

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı**

**İLKOKULLARDAKİ ÖĞRETMENLERİN SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
(EDİRNE ÖRNEĞİ)**

**FİLİZ ÇAVUŞ
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul – 2015

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı**

**İLKOKULLARDAKİ ÖĞRETMENLERİN SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
(EDİRNE ÖRNEĞİ)**

**FİLİZ ÇAVUŞ
(Yüksek Lisans Tezi)**

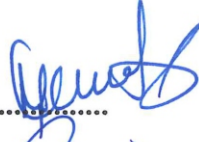

**Danışman
Doç. Dr. Nurhayat ÇELEBİ**

İstanbul – 2015

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2015**

ONAY

Filiz Çavuş tarafından hazırlanan “İlkokullardaki öğretmenlerin sivil toplum kuruluşlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Edirne Örneği)” konulu bu çalışma, 27 Ocak 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Doç. Dr. Nurhayat Çelebi	
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Levent Deniz	
JÜRİ ÜYESİ	Yrd. Doç. Dr. Faruk Levent	

ÖZGEÇMİŞ

Filiz ÇAVUŞ

filizcakir20@hotmail.com

Kişisel Bilgiler:

Doğum Tarihi : 17.08.1986
Doğum Yeri : Uzunköprü
Medeni Durumu : Evli

Eğitim:

Lise : 2000-2004 Muzaffer Atasay Anadolu Lisesi
Lisans : 2004-2008 Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Sınıf Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans : 2010-2015 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı

Çalıştığı Kurumlar:

2013-Halen : Cafer Tayyar İlkokulu/TEKİRDAĞ
2012-2013 : Karaağaç İlköğretim Okulu/TEKİRDAĞ
2011-2012 : Mustafa İtri İlköğretim Okulu. Bayrampaşa/İSTANBUL
2009-2011 : Türk İsveç Kardeşlik İlköğretim Okulu. Esenler/İSTANBUL
2008-2009 : Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu. Solhan/BİNGÖL

ÖNSÖZ

Tarihsel bir geçmişe sahip olan sivil toplum, toplumda yer edindikçe, geçmişten günümüze giderek önemi artan kavramlardan biri olmuştur. Sivil toplum kuruluşları ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi popüler kavramlardan biri haline gelmiş, yerini sağlamlaştırdıkça da işlevselliğini artırmıştır.

Sivil toplum, bazı devletler tarafından her ne kadar bir tehdit olarak algılansa da gelişmiş ülkelerde bu durum tam tersidir. Sivil toplum, devletin yetersiz kaldığı, ulaşmakta güçlük yaşadığı zamanlarda ve yetişemediği yerlerde yürüttüğü projelerle birçok yeniliğe öncülük etmektedir. Bu alanlardan biri de eğitimidir. Eğitim alanında yapılan sivil toplum faaliyetleri, özellikle de medyanın etkisiyle görünür olmaya başlamış, okullar ile işbirliği yaparak birçok başarılı projeye imza atılmış, ülkemizde eğitim alanında yaşanan fırsat eşitsizliğini en aza indirmek amacını taşıyan bu kuruluşlar her geçen gün amaçlarına ulaşmaya daha da yakın hale gelmişlerdir. Araştırmamız bu konu etrafında şekillenmiştir.

Araştırmam sırasında bana başından sonuna kadar fikirleri, sabrı ve bilgisi ile sürekli olarak yol gösteren sayın hocam Doç. Dr. Nurhayat Çelebi'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Doç. Dr. Levent Deniz ve Yrd. Doç Dr. Faruk Levent hocalarıma yardımları için çok teşekkür ederim.

Ayrıca araştırma süresince yardımlarını esirgemeyen sayın hocalarım Arş. Gör. Halim Güner ve Arş. Gör. Ramazan Şamil Tatık'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak çalışmam sırasında desteğini hiç esirgemeyen, tezimin her aşamasında manevi olarak en büyük destekçim olan eşim Salim Çavuş'a teşekkür ederim.

Filiz Çavuş

Tekirdağ, 2015

ÖZET

Bu araştırmada, öğretmenlerin sivil toplum kuruluşlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla Edirne il sınırı içerisinde bulunan 19 ilkokulda görev yapmakta olan 292 öğretmene geliştirdiğimiz ölçme aracı uygulanmıştır. Ölçme aracı iki bölümden ve 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracının birinci bölümünde öğretmenlerin demografik özellikleri, ikinci bölümünde öğretmenlerin sivil toplum kuruluşlarına ilişkin görüşleri yer almıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin altı madde, STK'lara ait 20 madde bulunmaktadır. STK'larla ilgili 20 maddenin bulunduğu bölüm, 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; katılım, yeterlilik, işlevsellik ve engel olarak isimlendirilmiştir. Öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerini belirlemek için bu alt boyutlara ilişkin değişkenlerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuştur. Öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinin cinsiyet ve STK üyeliği değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız gruplar t testi, hizmet yılı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere parametrik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Hizmet yılı değişkenine göre farklılığın kaynağını belirlemek için Scheffe testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin STK'ya ilişkin görüşlerinin hizmet yılı ve STK üyeliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, bunun yanında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden hizmet yılı yirmi bir yıl ve üzeri olan öğretmenler STK'ların engeller yaşadığı görüşüne en fazla katılırken, beş yıl ve altı hizmet yılına sahip olan öğretmenler bu görüşe en az katılan grup olmuştur. STK'ya üye olan öğretmenler olmayanlara göre, STK'ların işlevsiz olduğu ve engellerle karşılaştığı görüşüne daha çok katılmaktadır. Bu sonuçlara göre; devlet, MEB ve medyanın eğitim alanındaki STK'lara daha fazla destek vermesi, STK'ların da eğitim politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında yeterli etkinliği göstermesi, aynı zamanda birbirleriyle işbirliği yaparak ortak çalışma ve projeler gerçekleştirmeye hazır duruma gelmesi gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Türk Eğitim Sistemi, Öğretmen.

ABSTRACT

The aim of this research is to analyse teachers' views about non-governmental organizations.

For this purpose, the assessment tool that was developed for the study was applied to 292 teachers working in 19 elementary schools in Edirne. The assessment tool consists of 26 questions in two parts. The former part includes the demographic specifications of the teachers while the latter part includes their views on NGOs. The part on demographic specifications consisted of six questions while the second part on the teacher views about the NGOs had 20 questions. This second part has four sub-dimensions: participation, adequacy, functionality and obstacles. In order to define the teachers' views on the NGOs, the mean and the standard deviation measures of these sub-dimensions were considered. In order to find out whether these views depend on gender and NGO membership, independent samples t-test was applied to related sub-dimensions. In addition, the differences in the views of teachers according to experience were also checked with using parametric one-way analysis of variance (ANOVA). Scheffe test was used in order to find out the source of the difference on the basis of experience. Regarding the teachers' views on NGOs, significant differences were found on the basis of experience and NGO membership status while no significant difference was found in terms of gender. In particular, the teachers who were experienced more than twenty-one years and above were more favourable to the idea that NGOs had been experiencing obstacles, when compared to the group of teachers who had five or fewer years of experience. The teachers who were members of at least one NGO supported the idea that NGOs had been ineffective and that they have been facing obstacles in their operations more; when compared to those who were not members in an NGO.

According to the study, it is found out that there is an urgent need for the support of the state, the Ministry of Education and the media for the NGOs acting in the field; and that the NGOs need to demonstrate adequate activity in the identification and implementation of education policies while collaborating with each other for joint projects in near future.

Key Words:Non-governmental Organizations, Turkish Education System, Teacher.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	5
BÖLÜM II: İLGİLİ LİTERATÜR	6
2.1. Sivil Toplum	6
2.2. Tarihsel Süreçte Gelişim.....	6
2.3. Sivil Toplum Kuramları	14
2.3.1. Çoğulcu Sivil Toplum Kuramı	15
2.3.2. Asgari Devletçi Sivil Toplum Kuramı.....	15
2.3.3. Katılımcı Sivil Toplum Kuramı	16
2.4. Sivil Toplum Kuruluşları Kapsamı	16
2.5. Sivil Toplum Kuruluşu İşlevleri	19
2.5.1. Sosyo-Ekonomik İşlevler.....	20
2.5.2. Siyasal İşlevler	20
2.5.3. Kültürel İşlevler	21
2.5.4. Bireysel İşlevler	21
2.6. Türkiye’de Sivil Toplum Tarihçesi.....	22
2.7. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları Türleri	28
2.7.1. Okul Aile Birlikleri	29
2.7.2. Vakıflar	29
2.7.2.1. Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV).....	30
2.7.2.2. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)	30
2.7.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)	30
2.7.2.4. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)	31
2.7.3. Dernekler	31
2.7.3.1. Arama Kurtarma Derneği (AKUT).....	31
2.7.3.2. Fiziksel Engelliler Eğitim ve Dayanışma Derneği (BEDD).....	32
2.7.3.3. Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği (AHDER)	32
2.7.4. Sendikalar	32
2.7.5. Mesleki Kuruluşlar	35

2.7.6. Kooperatifler	35
2.7.7. Yurttaş Girişimleri	35
2.8. AB Ülkelerinde Sivil Toplum Kuruluşları Profili.....	36
2.9. Türkiye AB İlişkilerinde Sivil Toplum Kuruluşları.....	39
2.10. Türkiye ve AB Ülkeleri'ndeki Sivil Toplumun Karşılaştırılması.....	43
2.11. Eğitim ve Sivil Toplum Kuruluşları.....	47
2.11.1. Eğitim Kavramı.....	47
2.11.2. Eğitimde Eşitlik ve STK'ların Eğitimde Eşitsizliğe Etkileri	49
2.12. Türkiye'de İlk Öğretmen Kuruluşları	54
2.13. Türkiye'de Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren STK Örnekleri ve Faaliyetleri54	
2.13.1. Vakıflar ve Eğitimdeki Rolü.....	55
2.13.1.1. Anne-Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)	55
2.13.1.2. Türk Eğitim Vakfı (TEV)	55
2.13.1.3. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV).....	56
2.13.1.4. Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)	56
2.13.1.5. Geleceğimizin Çocukları Vakfı (GCV).....	56
2.13.1.6. Çocuk Vakfı.....	57
2.13.1.7. İlköğretim Okullarına Yardım Vakfı (İLKİYAR)	57
2.13.1.8. Nesin Vakfı	57
2.13.2. Dernekler ve Eğitimdeki Rolü	57
2.13.2.1. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD).....	58
2.13.2.2. Türk Eğitim Derneği (TED)	58
2.13.2.3. Türkiye Gönüllü Eğitimciler Derneği (TÜGED).....	59
2.14. İlgili Araştırmalar.....	59
2.14.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	59
2.14.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	61
BÖLÜM III: YÖNTEM	68
3.1. Araştırma Modeli	68
3.2. Çalışma Grubu	68
3.3. Veri Toplama Aracı	71
3.4. Verilerin Toplanması	72
3.5. Verilerin Çözümlemesi	73
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	76
4.1. Öğretmenlerin STK'lar İle İlgili Görüşleri	76
4.2. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t testi Sonuçları.....	79
4.3. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t testi Sonuçları.....	80
4.4. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t testi Sonuçları.....	83
BÖLÜM V: SONUÇ	86
5.1. Yargı.....	86
5.2. Tartışma	88
5.3. Öneriler	100
EKLER	102
Sivil Toplum Kuruluşları Ölçme Aracı	102
KAYNAKLAR	105

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3. 1. Edirne İlinde Seçilen Okul ve Öğretmen Sayıları	69
Tablo 4. 2. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım	76
Tablo 4. 3. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım	77
Tablo 4. 4. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım	77
Tablo 4. 5. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım	78
Tablo 4. 6. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	79
Tablo 4. 7. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	79
Tablo 4. 8. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	79
Tablo 4. 9. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	80
Tablo 4. 10. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	80
Tablo 4. 11. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	81
Tablo 4. 12. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	81
Tablo 4. 13. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	81
Tablo 4. 14. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	82
Tablo 4. 15. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları.....	82

Tablo 4. 16. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	83
Tablo 4. 17. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	83
Tablo 4. 18. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	84
Tablo 4. 19. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	84
Tablo 4. 20. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	84
Tablo 4. 21. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	85

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AÇEV** : Anne Çocuk Eğitim Vakfı
- AHDER** : Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği
- AKUT** : Arama Kurtarma Derneği
- BEDD** : Fiziksel Engelliler Eğitim ve Dayanışma Derneği
- ÇEKÜL** : Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
- ÇYDD** : Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
- EARGED** : Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi
- GCV** : Geleceğimizin Çocukları Vakfı
- İLKYAR** : İlköğretim Okullarına Yardım Vakfı
- LÖSEV** : Lösemili Çocuklar Vakfı
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- NGO** : Non Governmental Organization
- SMMM** : Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
- STK** : Sivil Toplum Kuruluşları
- TDV** : Türkiye Diyanet Vakfı
- TED** : Türk Eğitim Derneği

TEGV : Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı

TEV : Türk Eğitim Vakfı

TOG : Toplum Gönüllüleri Vakfı

TÜGED : Türkiye Gönüllü Eğitimciler Derneği

TÜSEV : Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

USAID : United States Agency For International Development

BÖLÜM I: GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan problem durumu, amaç, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlara ait bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sivil toplum, modern toplumun olmazsa olmazlarından. Modern toplumun tanımında, sivil toplum önemli bir işleve sahiptir. Küreselleşen dünyada her geçen gün daha da önem kazanan sivil toplum, modern toplumun gözdesi olmaya devam edecektir.

Sivil toplumun anlamı, geçirdiği tarihsel süreçler boyunca, o dönemlerde yaşamış olan düşünürlerin de etkisiyle sürekli değişmiştir. Bu düşünürlerin, bazı zamanlar birbirlerine zıt denebilecek tanımlar yapmış olmaları, yaşadıkları dönemin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Sivil toplum, dinamik bir yapısı olduğu düşünülürse tanımlanması güç kavramlardan biridir. Keane'e göre sivil toplum; ekonomik, sosyal, kültürel veya politik tüm toplumsal ilişkilerin farklı toplumsal gruplar arasındaki etkileşim alanıdır (Menteş, 2008, s. 57). Sivil toplum kuruluşları, kendi amaçlarını kendi belirleyen ve onları gerçekleştirirken herhangi bir otoriteye bağlı olmayan, bağımlı olmayan kuruluşlardır (Efe, 2009, s. 615).

Türkiye'de sivil toplum tarihi, çok eski olmamakla birlikte Osmanlı Devleti'ne dayanmaktadır. Bir toplum izin verdiği ölçüde, o toplumda sivil toplum gelişmektedir. Osmanlı'daki merkeziyetçi yapı, bireyi temel alan sivil topluma gelişme şansı tanımamıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber birçok alanda modernleşme çabaları görülmüştür. Devlet, sivil toplumla ilgili yasal düzenlemeler sağlayarak gelişiminin önünü açmıştır.

Modern toplumlarda her şey devletten beklenmemektedir. Devletin yetersiz kaldığı durumlarda sivil toplum kuruluşları bu eksikliği kapatmaya çalışmaktadır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bir çok alanda görülen yetersizlik, sivil toplum kuruluşlarınca en aza indirgenmeye çalışılmaktadır. Devlet, STK'ları eğitim gibitoplumun en çok ihtiyaç duyduğu fakat nitelik ve nicelik olarak yeterderecede

karşılayamadığı kamu görevlerine yatırım yapmaya özendirilebilmek için bu gibi alanlara daha ileri teşvikler tanınmalıdır (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 255).

Eğitim, insanlık tarihi kadar eskidir. Yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu yüzden de okulla sınırlandırılması mümkün değildir. Küreselleşme ile birlikte teknolojinin de etkisiyle bilgi merkezli topluma geçilmiştir. Okullardaki sınırlı yaşlar ve mekanlar, eğitimin bireyin yaşamı süresince devam etmesiyle ve sosyal yaşama duyduğu ihtiyaçla örtüşmemektedir. Bireyi, çağın getirdiği bilgilerle donatacak kurumlara ihtiyaç vardır. Bunlar sivil toplum kuruluşlarıdır. Türkiye’de Osmanlı’dan gelen merkeziyetçi yapının olumsuz etkileri, devletin ülkenin her yerine eşit eğitim imkanı sağlayamaması gibi etkenler; sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetlerine olan ihtiyacı ve inancı artırmıştır. Eğitim, Türkiye’de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının (STK) ilgi alanı içerisindeydir. STK’ların çoğu eğitim kavramına atıflar yaparak ve toplumun eğitim sorunsalına yönelik proje ve kampanya düzenlemeyi kendilerine misyon edinmişlerdir. Eğitim alanında faaliyet göstermek STK’lara saygınlık ve tanınma olanağı sağlamaktadır. Medyanın ve kamuoyunun eğitim ile ilgili faaliyetlere göstermiş olduğu ilgi ve toplumun eğitim alanındaki ihtiyaçları, STK’ları bu alana yöneltmektedir (Eraslan, 2008, s. 27).

Sivil toplum kuruluşları gerek kendi başlarına gerekse okullar ile birlikte bir takım projeler yürütmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının okullar ile ortak projeleri yürütmesi her iki kurumun da hazır olmasına bağlıdır. Karataş (2008) okul yöneticileri ile yaptığı araştırmasında okul yöneticilerinin önemli bir kısmının okulların, sivil toplum kuruluşları ile çalışmaya hazır olmadıklarını dile getirdiklerini belirtmektedir. Sonuç olarak öğretmenlerin de sivil toplum kuruluşlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, STK’lar ile okullar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi açısından gerekli görülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın problemi öğretmenlerin STK’lar ile ilgili görüşlerinin bilinmemesi olarak ifade edilebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile ilkokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin STK’lar ile ilgili görüşleri var olduğu şekliyle belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır:

1. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin STK'lar ile ilgili görüşleri nelerdir?
 - Öğretmenlerin katılım alt boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
 - Öğretmenlerin yeterlilik alt boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
 - Öğretmenlerin işlevsellik alt boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
 - Öğretmenlerin engel alt boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
2. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin STK'lara ilişkin cinsiyet değişkenine göre görüşleri arasında farklılık var mıdır?
 - Katılım alt boyutunda cinsiyet değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - Yeterlilik alt boyutunda cinsiyet değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - İşlevsellik alt boyutunda cinsiyet değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - Engel alt boyutunda cinsiyet değişkeninde bir farklılık var mıdır?
3. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin STK'lara ilişkin hizmet yılı değişkenine göre görüşleri arasında farklılık var mıdır?
 - Katılım alt boyutunda hizmet yılı değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - Yeterlilik alt boyutunda hizmet yılı değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - İşlevsellik alt boyutunda hizmet yılı değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - Engel alt boyutunda hizmet yılı değişkeninde bir farklılık var mıdır?
4. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin STK'lara ilişkin STK üyeliği değişkenine göre görüşleri arasında farklılık var mıdır?
 - Katılım alt boyutunda STK üyeliği değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - Yeterlilik alt boyutunda STK üyeliği değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - İşlevsellik alt boyutunda STK üyeliği değişkeninde bir farklılık var mıdır?
 - Engel alt boyutunda STK üyeliği değişkeninde bir farklılık var mıdır?
5. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre görüşleri arasında farklılık var mıdır?
6. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin toplam puanlarının hizmet yılı değişkenine göre görüşleri arasında farklılık var mıdır?
7. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin toplam puanlarının STK üyeliği değişkenine göre görüşleri arasında farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de STK’ların durumu, faaliyetleri, ekonomi ve toplumdaki yeri hakkında yeterli istatistiki bilgi bulunmamaktadır. Gönüllü sektörün çalışma alanları hakkında fikir sahibi olunmakla beraber, ekonomiye ve sosyal hayata olan etkilerini inceleyen yeterli araştırmanın olduğu söylenemez (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 261).

Eğitim bilimleri alanında yapılan araştırmaların çoğu STK’ların eğitim faaliyetleri ve STK yöneticilerinin okullar ile ilgili görüşlerini ele almaktadır. Diğer bir boyut olan okulların STK’lar ile ilgili düşüncelerini inceleyen araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bu çalışma ile ilkokullardaki öğretmenlerin STK’lara ilişkin görüşleri belirlenecektir. Öğretmenlerin görüşleri belirlenmesi, STK’ların eğitim kurumları ile arasındaki ilişki durumunun belirlenmesine katkı sağlayacağı gibi bu ilişkinin gelişimi açısından olumlu olacaktır. Ayrıca STK ve eğitim kurumları ile ilgili yapılacak olan araştırmalara ışık tutacağı, öğretmenlere yönelik yapılan benzer araştırmalara yön vereceği düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmanın dayandığı varsayımlar şunlardır:

1. Resmi ilkokullarda görev yapan öğretmenlerden hazırlanan ölçme aracına ilişkin alınan görüşler, katılımcıların gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.
2. Ölçme aracında yer alan maddelere ilişkin uzman görüşleri alınmış, ölçme aracının geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma öğretmenlerin STK’lara ilişkin görüşleriyle sınırlıdır.
2. Araştırma 2013-2014 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Edirne il sınırları içinde bulunan resmi ilkokullarda görev yapan öğretmenler ile sınırlıdır.
4. Araştırma, geliştirilen ölçme aracı ile elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sivil Toplum: İnsanların sadece hak değil sorumluluk anlamında da aktif olarak hareket ettikleri, aktif sorumlu vatandaş oldukları bir kamusal alandır (Keyman, 2004a, s. 8).

Sivil Toplum Kuruluşları: Devletin resmi yapısı dışında kalan, bireyin temel hak ve özgürlüklerine dayalı olan ve gerek bireylerin, gerek grupların, toplum içindeki kimliklerini geliştirici fonksiyonlarını kolaylaştıran oluşumlardır (Akdoğan, 2007, s. 22).

BÖLÜM II: İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde sırası ile “Sivil Toplum Kuruluşları” ve “Eğitim” konuları sunulmuştur.

2.1. Sivil Toplum

Sivil toplum kuruluşlarının günümüzdeki durumu incelendiğinde ilk olarak ele alınması gereken kavramın “sivil toplum” kavramı olduğu anlaşılmaktadır. Kavramın tarihsel süreçteki gelişimi ve günümüzde gelinen noktanın araştırılması, sivil toplum kuruluşlarının incelenmesine önemli bir altyapı oluşturacak ve günümüzdeki durumun yorumlanmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Sivil toplum, farklı özellikleri vurgulanarak değişik biçimlerde tanımlanabilmektedir. Sivil toplum, kavramsal karmaşaya sahip olması sebebiyle tanımlanması zor bir kavramdır. Sivil toplumu inceleyen çalışmalarda yurttaş ya da vatandaş kavramları ön plana çıkmaktadır. Kavramın ilk ortaya atıldığı zamandan, içeriği farklılaşsa da, günümüze kadar aynı terimler etrafında yapılandırılmaktadır (Kurt, 2005, s. 52).

Sivil toplum kavramı günümüzün önemli kavramlarından biri olduğu kadar, tarihsel süreçte de toplum bilimcilerin ve düşünürlerin odağında yer almıştır. 1990’lı yıllardan itibaren gündelik söyleme hızla nüfuz eden kavramın, felsefe ve siyaset tarihinde köklü bir geçmişi bulunmakta ve farklı tartışmaları bünyesinde barındırmaktadır (Gözübüyük Tamer, 2009, s. 55). Günümüzdeki tanımına gelene kadar içinde bulunulan dönemin koşul ve ihtiyaçlarına göre şekillenen ve birçok anlam yüklenen sivil toplum kavramı, tarihsel süreç içinde şu üç unsur daima içinde barındırmıştır. Bunlar: (i) Medenilik anlayışı, (ii) Batı Avrupa’nın toplumsal tarihinde çok önemli bir sosyal aşama (iii). Tarih felsefesi alanında bir tartışmanın konusu olma özelliğidir (Aksoy, 2008, s. 19). İlerleyen bölümlerde sivil toplum kavramı, tarihsel süreç ve önemli düşünürlerin katkılarına göre incelenerek, günümüze değin gelişen sivil toplum yaklaşımları özetlenecektir.

2.2. Tarihsel Süreçte Gelişim

Sivil toplum kavramı, her ne kadar günümüzün popüler kavramlarından biri olarak görünse de kavramın tarihsel süreci eski dönemlere dayanmaktadır. Tam olarak

anlaşıl原因 kavramlardan biri olan sivil topluma, günümüzdeki tanımına gelene kadar bir çok anlam yüklenmiştir. Bu anlamlar arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Sivil toplum, tarihsel gelişim süreci içerisinde farklı kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Bu kavramlar içinde buldukları dönemin koşul ve ihtiyaçlarına göre şekillenmiş, koşul ve ihtiyaçlar değiştikçe kavrama yüklenen anlam da değişmiştir.

Yardım kuruluşları ve vakıflar ülkeden ülkeye değişiklikler göstermekle beraber tarihsel süreç boyunca var olmuşlardır. Fakat STK tanımı yeni bir kavramdır (Meray, 2007, s. 78). Sivil toplumu inceleyen çalışmalarda yurttaş ya da vatandaş kavramları ön plana çıkmaktadır. Kavramın ilk ortaya atıldığı zamandan, içeriği farklılaşsa da, günümüze kadar aynı terimler etrafında yapılandırılmaktadır (Kurt, 2005, s. 52).

Sivil toplum kavramının tarihsel ve düşünsel temelleri Antik Yunan şehir devletlerine değin dayanır (Eraslan, 2008, s. 20). Aslında Aristo, bilinen yazıları itibariyle sivil toplum kavramını hiç kullanmamıştır (Aslan, 2010a, s. 190). Aristoteles'in "politikekoinonia" ibaresinin sivil toplum kavramının ilk versiyonu olduğu kabul edilmektedir (Şen, 2005, s. 10). Aristoteles, sivil toplumu, yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içindeki özgür ve eşit kabul edilen yurttaşların bir siyasal toplumu olarak adlandırmıştır (Yıldırım, 2003, s. 227).

Antik Yunan'da sivil toplum kavramı ile devlet aynı anlamlarda kullanılmaktaydı. Bu anlamıyla, sivil toplum üyesi olmak devletin üyesi, yani vatandaş olmakla aynıydı. Bu durum bireylere, o devletin yasalarına uymayı ve diğer vatandaşlara zarar vermeden birlikte yaşama sorumluluğunu vermekteydi (Özer, 2008, s. 87). Aristo, siyasal yaşamda halk kitlesine önem veren ve görevlileri seçme, denetleme işlerinin topluca halk kitlesi tarafından yerine getirilebileceğini söylemiştir (Türk, 2008, s. 3). Sivil olan ile siyasal olan ayrımının henüz yapılmadığı bu dönem anlayışında sivil toplum, hak kavramının var olduğu ve hak ile haksızlığın ayrıldığı bir düzendir (Saralioğlu, 2010, s. 5).

Ortaçağ; Antik Yunan düşüncesinde var olan site örgütlenmesinin, kilise bünyesi içinde yok olup Antik yurttaş kavramının da silindiği bir dönemdi (Eraslan, 2008, s. 63). Ortaçağ toplumsal yaşamının hem dünyevi hem de manevi boyutuna egemen idare, bu toplumun "sivil alan" tanımına uzak olduğunu göstermekteydi. Bütün

alanlar, kilise ve devlet tarafından düzenlenen ve yönetilen kamusal alan durumundaydı. Dolayısıyla halkın alanı, devlet ve kilise kontrolünde olduğu için ibadet ve duaların nasıl yerine getirileceğini kilise belirlerken, vergilerin toplanması ve üretimin sürdürülmesinde idareciler yetkiliydi (Aslan, 2010a, s. 191). O dönemin dinsel yapısı içinde birliktelik ve paylaşım içinde olan insanların cennete gittikleri yönünde sivil toplum oluşumunu destekleyen bir yapı söz konusuydu (Keyman, 2004b, s. 1).

Ortaçağ boyunca Hıristiyan toplumunda sivil toplum kavramının tanımlanmasında “iyi yaşam” kavramı merkezi bir rol oynamıştır (Avcı,2007, s. 20).“Burjuva medeniyeti” olarak da tanımlanabilen Batı medeniyeti, sivil toplumu da kentleriyle tanımlamıştır (Hasanov, 2008, s. 16). Sivil toplumun tarihsel gelişimi dikkate alındığında sivil toplum kavramı, Ortaçağ’da kültürel ve ekonomik anlamda burjuvazinin ortaya çıkması ve kentleşmenin bir sonucu olarak görülmektedir (Ünalp Çepel, 2006a, s. 551). Batı Avrupa’da özellikle 13. yüzyılda gelişmeye başlayan kentlerde yoğunlaşan pazar ekonomisi, paranın kullanım alanının genişlemesine, zenginlik ve lüks yaşamın artmasına, mülkiyetin yaygınlaşmasına ve farklı hayat biçimlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Aslan, 2010b, s. 361). Kentlerde doğmakta olan yeni zenginlik kaynağını hem korumak, hem de ondan yararlanmak isteyen soylular sınıfı, kent burjuvazisi ile uyuşmaya gitmek zorunda kalmıştır. Burjuvaların, kentlerin yönetiminde geniş özerklik kazanmaya başladıkları bu süreçte ortaya çıkan şehir hukuk ve kurumları sivil toplumun oluşmasına zemin hazırlamıştır (Yüksel ve Sezgin, 2012, s. 3). Bu dönemde bireysel ekonomik girişimcilik önem kazandı ve yeni paralı sınıf ortaya çıktı. Bireyciliğin artışı, insan faaliyetlerinin bütününe etkiledi (Kurt, 2005, s. 4). Batı Avrupa için önemli olan mülkiyet haklarının temelleri bu dönemde atılmıştır (Saygın, 2008, s. 14).

Antikçağ’dan Yeniçağ’a kadar olan dönemde sivil toplum-devlet ile toplum arasında açık bir ayırım yapılmamış, daha doğrusu aralarında böyle bir farklılık açıkça ortaya konulmamıştır (Usta, 2006, s. 7). Sivil toplum kavramının bugünkü şeklini almasında 12. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında Avrupa’da yaşanan gelişmeler etkili olmuştur. Özellikle burjuvazinin ortaya çıkışı ve sanayi devrimi ile birlikte üretim araçlarında meydana gelen gelişmeler bu sürecin iki ana dinamiğini oluşturmuştur. Bu sürecin

sonunda devletin dışında bugünkü anlamıyla sivil toplum ortaya çıkmıştır (Delioğlan, 2010, s. 31).

15. yüzyıldan sonra, batıdaki yapılanmanın temellerini atan rönesans, reform ve hümanizma gibi siyasi ve felsefi oluşumlar sivil toplumun değerlerinin ortaya çıkmasında rol oynamışlardır (Sevin, 2007, s. 12-13). Sivil toplumun mücadelesinin meşruiyet kazanması ve örgütlenme haklarını alabilmeleri birden olmadığı gibi kolay da olmamıştır. 16. yüzyıldan sonra Avrupa devrimler dönemine girmiştir. Devrimler mülkiyetin savunulması ve düzenin restorasyonunun desteklenmesi açısından çok etkili harekete geçiriciler olmuştur (Karakuş, 2006, s. 20).

Sivil toplum tartışmaları, 17. yüzyıldan itibaren geleneksel yapıların değişmeye başlamasıyla paralellik göstermiştir (Ertürk, 2005, s. 3). Siyasal değerler üzerinde yapılan yoğun tartışmalar ve arayışların uzantısı olarak sivil toplum kavramına ilişkin değişik argümanların geliştiği görülmüştür (Özdaşlı, 2007, s. 55). Yeni toplumsal yaşam kavrayışı uyarınca toplum, bireyin kendinde sahip olduğu değer ve haklardan hareketle kurulmuş ve bu nedenle de temel amacı bireyin haklarını korumak ve geliştirmek olan bir yapıdır (Eraslan, 2008, s. 98).

17. yüzyılın düşünürlerinden olan Thomas Hobbes, insanların eşit yaratılmış olduklarını söyler, doğa durumunda insanlar tamamen eşit ve özgürdür, herkes her şey üzerinde eşit hakka sahiptir (Karakuş 2006, s. 9). “İnsan insanın kurdudur” söylemiyle insanın doğal hayatta sürekli kavga ve rekabet içerisinde olduğunu, dolayısıyla ölüm korkusu ve güvenlik ihtiyacı nedeniyle, bütün haklarını bir krala ya da meclise devrederek, bir toplumsal sözleşme ile kolektif otoritenin bir kişide toplanmasıyla devletin özünün oluştuğunu belirtmektedir (Bayhan, 2002, s. 4). Görüldüğü gibi, Hobbes’un tarif ettiği siyasal yaşam hiçbir yanıla devlet alanı dışında kalmamakta; bir başka deyişle siyasal yaşamın tamamı devletin alanı içinde tanımlanmaktadır (Göze Orhon, 2007, s. 11). Farklı ve atomistik çıkarlar etrafında odaklanan çoğulcu bir toplum profilini tek kişinin şahsında eriterek sivil toplumun, bugünkü farklılık ve çeşitliliğinin bir alanı olarak oluşmasının önünü tıkamaktadır (Kocalar, 2006, s. 15).

Hobbes’ta burjuvazi henüz kendi sınıf iktidarını kurmamıştır ve aristokrasinin bir bölümünün desteğine ihtiyacı vardır, bir anlamda kaos söz konusudur. Bireylerin

özgürlüğü, henüz uyumlu hale gelmemiş, hukuki birey oluşmamıştır (Yüksel ve Sezgin, 2012, s. 4).

Liberal Devlet düzeninin öncüsü olarak görülen John Locke ise Hobbes'tan farklı olarak, siyasal alanın statüsünde bir değişikliğin söz konusu olduğunu, devletin rolünün mümkün olduğunca sınırlandırılması gerektiğini ileri sürmektedir (Çelik, 2007, s. 5). Locke'un doğal durumu, insanların doğal yasalara bağlı olarak yaşamlarını sürdürdükleri bir alandır. Burada insanlar kendi çıkarları peşinde koşmaları ve doğal yasalara uyarak barış içerisinde yaşamalarına karşın yine de bir siyasi iktidarın varlığına ihtiyaç duymaktadır (Göze Orhon, 2007, s. 13).

Locke'a göre, doğa durumunda özgür olan bireyler kendi mülkiyetlerini (bireyin yaşamı, özgürlüğü ve malı) korumak için bir sözleşme gerçekleştirme ihtiyacı hissetmektedir (Bayhan, 2002, s. 4). İki aşamalı bir sözleşme gerçekleşmektedir. Birinci aşamada, bireyler bir araya gelerek sivil toplumu oluşturmakta; ikinci aşamada ise yönetim biçimini oluşturmaktadır. Yönetimin monarşik, oligarşik veya temsili seçim sistemine dayanacağı konusunu sözleşmeyi gerçekleştiren bireyler kararlaştırmaktadır (Sarpaşan, 2008, s. 17). İktidarın meşruluğunun temel koşulu yönetilenlerin bu konuda uzlaşma içinde olmalarıdır. Fakat bu uzlaşma tek başına yeterli olmamaktadır. Bireysel hakların tanınması ve bunlara saygı gösterilmesi zorunludur. Ayrıca kişisel çıkarlar ve toplumsal adaleti sağlayıcı objektif hukuk kurallarına da uymak gerekmektedir (Kocalar, 2006, s. 16).

J. Locke, teorisinde “siyasi toplum” (devlet) ile “sivil toplum” ibarelerini birbirlerinin yerine kullanılabilen anlamdaş kavramlar olarak görse de, aslında teorisinin tümü göz önüne alındığında, sivil toplum-devlet özdeşliğinin netliğini kaybetmeye başladığının delillerini ortaya koymaktadır (Noyan, 2007, s. 4).

18. yüzyıla kadar bütün Avrupalı düşünürler, sivil toplum terimini, mensuplarını yasalar altına sokmakla barış ve düzeni sağlayan siyasal düzen anlamında kullanmışlardır. Bu anlayış etkisini uzun süre devam ettirmiştir (Özer, 2008, s. 88). Anlamını devlet karşısında kazanan ve bir karşıtlık ifade eden sivil toplumun ortaya çıkışını, 18. yüzyılda feodal toplumun çöküşü hazırlamıştır (Çelik, 2007, s. 8). 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sivil toplum kavramının bu geleneksel anlamları, yerini çok tartışılan, kırılğan ve çok anlamlı bir hale bırakmıştır (Yıldırım, 2007, s.

14). Bu anlam kaymasında temel belirleyici olan, devletin sivil toplumu “gözetleyici” konumda görmesidir (Noyan, 2007, s. 9). Bu durum o dönemde liberal bir dünya görüşünü savunan burjuvazinin sivil toplum kavramını, siyasi alanda bağımsız, toplumun özel yaşamına ve ekonomik pazara ayrılmış bir sosyal alan ile eş tutmasından kaynaklanmıştır (Selamoğlu, 2008, s. 3).

19. yüzyılda sivil toplum terimi kendisini gerçek manada totaliter düşünce geleneğinin önemli filozoflarından F. Hegel’de bulmuştur (Arslanel ve Hamdemir, 2007, s. 17). Sivil toplumu devletten ayıran ilk düşünür Hegel olmuştur (Akdemir, 2006, s. 10). Hegel’e göre sivil toplum, devlet ile aile arasındaki ahlaki bir hayat sahasıdır. Devlet ve aile ile ilgili olmayan bütün unsurlar sivil toplumun içindedir (Aksoy, 2008, s. 19). Devlet düşüncesinin en üst düzeye çıkması, aynı zamanda sivil toplumu siyasal toplumdan ayırıştıran, sivil toplumu tikel çıkarların alanı, siyasal toplumu tümelin, evrenselin alanı olarak gören Hegel’in modeli ile gerçekleşmiştir (Özalp, 2007, s. 50). Hegel’e göre, önceki toplumların yaptığı gibi birini ötekine tabi kılma yerine hem bireysel özgürlüğü hem de devletin “evrenselliğini” koruma olanağı, yeni bir sınıfın ve tüm bir yeni toplumsal varlık alanının ortaya çıkmasına dayanmaktadır (Wood, 1990, s. 2). Devlet-sivil toplum ilişkisi Hegel’de hem bir karşıtlık, hem de karşılıklı bağımlılık ilişkisidir. Sivil toplum siyasal olarak düzenlenmedikçe sivil özelliğini kaybetmeye mahkumdur. Ahlaki bir anlam kazanmak için devlete gereksinim duymaktadır. Devlet de temsil ettiği ahlaki amaçları gerçekleştirme sürecinde, gerekli olan araçlar için sivil toplumdan yararlanmaktadır (Biber, 2009, s. 31).

Karl Marx, Hegel’in görüşüne geniş bir şekilde adapte olmuştur. Ancak, Marx’a göre devlet ve sivil toplum tamamen ayrıdır. Diğer bir deyişle, ona göre devlet, sivil toplumu kuşatan yarı Tanrısal bir yapı değildir (Özmutaf, 2007, s. 11). Devletin sivil toplumdaki çelişkileri ortadan kaldıracak gücü yoktur. Devlet sivil toplumu değil, sivil toplum devleti kontrol etmektedir. Devlet, sivil toplumun siyasi bir kurumudur. “Tarihin asıl sahnesi” sivil toplumdur. Bu alanda var olan ilişkiler altyapıya ilişkin yani iktisadi ilişkilerdir. Sivil toplum Marks’ta iktisadileşmektedir (Sarpaşan, 2008, s. 28). Sivil toplum, üretimin ve sınıfsal mücadelenin yapıldığı alandır. Yani varlık sebebi kapitalizmdir (Kurt, 2005, s. 45).

Marx'ın sivil toplum anlayışı, altyapı ile üst yapının karşılıklı ilişkilerine dayalı ama ilk kez, yapıyı vurguladığı için liberal geleneğin bir kırılma noktasıdır. Uygulamada ise, modernizmin başat unsuru olan devlet eksenli toplumsal formasyon nedeniyle “geçici bir kötülük” olarak dahi yer verilmiş olan devlet baskın rolünü sürdürmüştür (Özalp, 2007, s. 52). Devlet, kapitalizmin temel unsuru olan özel mülkiyeti koruyan kamusal kurumdur. Sivil toplumdaki çelişkilerin çözülmesi, özel mülkiyetin ortadan kaldırılması ile gerçekleşebileceği için bu şekilde hem devlet hem de sivil toplum ortadan kalkmakta ve kamusal alan ile özel alan ayrımı anlamsız hale gelmektedir (Aslan, 2010a, s. 201). Marx, sivil toplumu sadece üretim ilişkileri bağlamında ele alması, sivil toplumu oluşturan örgütlenmeleri dikkate almaması ve devletsiz bir sivil toplumun nasıl varolabileceği konusunda belirsiz kalması nedeniyle eleştirilmektedir (Yüksel ve Sezgin, 2012, s. 8).

Marx'ın aksine Gramsci'de sivil toplum, altyapısal alana değil üst yapısal alana aittir (Aksoy, 2008, s. 19). Bir başka deyişle, üst yapı, alt yapının insanı baskı altına alan, eritip bitiren, pasifleştiren dışsal gücünün etkisinden kurtularak yeni bir etik-siyasibiçim oluşturma imkanı sunan, bir inisiyatif kaynağıdır; dolayısıyla maddi şartları dönüştürebilen ve onun üzerinde belirleyici olan bir alandır (Eraslan, 2008, s. 89). Sivil toplum ile siyasal toplum tam olarak birbirinden ayrı değildir. Bu ikisi iç içe geçmiş durumdadır. Çünkü devletin tanımına, sivil toplum tanımına dahil edilebilecek öğeler de girmektedir (Kocalar, 2006, s. 20).

Gramsci'ninsivil toplumla ilgili yaptığı uzun analizlerden sonra vardığı sonuç; sivil toplumun hegemonyanın işlevini yerine getirdiği alan olduğudur. “Hegemonya” zorlayıcı olmayan iktidar şeklidir. İktidarı elinde bulunduran sınıf Gramsci'nin “kültür” adı altında tanımladığı “sivil toplum” alanını da ele geçirmiş olmaktadır (Biber, 2009, s. 32).

Gramsci, sivil toplum ile siyasal toplumun birbirine karıştırılmasının devleti putlaştıracağını iddia ederek devleti bir zorba gibi görmemek gerektiğini, devletin bir ikna edici yönünün de olduğunu kabul etmektedir (Gözübüyük Tamer, 2010, s. 99). Devlet hegemonisini sağlayan sivil toplum, baskıcı aygıtları sağlayan politik toplumdur. Sivil toplumu oluşturan hegemonik aygıtlar; eğitim, basın, sendika ve kilisedir. Baskıcı aygıtlar ise; ordu, polis, mahkeme ve cezaevidir (Şen, 2005, s. 40).

Demokratik toplumların çok önemli bir parçası olarak kabul edilen sivil toplum düşüncesi, 20. yüzyıldaki faşist ve komünist diktatörlük deneyimlerinin sonucu olarak daha fazla önem kazanmıştır (Biber, 2009, s. 32). 18. yüzyıl mülk devlet anlayışından 20. yüzyıl refah devletine geçiş aşamasında genel oy hakkı, seçme ve seçilme hakkı gibi hakların toplumun tüm üyelerine yaygınlaştırılması ve ulus devlet sürecinin bir sonucu olarak yurttaşlık düşüncesinin gelişimi, modern sivil toplumun olmazsa olmazlarından (Korkmaz, 2008, s. 18). Sivil toplum kavramının bu ayrım çerçevesinde, modern bir içeriğe kavuşmasına önemli katkılar sağlayan ana öğe, Batı'nın alt yapısal ve üst yapısal birikiminin ürünü olan modernleşme sürecidir (Kabasakal, 2008, s. 12). Demokrasi, çok kültürlü yaşam, insan hakları gibi birçok alandaki mücadele, sivil toplum kuruluşlarının doğuşunun ve gelişiminin hızlanmasına neden olmuştur (Çankaya, 2005, s. 2).

Sivil toplum kuruluşları II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan refah devleti politikalarına bağlı olarak özellikle eğitim, sağlık, kalkınma ve kültürel alanlarda önemli ivmeler kazanmıştır. Ancak sosyal refah devleti anlayışının gerilemesine koşut olarak ortaya çıkan neo-liberal politikalar ile sivil toplum olgusuna yeni bir form verilmeye girişilmiştir (Akdoğan, 2007, s. 25-26). II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan uluslararası kurum ve kuruluşlar, devletlerin mutlak otorite olduğu anlayışını aşındırarak sivil gelişmeleri desteklemeye başlamıştır (Ünalp Çepel, 2006b, s. 33).

Sivil toplum kavramı son yıllarda yeniden canlanma, giderek popülerleşme, hatta klişeleşme süreci yaşamıştır. Toplumsal sorunlara çözüm arayan, kamusal alanda bu sorunların demokratik olarak tartışılmasını hayata geçiren ve bu yolla da demokratik bir toplum yaratma vizyonu taşıyan aktif bir sivil toplumun bugünün dünyası için gerekli olduğu düşüncesi, akademik ve siyasal söylem içinde giderek yaygınlaşmıştır (Ergür, 2006, s. 12).

Sivil toplum kavramı, sürekli değişen ve gelişen bir kavramdır. Her düşünür, içinde bulunduğu dönemin siyasal ve toplumsal olaylarından etkilenerek sivil toplum kavramını farklı yorumlamıştır. Düşünceler de zıt düşüncelerle gelişmiştir. Statik değil, dinamik bir yapıda olması bu sayede gerçekleşmektedir.

Toplumsal sorunların tarihsel süreç içinde değişmesiyle, sivil toplum ve devlet arasındaki ilişkide tarafların rolleri de değişmiştir. Eski Yunan'dan başlayarak 18.

yüzyıla kadar henüz ayrışmayan sivil toplum ve devlet kavramları, birbirleri ile özdeşleştirilerek, sivil toplum devletin üyesi olmak ile aynı anlamda kullanılmıştı. Fakat 18. yüzyıldan sonra sivil toplum ile devlet arasında ayrışma başlamış ve sivil toplum kavramı giderek devlete karşı özerk bir alan olarak tanımlanmaya başlamıştır. Günümüzde ise sivil toplum, devlete zıt bir alan olmamakla birlikte, devlet dışı bir alan olarak kabul edilmektedir. Sivil toplum kavramının zamanla devlet karşısında konumu değişim göstermiştir. Günümüzde devletten bağımsız olarak var olmaları demokratik toplumlar için çok önemlidir.

Batılı bir kavram olarak kabul edilen sivil toplum, Aristo ile başlayıp günümüz modern toplum anlayışına kadar uzanmıştır. Sivil toplum kavramı, her geçen gün daha fazla vurgulanmaktadır.

Düşünürlerin teorileri de sivil toplumun değişim ve gelişimine katkıda bulunmuştur. Bazı teoriler birbirini beslerken, bazıları birbiri ile çelişmektedir. Bundan dolayı, sivil toplum tanımları arasında gözle görülür farklılıklar vardır. Antik Yunan'da Aristo, Orta Çağ'da Thomas Hobbes, Yeni Çağ'da John Locke sivil toplumu devlet – sivil toplum ilişkileri açısından incelemiştir. Hegel, Karl Marx, Gramsci gibi düşünürler de sivil toplum kavramının gelişimine düşünsel açıdan katkıda bulunmuşlardır. Sivil toplumu anlamak için kavramsal bir çerçeve çizmek gerekmektedir. Günümüzdeki sivil toplum tartışmalarına ışık tutmak, bugünkü anlamına gelinceye kadar sivil toplum kavramının geçirdiği tarihsel dönemleri ve düşünürlerin bu dönemler ile ilgili fikirlerini incelemeyi zorunlu kılmaktadır.

2.3. Sivil Toplum Kuramları

20. yüzyılın en çok tartışılan kavramlarından biri olan sivil toplum, yeni bir kavram değildir. Çünkü sivil toplum, insanla var olan ve gelişen bir kavramdır. Eski çağlardan beri farklı evrelerden geçtiği için de kendine özgü, değişmeyen bir tanımı olmamıştır. Değişik dönemlerde değişik tanımlamalar yapılmasına rağmen her tanımlamada “devlet” ile ilişkilendirilmiş, devlete karşı durumu ile ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur. Bu yüzden sivil toplum devlet ilişkisi sivil toplum tanımının önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Sivil toplum tartışmaları, temelde devletle toplum arasında karşıtlık olduğu varsayımından hareket etmekte ve toplumsal ilişkileri devlet mi düzenlemeli yoksa toplum kendi içinde mi çözmeli sorunuyla ilgili bulunmaktadır. Bu doğrultuda Batı siyasal literatüründe üç sivil toplum kuramının ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bunlar; çoğulcu sivil toplum, asgari devletçi sivil toplum ve katılımcı sivil toplum kuramlarıdır (Karakurt, 2011, s. 16).

Bu kuramların ortak amacı; merkezi devlet yönetiminin toplumsal yaşama müdahale yetkisini en aza indirip bu sayede özgürlükleri güvence altına almaktır.

2.3.1. Çoğulcu Sivil Toplum Kuramı

Bu kurama göre, toplumda devletin dışında çıkar ve baskı grupları da söz konusudur ve siyasal yaşamda parlamento ve hükümetin dışında bu çıkar ve baskı gruplarının söz hakkı olmasını olumlu görmektedir (Özdaşlı, 2007, s. 60). Devlet, nötr bir olgu sayılmış, buna bağlı olarak da sivil toplum, çıkar gruplarının aktif varlığına dayanmıştır. Kuram özü itibariyle devleti asgariye indirmeyi değil, çıkar gruplarının dinamiği ile onu azami etkilemeyi öngörmektedir (Kocalar, 2006, s. 22).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya atılan çoğulcu sivil toplum, temel hak ve özgürlükler açısından devletin yeterince sınırlanabildiği başta ABD olmak üzere gelişmiş toplumlarda belirginleşmiştir (Şen, 2005, s. 21).

2.3.2. Asgari Devletçi Sivil Toplum Kuramı

Bu kuramın öncüsü F. Hayek'tir. Hayek, kendi kendine üreten ya da kendiliğinden olma düzen ile örgütlü düzenin birbirinden ayrı değil ama yapısal açıdan, işlevsel açıdan ve amaçları bakımından farklı oldukları görüşünü savunmaktadır. Bu yaklaşım hükümetin toplumu biçimlendirme ve bireyin davranışına karar verme pozisyonunda olmaması gerektiği ve çıkar gruplarına yarar sağlama imkanının sınırlanması gereği üzerinde durmaktadır (Velioğlu, 2009, s. 31-32). Devleti en aza indirgemeyi hedefleyen sivil toplum kuramıdır. Bu kuram, devletin yapay kurallar koymasını ve toplumsal yaşamın doğal ve kendiliğinden meydana gelen düzenini engellememesini sağlamaya çalışmaktadır (Avcı, 2007, s. 27).

Türkiye'deki baskı çıkar gruplarının yasama ve yürütme organları üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurduğumuzda, yasama ve yürütme işlevlerine getirilen

eleştiriler daha net anlaşılacaktır. Hayek'e göre bu durum ancak yönetimdeki çoğunluğun, çıkar gruplarına yarar sağlama iktidarını sınırlayarak önlenmektedir. Yeni Sağ'ın görüşlerinden etkilenen asgari devletçi sivil toplum, İngiltere'de Margaret Thatcher ve ABD'de Ronald Reagan dönemlerinde bir ölçüde gözlemlenmiştir (Karakurt, 2011, s. 19).

2.3.3. Katılımcı Sivil Toplum Kuramı

Diğer iki kuramın aksine katılımcı sivil toplum kuramını, neo-marksist sol akım geliştirmiştir. Katılımcı sivil toplum kuramı, devletin küçültülmesini değil, sivilleştirilmesini böylece devletin ortadan kalkarak toplumun kendi haline gelmesini sağlamak istemektedir. Böyle bir sistemde halk-devlet, sivil toplumun hem kendisi, hem de icracısı olmaktadır (Usta, 2006, s. 26-27). Bu ise ancak siyasetin doğrudan halka taşınmasıyla söz konusu olmaktadır. Buna göre katılımcı sivil toplum, halktan ayrılarak değil; bizzat halk tarafından siyaset anlayışına dayanmaktadır. Ayrıca bu model, diğer modellerde öngörülen devleti küçülterek sivil toplumun yaygınlaştırılması fikirlerinin sivil toplumun genişletilmesi konusunda yarar sağlamayacağını da öne sürmektedir (Noyan, 2007, s. 18).

Sivil toplum, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren sadece ulusal ya da bölgesel bir hareket alanı içinde yer almamış; aksine küreselleşmiştir. Bugün katılımcı sivil toplumdan konuşulurken, giderek hareket alanı küreselleşen bir sivil toplumdan bahsedilmektedir (Ergür, 2006, s. 11).

2.4. Sivil Toplum Kuruluşları Kapsamı

İngilizce'de "Non-Governmental Organization" olarak ifade edilen kavramın Türkçe'de tam karşılığı yoktur. Ancak bugünkü en yaygın kullanım, sivil toplum kuruluşları (STK)'dır (Eroğlu, 2006, s. 199). Sivil toplum kuruluşları yerine; sivil toplum örgütleri, gönüllü örgütler, üçüncü sektör, yönetim dışı örgütler gibi kavramlar kullanılmaktadır. Her bir kavram, farklı bir bağlama daha fazla vurgu yaparak STK, devlet ve ekonomi ilişkilerini somutlaştırmaktadır. Örneğin üçüncü sektör terimi, sivil toplum kuruluşlarına ekonomik bir bakış açısı getirirken, sivil toplum örgütleri terimi siyasal bir yaklaşımı ön plana çıkarmaktadır (Leyla Kuzu, 2010, s. 179). Geçmişte cemiyetler, kulüpler, vakıflar olarak adlandırılan bu

kuruluşlar günümüzde demokratik kitle örgütleri olarak da adlandırılmaktadır (Kilik, 2011, s. 41).

Belirli mekan ve zamanda bilgiye dayanarak belirlenen bir ihtiyacı ya da bir ihtiyaçlar demetini karşılamayı amaç edinen, kar amacı gütmeyen hizmet veren, böylece de kamunun yönetimine katılan kuruluşlardır (Aslan ve Kaya, 2002, s. 216). Başka bir tanımı da devletin resmi yapısı dışında kalan, bireyin temel hak ve özgürlüklerine dayalı olan ve gerek bireylerin, gerek grupların, toplum içindeki kimliklerini geliştirici fonksiyonlarını kolaylaştıran oluşumlardır (Akdoğan, 2007, s. 22). Sivil toplum, devlet ile birey arasında bulunan yapılar olduğu için çok geniş bir alanı tanımlamaktadır.

Eleştirilenler, heterojenliğinin ve çok anlamlılığının hatta neredeyse belirsiz niteliğine rağmen onu çağdaş siyasal imgelemin bütün haklara sahip bir aktörü yapmak isteyen ideolojiye dönüşmüşlüğüne altını çizmektedir (Ryfman, 2006, s. 131).

Terim olarak günümüzde sivil toplum, siyasi otoritenin baskısından kurtulmuş bir toplumu ifade etmektedir. Bu durum toplumdaki demokratik yapının devletin kurumları dışında toplum tarafından da yönlendirilmesi anlamını taşımaktadır (Velioğlu, 2009, s. 56). Sivil toplumun hiç olmadığı yapılar totaliter yapılar, sivil toplumun aktivitesinin arttığı toplumlar, demokratik toplumlar olmaktadır. Türkiye gibi sivil topluma hem yer verilip, hem hareket alanının kısıtlandığı yapılar ise, biraz otoriter, demokratikleşmeye çalışan bir toplum olarak tanımlanmaktadır. Sivil toplumun gelişmesi demek, demokratikleşmenin gelişmesi demek, toplumun iyi yönetiminin gelişmesi demektir (Keyman, 2004a, s. 8).

Sivil toplum devletten özerk, kendine ait bir alana sahip olmakla birlikte devletten ayrılması da mümkün değildir. Devletle sivil toplumu birbirine bağlayan anayasa ve hukuk geleneği mevcuttur. Bu anayasa ve hukuk geleneği her ikisinin de birbirlerine karşı haklarını ve sorumluluklarını belirler (Kocalar, 2006, s. 6-7). STK'ların ortaya çıkışı bu bakımdan ne devletin yokluğunu, ne de zayıflığını varsayar; çünkü STK'lar devlet faaliyetinin uzantısıdır (Şahin ve Uysal, 2007, s. 2).

Halkın kendisini ilgilendiren konularda söz sahibi olduğu ve kararların alınma sürecine katıldığı günümüz katılımcı demokrasilerinde, sivil toplumun önemi hızla

artmıştır. Demokrasilerde STK'lerden, vatandaş ile devlet arasında köprü rolü oynaması beklenmektedir. Nitekim STK'lar vatandaşların düşüncelerinin devlete, devletin politikalarının vatandaşa aktarımını sağlamaktadır (Genç, 2011, s. 4). STK'ların toplum içerisindeki görevleri; demokrasi bilincini geliştirmek, küreselleşmeye katkı sağlamak, iktisadi kalkınmayı sağlamak, sosyal refah seviyesini arttırmak, kamu hizmetlerine katkıda bulunmak ve belli ekonomik işlevleri yerine getirmektir (Erdem, 2008, s. 36).

Sivil toplumun önemi, yaptığı işten çok etkisiyle ilişkilidir. Çünkü sivil toplumun güçlenmesi, devleti sorumlu hale getirir, şeffaf hale getirir. Böylece sivil toplum, bu yapıda siyasi bir görev üstlenmiş olmaktadır (Keyman,2004b, s. 7). Batıda sosyal devletin uzun dönemde bütün vaatlerini yerine getiremeyeceği, devletin kimi hizmet alanlarından geri çekilmesi durumunda da kamusal hizmetlerin aksayacağı ve sistemin meşruiyetinin yara alacağı zamanla genel kanı haline gelmiştir. Dolayısıyla kamusal alanda sosyal devlet ve siyasi partilerin boşalttığı alanı doldurmak gibi bir zorunluluk ortaya çıkmıştır (Akçadağ, t.y., s. 2). Sivil toplum, günümüzde kamusal otoritenin eksik kaldığı eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, çevre, kırsal-kentsel kalkınma gibi değişik alanlarda önemli işlevler üstlenmektedir (Sarpaşan, 2008, s. 37). Resmi kurumlara göre daha hızlı hareket ederek, sonuca daha hızlı ulaşmaktadırlar.

Sivil toplum kuruluşları bazı ihtiyaçlara cevap vermek, belli amaçlara hizmet etmek için kurulmakta, çevreleriyle etkileşim sonucunda biçimlendikleri ve toplumsal ihtiyaçlardaki değişmelerin uzantısı olarak yeni amaçlar edinebilmektedir (Yıldırım, 2001, s. 104). STK mensupları hiçbir zaman bireysel çıkarlarını ön plana alamazlar, yaptıkları eylemler mensubu oldukları STK'nın varoluş nedeni olan "daima toplumun yararına çalışma" ilkesine uymak zorundadır (Ardahan, 2010, s. 213). Sivil toplum kuruluşlarının en önemli özelliği; "çağdaş demokratik devlet" anlayışı çerçevesinde bireyin devleti etkilemek ve denetlemek de dahil olmak üzere, kendi hak ve çıkarları doğrultusundaki amaçları gerçekleştirmek için kurulmuş yapılar olmasıdır (Selamoğlu, 2008, s. 19). Yönetim ve denetim işlevlerini, oluşturdukları kendi kuralları ile sağlamaktadır. Toplum kuralları ve oluşumlarına izin veren kanunlar genel bir çerçeve çizmektedir (Korkmaz, 2008, s. 29).

Gönüllülük, sivil toplum kuruluşlarına rızaya dayalı katılımı esas almaktadır (Avcı, 2007, s. 29). Üyeliğin özgür bir şekilde olmadığı, zorunlu üyeliği gerektiren örgütlenmeler sivil toplum unsuru olarak kabul edilmemektedir (Aslan, 2010b, s. 365). Serbest iradeleriyle gönüllü olarak bir araya gelen bireylerin ortak hedeflerini, politikalarını belirleyebilmeleri, ortak hareket edebilmeleri ve faaliyetlerini yasal zeminde yürütebilmeleri için örgütlü hale gelmeleri gerekmektedir (Erdoğan, 2011, s. 57).

Bireylerin iradi beraberliği sonucunda meydana gelen kuruluş; resmi nitelikli olabileceği gibi, gayri resmi de olabilmektedir (Çaha, 2011, s. 91). Bürokratik olmayan esnek bir yapıya sahiptir, yatay ilişki yapısını ön plana çıkarmaktadır (İğci, 2008, s. 12). STK'larda üyeler arasında sivil davranış ruhu egemendir. Bu nedenle aralarında karşılıklı saygı ve dayanışma ruhu ile hareket etmektedirler (Oktay ve Pekküçükşen, 2009, s. 176). STK'ların çoğalması, kendi aralarında "işbölümü-uzmanlaşma işbirliği"ni gerektirmektedir (Esenel, 2006, s. 58). Görevi, kendi amaçları doğrultusunda otoriteyi etkilemek olduğundan örgütlenmeleri şarttır.

2.5. Sivil Toplum Kuruluşu İşlevleri

Sivil toplum kuruluşları esnek bir yapıya sahiptir. Bu sayede karşılaşılan sorunlara işlevsel çözümler bulmaktadır. Çalışma alanları, yönetimleri, şekilleri, faaliyetleri, hedefleri itibariyle birbirlerinden farklı olsalar da üstlendikleri işlevler konusunda büyük oranda benzerlik göstermektedirler. Zaman geçtikçe işlevler de değişen koşullara ayak uydurmaktadır. Ulusal alanda işlevleri olduğu gibi uluslararası alanda da işlevleri vardır.

Sivil toplum kuruluşları, girişimci örgütleridir. Bir soruna çözüm bulmak, bir eksikliği gidermek ya da mevcut koşulların iyileşmesi için çalışmaktadır (Karataş, 2008, s. 35). Sivil toplum kuruluşlarının yerine getirdiği görevler, yaptıkları hizmetler ve üstlendikleri işlevler genel olarak; sosyo-ekonomik, siyasal, kültürel ve bireysel olmak üzere dört ana başlık altında toplanabilmektedir (Avcı, 2007, s. 30).

2.5.1. Sosyo-Ekonomik İşlevler

Ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük ve demokrasisi zayıf olan ülkelerde sivil toplum kuruluşları, ekonomik ve sosyal gelişmeyle ilgili işlevler taşımaktadır (Noyan, 2007, s. 23).

Sivil toplum kuruluşları, sosyal ihtiyaçları karşılama görevini üstlenmektedir. Bunu yaparken kişiye özel ilgi ve ihtiyaçları karşılayabildiği gibi kamusal bir ihtiyacı da karşılayabilmektedir. Sosyal dayanışmanın sağlanıp gelişmesinde ve bu dayanışmanın topluma yayılmasında sivil toplumun katkısı büyüktür.

Demokrasinin yayılıp işlerlik kazanması sürecinde; eğitim, çevre, adalet hizmetlerine erişim, sosyal refah ve istihdam konularında devlete alternatif projeler üretebilmekte ve kaynak bularak, bu projeleri uygulamaktadırlar (Esenel, 2006, s. 59). Böylece sosyal ve ekonomik açıdan dışlanan birey ve grupların toplumla bütünleşmesinin sağlanması şeklinde doğrudan katkıları söz konusudur (Özdaşlı, 2007, s. 70). Bunun yanı sıra kendilerine de çalışabilecekleri uygun bir yasal zemin yaratmaktadır (Esenel, 2006, s. 59).

Sivil toplum kuruluşları gerek devletin gerçekleştirdiği uygulamalara gerekse pazar ekonomisinin dayattığı bazı mekanizmalara karşı koruyucu tampon işlevini görmektedir (Meray, 2007, s. 102). Doğrudan ya da dolaylı olarak rekabetin artmasına ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır (İğci, 2008, s. 13).

2.5.2. Siyasal İşlevler

Siyasal karar alma mekanizmasının “halksız” işlemesi, siyasal sistemlerin karabasanı olan meşruiyet krizini doğurmaktadır (Sevin, 2007, s. 16). STK’lar demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Karakuş, 2006, s. 26). Katılımcıların düşünceleri, eylemlerini ve değerlerini demokratik yönden biçimlendirmeleri ve buna bağlı olarak sivil toplumun temel öznesi olan “aktif yurttaş” ile siyasal partilerin demokratikleşmesinden yönetimin şeffaflaşmasına, insan haklarından yasal reformların takipçiliğine kadar pek çok konuda doğrudan etkinlik göstermektedir (Çabuk, 2009, s. 57-58).

Sivil toplum kuruluşları; siyasal seçenekler üretme, hükümet ve devleti denetleme kapasitesine sahip sağlıklı bir sivil toplum geçişleri başlatma, geri dönüşlere

direnme, geçişleri tanımlama ve derinleştirmeye yardımcı olmaktadır (Özer, 2008, s. 93). Politika diyalogları kurulmasında kolaylaştırıcı olarak önemli bir işlev görmektedirler (Selamoğlu, 2008, s. 24). Bunun sebebi de işlerlik kazanmış bir sivil toplumun katılımcı bir toplum olma özelliğine sahip olmasıdır.

2.5.3. Kültürel İşlevler

Kültürel işlevler, küreselleşmeyle beraber daha da önem kazanan işlevlerdir. Demokrasinin işleyebilmesi için, toplumda farklı çıkarlara ve dolayısıyla farklı görüşlere sahip bulunanların örgütlenebilmeleri ve görüşlerini barışçı yollardan rahatlıkla savunabilmeleri gerekmektedir (Yıldırım, 2003, s. 239). Sivil toplum kuruluşları; modern toplumda bireylerin, diğer insanlardan kopuk, kendi başlarına hareket edebilen bireyler olmaktan çıkararak gruplar içinde toplayacak bir rol üstlenmiştir (Akay, 2012, s. 44). Karşılıklı etkileşimle birlikte gelişen aidiyet ve biz duygusuyla kültürel dokular örülmeye başlamaktadır. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının etik değerlerin taşıyıcıları olmaları da beklenmektedir (Avcı, 2007, s. 31).

Sivil toplum kuruluşları, toplumun farklı kesim, grup, meslek ve sınıflarının farklı ve hatta kimi zaman da çelişen etkinliklerini ve çıkarlarını yansıttıklarından, kültür üzerindeki etkileri her zaman “çoğulcu bir yapı” doğrultusunda olmalıdır (Korkmaz, 2008, s. 26).

2.5.4. Bireysel İşlevler

Demokrasilerde hükümetlerin vatandaşlara hizmet götürmesi esas olarak alınmıştır, demokrasinin önceliği de bu açıdan devlet üzerinde değil vatandaşlar üzerinde olmalıdır. Hem demokrasi hem de sivil toplum bireylere hedeflerine ulaşabilmeleri için birer çerçeve çizmektedir (Saygın, 2008, s. 41). Kamuoyu oluşturarak bireylerin taleplerini dile getirmeleri için uygun ortam sağlamaktadır (Karakurt, 2011, s. 10).

Sivil toplum kuruluşları; modern toplumdaki yalıtılmış ve kendilerini güçsüz hisseden bireyleri gruplar içerisinde toplayarak, kendilerini toplumsal varlık olarak gerçekleştirmelerine yardımcı olmakta, rol ve sorumluluk almalarını sağlamakta, dolayısıyla bireysel ve toplumsal yaşamlarına anlam katmaktadır (Kılıç, 2012, s. 41-

42). Böylece bireylerin kendilerine olan güvenleri artmakta iletişim becerileri gelişmektedir.

2.6. Türkiye’de Sivil Toplum Tarihçesi

Önceki bölümde sivil toplum kavramının gelişme sürecini incelerken batıda ortaya çıkıp yayıldığından bahsedilmişti. Türk toplumunda bu süreç incelenirken Osmanlı’dan gelen tarihsel yapının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bu bölümde Osmanlı Devleti’nden günümüze sivil toplum kuruluşlarının gelişimi incelenecektir.

Osmanlı Devleti’nde güçlü devlet ve zayıf sivil toplum yapısı hakimdi. Bu durum, sivil toplum geleneğinin yeteri kadar yerleşmemesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti’nde birçok sivil organizasyon kurulmasına rağmen bu organizasyonlar, batıda görüldüğü gibi sivil alan dışında devleti yönlendirme yeteneğini etkin bir şekilde geliştirme olanağı bulamamıştır. Cumhuriyet’le birlikte Osmanlı Devleti’ndeki merkezîyetçi gelenek yapısını sivil toplum anlayışı almıştır.

Sivil toplum, toplumun örgütlenme ihtiyacının bir gereği olarak modern insanın hayatında her zaman var olagelmıştır. Ancak her sosyal kavram gibi, örgütlenme de, içinde bulunduğu kültürün izin verdiği ölçüde gelişme şansı bulabilmiştir (Genç, 2011, s. 5). Osmanlı Devleti geleneksel yönetim anlayışı gereği sivil topluma yeterince gelişme şansı vermemiştir. Çünkü sivil toplumun temelini birey oluşturmaktaydı. Osmanlı devletinde ise bireyden ziyade toplum daha önemliydi. Ayrıca, vatandaş yerine de devlet öncelikli bir sıraya sahipti (Şen, 2008, s. 60). Bu sebeple sivil toplum deneyimi sivil toplumun neredeyse tamamen güçsüzleştirilmesi haline gelmiştir (Çabuk, 2009, s. 49). Bu merkezi idare karşısındaki durumları itibarıyla kendi normlarını ve salt kendilerine özgü kurallar ve ilişkileri geliştirememişlerdir (Çaha, 1994, s. 88). Osmanlı yönetim anlayışı, devletin dışında yer alabilecek özerk yapılanmaları bir tehlike olarak görmüş ve ara sıra bu tür özerk sayılabilecek sosyolojik toplulukları ters yüz etmekten kaçınmamıştır (Cihan ve Doğan, 2007, s. 63).

Osmanlı Devleti’nde Batı ülkelerinde görülen kentleşme ve gelişme ortamı görülmemiştir (İnat, 2006, s. 18). Şehirler tüzel kişiliğe sahip olmadıklarından ticari

menfaatleri için herhangi bir biçimde bir araya gelerek birlikler oluşturamamış ve böylece ekonomik hayat devletin kontrolü altına girmiştir (Aslan, 2010c, s. 263). Bunun yanında Osmanlı Devleti'nde, sınırlı da olsa devletten özerk olmayan, halkın kendi arasında oluşturduğu bazı birlikler kurulmuştur. Sivil toplum unsurları niteliğinde olan şehir, lonca, dini kurum ve yerel eşraf gibi organizasyonlar sivil topluma bir potansiyel oluşturmuştur. Bunlar sivil toplum unsuru olarak kabul edilmektedir (Bedük, Usta ve Kocaoğlu, 2006, s. 55). Günümüzdeki bazı STK'ların temelini teşkil eden cemiyetlerden biri Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye (Darüşşafaka)'dir (Eraslan, 2008, s. 156). Bu organizasyonlar, sosyal güvenliğin oluşmasında, toplum içinde fakirlerin, açların, yolda kalmışların, yetimlerin, kimsesizlerin barındırılması, giydirilmesi ve doyurulmasında devletin hizmet görmediği alanlarda hizmetler üstlenmede önemli görevler başarmışlardır (İğci, 2008, s. 16). Fakat sivil toplum kuruluşları gibi görünseler de resmi alanın dışına çıkamamış, güçlü bir sivil toplum yapısını oluşturamamışlardır.

19. yüzyıldan itibaren sivil toplum alanı canlanmaya başlamıştır. Osmanlı'da batıya açılma ve modernleşme çabaları öne çıkmıştır. Bu modernleşme çabalarının sivil toplumun gelişimi bakımından önemli iki sonucu; anayasal bir sistemin kademe kademe gelişmesi ve devletçi seçkin, entelektüel bürokrat kesimin ortaya çıkmasıdır (Cicioğlu, 2005, s. 141). Padişahlıkla yönetilen bir imparatorluğun içinde bulunduğu siyasal, askeri ve yönetsel anlamdaki zor durumun Jön Türkler adıyla bilinen Avrupa eğitilmiş Osmanlı aydınları, padişahlık yönetiminde köklü denebilecek bir değişiklik getirmiş, bir yönetim meclisi kurulmasını sağlamış ve padişaha kendi elleriyle kendi haklarını kısıtlayacak olan I. ve II. Meşrutiyet'i ilan ettirmiştir (Erdem, 2008, s. 14). II. Meşrutiyet dönemine kadar fiili olarak gelişen örgütlenme, "Kanun-i Esasi" adını taşıyan ilk anayasada "temel hak ve özgürlük" olarak yer almamaktadır. Ancak, II. Abdülhamit döneminde konu şirket/ortaklık kurma hakkı içinde değerlendirilmektedir (Yücekök, Turan ve Alkan, 1998, s. 46). Bu gelişmeler sivil toplumun oluşmasını ve gelişmesini hızlandırmıştır.

Cumhuriyet ile birlikte ön plana çıkan ulus-devlet kurma anlayışı, toplumu modern topluma dönüştürme projesini içermiştir. Projenin egemen aktörü olan devlet; elinde az gelişmiş, eğitimsiz, fakir bir toplumdan hızlı bir şekilde her anlamda kalkınarak modern bir topluma geçirmeye çalışmıştır (Kılıç, 2012, s. 24). Bu demokratikleşme

ve modernleşme çabaları sürekli yasal düzenlemelerle sağlanmaya çalışılmıştır (Özsoy, 2010, s. 64). Bir STK bir sorunu çözmek ya da bir durumu değiştirmek için gereksinme duyduğu gücü öncelikle yasal düzenlemelerden alır, hukuka dayanmaktadır. Yanlış olduğuna inandığı bir uygulamanın sona erdirilmesi için mücadele eden bir STK, ileri sürdüğü görüşleri öncelikle ulusal ölçekte Anayasa'ya, yasa, tüzük ve kararnamelere ya da emsal teşkil eden vakalara; uluslararası ölçekte ise Türkiye'nin taraf olduğu anlaşma ve sözleşmelere dayandıracaktır (Güder, 2004, s. 18).

Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber sivil toplum kuruluşları yasal düzenlemelere bağlı olarak kurulmuş ve artmıştır. Türk mevzuatında “STK'lar”, “Hükümet Dışı Kuruluşlar”, “Gönüllü Kuruluşlar” gibi kavramlar bulunmamakla birlikte, bu tip örgütlenmeler vakıf ve dernek gibi hukuksal çerçevede vücut bulmaktadır. En yaygın örgütlenme biçimi ise dernek şeklinde gerçekleşmektedir (Çakır, 2006, s. 40). Bunları şu şekilde incelemek mümkündür:

Dernekler, 1901 Fransız Dernekler Kanunu model alınarak, 1908 II. Meşrutiyet zamanında, 1909 “Cemiyetler Kanunu” ile başlamaktadır (Doru, 2007, s. 8). Türkiye'de dernek kurmanın meşru bir hak olarak kabul edilmesi çok uzun bir geçmişe dayanmamaktadır. Cumhuriyet'in kurulmasında sonra, 1923 yılında 1909 tarihli kanun değiştirilmiş ve dernekler büyük ölçüde yürütme organının denetimine tabi kılınmıştır (Kocalar, 2006, s. 96). Dernek kurma özgürlüğünün açıkça kabul edildiği ilk Anayasa hükmü ise 1924 Anayasası'nın (Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun) 70. maddesidir. 1946 Cemiyetler Kanunu ile de dernek sayısında artış gözlemlenmiştir (Altın Soran, 2010, s. 26). 1961 Anayasası'nın 29. maddesinde, “Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.” hükmü konularak örgütlenme konusunda geniş bir hareket alanı sağlanmıştır (Işık, 2006, s. 24). Ayrıca 1961 Anayasası'nın 28. ve 29. maddeleri dernek kurma ve toplantı yapma özgürlüğünü genişleterek, bu sürecin yasal üst yapısını kurmuştur (Meray, 2007, s. 87). Dernek kurma hakkı 1982 Anayasası ile güvence altına alınmış bir hak olarak gözükmektedir. Bu temel hak aynı anayasada 51. madde ile sendikalar için, 68. madde ile de siyasi partiler için öngörülmüştür (Özalp, 2008, s. 18).

Sivil toplum kuruluşlarının Türk toplumundaki sayılabilecek ilk örnekleri ise vakıflardır (Doru, 2007, s. 8). Tanzimat sonrasında vakıfların bağlandığı Evkaf

Nezareti, Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 yılında kaldırılmış, Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Mazbut ve mülhak vakıfları olarak eski hukuka göre kurulmuş vakıflar ve Medeni Kanun'dan sonra kurulan yeni vakıflar bazı yönlerden ayrı bir düzenlemeye tabi tutulmuşlardır (Meray, 2007, s. 89). 1954 yılında vakıflarla ilgili mali sorunlarla ilgilenmesi amacıyla Vakıflar Bankası kurulmuş, bankaya eski vakıfların taşınmaz ve işletmelerinin yönetimi verilmiştir. Ancak, bütün bu düzenlemeler vakıflaşmayı önemli ölçüde artıramamıştır. 1967 yılında çıkarılan 903 sayılı yasa ile bu alan yeniden düzenlenmiştir. Bu yasanın birden fazla kurucuya olanak tanınması, vakıflara genel kurul gibi idari organların oluşturulabilmesini olanaklı kılması gibi nedenlerle birçok yeni vakıf kurulmuştur (Meray, 2007, s. 89). Vakıflara 1982 Anayasası'yla, kar amacı gütmemek, akademik alandaki usul ve esaslara uymak kaydıyla, devletin gözetim ve denetiminde üniversite kurabilme hakkı verilmiştir (Kılıç, 2012, s. 114). Türkiye'deki yasal değişikliklere bakıldığında, soğuk savaş mantığı ile kurgulanmış olan mevzuat değiştirilerek, dernekler ve vakıflara ilişkin kanunların, Medeni Kanun'daki ilgili maddelerin ve toplantı ile gösteri yürüyüşlerine yönelik düzenlemelerin giderek çağdaş demokrasi standartlarına yaklaştırıldığı görülmektedir (Karakurt, 2011, s. 38).

Cumhuriyet'in ilanı ile kooperatifleşmede bir artış görülmektedir. 1926'da kabul edilen Türk Ticaret Kanunu'na eklenen hükümlerle kooperatifler bir ticaret ortaklığı olarak görülmüştür. Bu yasal düzenleme sonucunda kentsel alanda da kooperatiflerin kurulmasına olanak verilmiştir. 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortam, kooperatif birliklerinde de etkisini göstermiştir (Ergür, 2006, s. 33-34). 1982 Anayasası ve onu izleyen diğer yasal düzenlemeler ile kooperatifçilik üzerine devlet denetimi artırılmıştır. Kooperatiflerin siyasetle ilgilenmesi yasaklanırken, çeşitli kooperatiflerin ve birliklerin yöneticilerinin siyasal iktidarca atanması mümkün hale getirilmiştir (Meray, 2007, s. 92).

Türkiye'deki sendikal hareketlerin geçmişi çok eskiye dayanmamaktadır. Osmanlı'nın ekonomik, sosyal ve siyasal yapısı sendikal hareketlerin doğması ve gelişmesi için gerekli koşulların ortaya çıkmasını engellemiştir. Dolayısıyla kurulan sendikalar çok sınırlıdır (Şen, 2005, s. 103). Türkiye'de 1960'lardan sonra sendikal hareketlerde önemli gelişmeler gözlenmiştir. 1961 Anayasası'nın sağladığı hakların da etkisiyle 1960–1980 döneminde sendikalar hem mali açıdan, hem de üye sayısı

açısından güçlenmişlerdir (Işık, 2006, s. 28). 1995 yılında 4121 sayılı yasa ile 1982 Anayasası'nın 69. maddesinde yapılan değişiklikle sendikaların siyasi partilerle işbirliği yapmasını engelleyen hükümler kaldırılmıştır. Sendikaların siyaset yapma yasağının kaldırılması, sendikaların gelişmesi için çok fazla etkili olamamıştır. Türkiye'de sendikalar tam anlamıyla sivil toplum kuruluşları olarak işlev görememektedir (Özalp, 2008, s. 27).

Mesleki Kuruluşlar, 1943 yılında çıkarılan 4255 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunu ile odalar üzerinde daha sıkı bir denetim getirilmiştir. Bu yasa ile I. Dünya Savaşı'nın olağanüstü koşullarında, devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü sağlamak ve ekonomiyi savaş koşullarına uydurabilmek amaçlanmıştır (Işık, 2006, s. 32). 1995 yılında 4121 sayılı kanun ile Anayasa'da yapılan değişiklikler ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyasetle uğraşamayacakları, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemeyecekleri gibi kısıtlamalara son verilmiş, yerel mülki yönetim amirlerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organlarını geçici olarak görevden uzaklaştırma yetkisi de kaldırılmıştır (Özalp, 2008, s. 29-30).

Günümüz genel hukuk sistemi açısından baktığımızda bu STK'ların bir kısmı tüzel kişilik kazanmış ve bir kısmı da kazanmamıştır. Mesela yurttaş girişimleri sivil toplum alanında yer almakla beraber tüzel kişiliğe haiz değildir. Diğer taraftan meslek kuruluşları, kamu tüzel kişiliğine sahip iken diğerleri özel hukuk tüzel kişileridir (Özdaşlı, 2007, s. 75).

1980'lerden itibaren dünyadaki gelişime paralel olarak Türkiye'de de sivil toplumun önemi artmıştır (Öner, 2009, s. 640). Bu dönemde sivil toplum temelinde çevre, sağlık, eğitim ve insan hakları gibi toplumsal konular üzerinde küresel standartların yaşanılır kılınması adına politikalar geliştirilmiştir (Özet, 2007, s. 74). 1980 ve 1990'lardaki yeniden canlanma süreci kendi içinde çok ciddi sorunları gündeme getirmiştir. Bunlardan biri sivil toplumun canlanma ve küreselleşme sürecinin, sivil topluma olan ilginin niceliksel artışını sağlamış olmasıdır. Fakat bu artış, sivil toplumun toplumsal değişime etkisinde niteliksel bir dönüşüm sağlamamakta; yani bu niceliksel artışın, kendisini niteliksel etkiye dönüştüremediği görülmektedir (Scholte ve Keyman, 2005, s. 16). Çünkü sivil toplum sadece onu meydana getiren kuruluşların sayısal toplamından ibaret değildir. Geçen süre içerisinde, birçok yasal

düzenlemenin yapılmış, iktisadi, sosyal, siyasal açılardan önemli kabul edilebilecek gelişmeler yaşanmış olmasına rağmen sivil alan yeterince genişleyememiştir. Bu alan içerisinde yer alan ve sayıları bir hayli fazla olan dernek, vakıf, sendika gibi kuruluşların işlevlerini tam olarak yerine getiremediği gözlenmiştir (Biber, 2009, s. 34). Bu durumun dayandığı birçok nedenin sıralanması mümkündür:

Türkiye’de sivil toplum bir taraftan bireysel hak ve özgürlüklerin yaşama geçirilmesi, diğer taraftan demokrasiye geçiş ve katılımcı demokrasi taleplerini seslendiren kuruluşlardan oluşmaktadır. Buradan çıkan sonuç; Türkiye’de sivil toplum yapısının karmaşık, çok boyutlu ve sorunlu olduğudur. Sivil toplumun tanımlanmasında kullanılan bu farklı etki alanları, bu alanlarda varlık gösteren STK’ların kurulmasına neden olmaktadır. Bu farklılık sivil toplumun farklı fonksiyonlarının olmasından ve Türkiye’deki siyasal ve sosyal yapıdaki değişim çabalarından kaynaklanmaktadır. Bu karmaşık yapının da etkisiyle Türkiye’de sivil toplumun ve STK’ların hem kendi içyapıların da hem de devletle ilişkileri temelinde ortaya çıkan önemli sorunları vardır (Kurt, 2005, s. 81). Devletle ilişkilerinin temelindeki sorun; devletten bağımsız olamayışıdır. Yani, sivil toplum politik toplumdaki bağımsız ilerleyemez ve iktidar ilişkileri içinde bulunur. Sivil toplum kuruluşları denilebilecek oluşumların gerçek işlevi, iktidarın dışında kalan grup ve sınıfların istemlerini kamusal alana getirip tartışmak, politik toplumu bu yönde etkilemektir. İkinci bir özellik olarak Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının toplumsal tercihleri temel talepleri politik düzeyde ifade edemeyişi ve bu yönde etkinlikte bulunmayı göstermektedir. Bunun nedeni de Türkiye’deki bürokratik yapının zayıflığında yatmaktadır (Şen, 2008, s. 61). STK’ların devletin yetersiz kaldığı durumlardaki etkinlikleri, sorunlara hızlı ve pratik çözümlerin uygulanması, vatandaşların STK’lara dikkat çekmesi ve gerekliliğinin fark edilmesi açısından oldukça önemli gelişmelerdir. Artık sivil toplum vatandaşlar açısından siyasi, sosyal bir kurtarıcı, bir ilaç olarak algılanmaya başlamıştır (Saygın, 2008, s. 30). Türkiye’de sivil toplum kuruluşları, sadece talep ve şikayetler üzerine ses çıkaran bir politika izlemekte, proje üretme ve yürütme konularında sessiz kalmakta ve etkin bir yol izlememektedir (Noyan, 2007, s. 63).

Niceliksel artışa rağmen, Türkiye’de STK’ların gelişiminin önündeki engellerden bir diğeri de hızlı nüfus artışı ve çarpık kentleşmenin yarattığı toplumsal ortamda

yerleşim merkezlerinde yerel sahiplenme kültürünün oluşumunun zorlaşmasıdır. Dolayısıyla, kamusal alanların yaratılması ve korunması için gerekli bir yerel işbirlikçi aksiyonu sağlamak güçleşmektedir (Erdoğan Tosun, 2001, s. 331). Aslında STK'lar, sosyal sorunları duyarlı bir biçimde daha yakından takip etmeleri ve çözüme dönük karar aşamalarında daha hızlı hareket ettiklerinden dolayı, çoğu kamu kurumlarından daha etkin hizmet sunabilmektedir. Türkiye'de STK'lar, kamu kuruluşlarının eksik bıraktığı ya da ulaşamadıkları yerlerde tamamlayıcı bir fonksiyon oluşturmakta, toplumda var olan dayanışma duygusunu devamlı kılmakta, katılımcı demokrasiye katkıda bulunmaktadır. Ancak, günümüzde sayıları oldukça fazla olan sivil toplum kuruluşlarının çeşitli çıkar grupları tarafından özel amaçlarının dışında kullanılmaları konuya ilişkin ciddi tartışmaların yaşanmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, aydın kesimin; sivil toplumun varlığı, sivil toplum kuruluşlarının işlevlerinin neler olması gerektiği, sivil bir toplumun hangi özelliklere sahip olduğu ve bu özelliklerin üzerinde inşa edilebileceği koşulların Türkiye'de ne derecede var olduğu gibi konular üzerinde herhangi bir uzlaşma sağlayamamış olması, tartışmaların boyutlarını bir kat daha artırmaktadır. Öyle ki, neredeyse her kesim kendi politik iklimine özgü bir sivil toplum anlayışı ileri sürmekte ve bunun, en gerçekçi yaklaşım olduğunu savunmaktadır (Şen, 2008, s. 56-69).

Özetle, sivil toplum kavramı ülkemizde kendine yeni yeni yer edinen bir kavramdır. Toplumun sivil topluma alışıp onu içselleştirmesi zaman alacaktır. Bir sonraki bölümde bazıları Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar gelmiş olan sivil toplum kuruluşlarının türleri ele alınacaktır.

2.7. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Türleri

Toplum içerisinde idarenin bir parçası olmayan ve sivil toplum alanında etkinlik gösteren her örgütlenme sivil toplum kuruluşlarını oluşturmaktadır (Kabasakal, 2008, s. 39). Devletin ağır aksak yürüyen bürokrasisine karşılık, vatandaşın problemlerinin çözümüne yönelik esnek olarak ve doğrudan yardımda bulunabilmektedirler (Çakır, 2006, s. 34). Bu bölümde okul aile birliği, vakıflar, dernekler, sendikalar, mesleki kuruluşlar, kooperatifler, yurttaş girişimleri olarak sıralanan sivil toplum kuruluşları ana hatlarıyla açıklanacaktır. Bu STK'lar, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmek

için eğitim, sağlık, çevre, yardımlaşma ve dayanışma, ilk yardım ve arama kurtarma gibi alanlarda çalışmalar yapmaktadır.

2.7.1. Okul Aile Birlikleri

1946'da toplanan 3. Milli Eğitim Şurası önerisi ile kurulan ve 1947'de hazırlanan yönetmeliğe göre yürütülen Okul Aile Birlikleri okul ile aile arasındaki ilişkileri güçlendirmek, çocukları yetiştirmede anne, baba ve öğretmenler arasında işbirliği kurma ve yardımlaşma sağlama amacı ile daha çok ilk ve ortaöğretim kurumlarında oluşturulmuş birliklerdir (Karataş, 2008, s. 77). Maddi imkanlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta ve okula maddi katkı sağlamaktadırlar. Yasal zorunluluklar sonucu devlet tarafından kurdurulmuş yapılanmalardır. Birlik kurulduğu okulun adını almaktadır. Okul aile birlikleri, okul sayısı ile doğru orantılı olarak eğitim alanında sayıca en fazla olan yapılanmalardır (Eraslan, 2008, 2. 274-275).

2.7.2. Vakıflar

Vakıf; sözlükte durma, durdurma, hareketten alıkoyma, ayakta bekleme, hapsedme, dinlendirme anlamlarına gelen Arapça bir kelimedenden türetilmiş bir kavramdır (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 251). Vakıflar; kişiler veya kurumlarca kurulmuş, yasayla görev ve yetkileri belirlenen tüzel kişiliktir. Geleneksel olarak, bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmi bir yolla ayrılarak bir kimse tarafından bırakılan mülk veya paraya "vakıf" denir (Korkmaz, 2008, s. 24). Zamanla kaynak probleminin had safhaya ulaşması ile kendini çağın şartlarına uyduramaması ile bugünkü batılı anlamda STK'lar ile ilgisi olmayan bir yapı kazanmıştır (Talas, 2011, s. 395).

Vakıf düşüncesini doğuran dinamikler; toplumsal huzur ve barış ihtiyacı, stratejik gereksinimler, belirli bir düşünceyi ve ideolojiyi yayma, devletin ya da siyasal iktidarın ihmal ettiği sosyal görevleri yerine getirme, laiklik ilkesi, kültürel ihtiyaçlar ve değerlerdir (Velioğlu, 2009, s. 52). Vakıfların faaliyet alanlarının başında; eğitim, sağlık, din, doğal hayatı koruma gelmektedir. Günümüzde bu alanlarda faaliyet gösteren vakıflardan bazıları şunlardır:

2.7.2.1. Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV)

Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV), 1998 yılında kurulmuştur. 2000 yılında Türkiye'nin ilk ve tek Lösemili Çocuklar Hastanesi LÖSANTE'yi hizmete açmış olan vakıf; bugüne kadar binlerce lösemili çocuk ve ailesini yaşama bağlamış, Türkiye'nin ilk LÖSEV - Lösemili Çocuklar Okulu'nu açmış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Pediatrik Hematoloji Servislerine destek vererek köklü çözümler yaratmayı, toplumsal ve kalıcı hizmetler vermeyi sürdürmüştür. LÖSEV'in kurulma amacı; lösemili ve kan hastası çocukların, sağlık ve eğitim başta olmak üzere her türlü ihtiyaçlarının sağlanmasına yardımcı olmak, bunun yanı sıra, kalıtsal ve edinsel kan hastalıkları konusunda ulusal düzeyde tedavi, eğitim ve araştırma kurumları kurmak ve işletmektir (<http://www.losev.org.tr/>).

2.7.2.2. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)

TEMA, 1992 yılında kurulmuştur. Kuruluş amacı; ülke topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme tehlikesine dikkat çekmek ve bu mücadelenin bir devlet politikası haline gelmesine katkı sağlamak, toprakla birlikte dünya üzerindeki ekosistemi oluşturan su, orman, biyolojik çeşitlilik gibi tüm doğal varlıkların korunması ve insan kaynaklı iklim değişikliğine dair politikaların ve toplumsal bilincin oluşturulması için çalışmak, kendiliğinden yetişen doğal ormanları korumak, ağaçlandırma çalışmaları yaparak topluma ağaç sevgisi aşılamak, doğal varlıkların korunması ve doğru şekilde yönetilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına öncülük etmek, destek vermektir (<http://www.tema.org.tr/>).

2.7.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)

Türkiye Diyanet Vakfı 13 Mart 1975 tarihinde Türk Medeni Kanunu'nda değişiklik yapan 903 sayılı yasaya göre kurulmuş bir özel hukuk tüzel kişisidir. Misyonu, yeryüzünde iyiliğin egemen olması için insanlara ve bu yolda çaba sarfeden kurumlara maddi ve manevi destek olmaktır. Eğitim-öğretim, kültürel ve sosyal alanda birçok faaliyet yürütmektedirler (www.diyanetvakfi.org.tr/).

2.7.2.4. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)

ÇEKÜL ülkemizin doğal, tarihsel ve kültürel varlıklarını korumak amacıyla 1990 yılında vakıf statüsünde kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren doğa-kültür-insan arasındaki yaşamsal uyumun savunucusu olan ÇEKÜL, “Doğa ve Kültürle Varız” sloganıyla yaşama geçirdiği proje ve programlarla, en küçük yerleşmeden ülke bütüne açılan bir yaklaşımı benimsemiştir. Kültürel dokunun korunarak geleceğe aktarılması amacıyla, koruma amaçlı kent planları hazırlanmasını, kentlerin eski mahallelerinde sağlıklılaştırma çalışmaları, geleneksel evlerde cephe düzenlemesi yapılmasını, tarihi yapıların, çarşıların onarılmasını, kent meydanlarının yeniden düzenlenmesini sağlamaktadır (<http://www.cekulvakfi.org.tr/>).

2.7.3. Dernekler

Aynı amaç etrafında birleşen kişilerin hukuki olarak meydana getirdiği, tüzel kişiliğe sahip, gönüllülük esasına dayanan sivil toplum kuruluşlarıdır (Süer, 2010, s. 21). Dernekler, bireylerin tek başına gerçekleştiremeyecekleri ideal amaçlarını uzun vadeli bir süreçte gerçekleştirmek için örgütlenme ihtiyacı hissetmeleri sonucu oluşmuştur (Özalp, 2008, s. 19).

Dernek kurma ve derneklere üye olma, birey için temel bir hak olarak kabul edilir. Demokratik sistemlerde bu hak, bir kamu özgürlüğü sayılmakta ve kural olarak anayasada da bireyin vazgeçilmez temel hakları arasında düzenlenmektedir (Usta, 2006, s. 48). Derneklerin faaliyet alanlarının başında eğitim, sağlık, arama kurtarma, kültür, bilim, çevre, engelliler gelmektedir.

2.7.3.1. Arama Kurtarma Derneği (AKUT)

AKUT, bir grup dağcı tarafından 1995 senesinde kurulmuştur. Bu grup, aynı yıl AKUT ismi altında, Uludağ’da ilk kurtarma faaliyetini gerçekleştirmiştir. Dernek 14 Mart 1996 yılında “AKUT Arama Kurtarma Derneği” adı altında resmi kuruluşunu tamamlamıştır. Kuruluşunun başında hedefi, dağlarda ve diğer zorlu doğa koşullarında doğru ve etkin arama kurtarma faaliyetleri düzenlemek olan AKUT 1997 yılının ocak ayında deprem eğitimini, haziran ayında ise ilk sel eğitimini alarak, talep edildiği takdirde doğal afetlerde de ilgili resmî kurumlara yardımcı olabilir hale gelmiştir (<http://www.akut.org.tr/>).

2.7.3.2. Fiziksel Engelliler Eğitim ve Dayanışma Derneği (BEDD)

Dernek, 1993 yılında yardımlaşma derneği olarak kurulmuştur. Dernek, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan tüm ortopedik engellilerin eğitim, sağlık ihtiyaçlarına katkıda bulunarak sosyal dayanışmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bünyesinde toplanan engelli vatandaşlar için din, dil, ırk, bölge ve cinsiyet ayırımı yapmaksızın gerekli tüm çalışmaları yapmaktadır. Ortopedik engelliler için yapılacak çalışmalarla ilgili olarak kurumlar ve kişilerle işbirliği halindedir. Ortopedik engellilerin ruhen ve bedenen kendilerine yeterli gücü kazanabilmeleri için eğitici, birleştirici ve tedavi edici çalışmalarda bulunmaktadır. İş sahaları ve atölyeler açıp gerekli eğitimi sağlayarak bedensel engellileri tüketici pozisyonundan üretici bir birey konumuna getirerek topluma kazandırmayı hedeflemektedir (<http://www.bedd.org.tr/>).

2.7.3.3. Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği (AHDER)

AHDER, insan yaşamının ve sağlığının, doğal, kültürel ve ekonomik varlıklarının korunması için; doğal ve doğal olmayan afetlere karşı hazırlıklı olmak, bu konuda gerekli bilinç ve yeterliliğe sahip olmak için çalışmak, bu doğrultuda her alanda ulusal politikaların oluşturulması için faaliyette bulunmak, toplu eğitimler ve medya yoluyla kamuoyu oluşturmak, deprem risklerini azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme faaliyetlerinin tüm toplum tarafından yürütülmesini sağlamak, bunun için ön hazırlıklar yapmak amacıyla kurulmuştur (<http://www.ahder.org/>).

2.7.4. Sendikalar

Sendika; işçi ve işverenlerin iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve geliştirmek maksadıyla çalışan işçiler tarafından kurulan örgütlü kuruluşlara verilen isimdir (Velioğlu, 2009, s. 53). Sendikalar, üyelerinin hak ve çıkarları için hareket eden ve bunları genişletmeye çalışan kuruluşlardır. Sendikalar, genellikle çalışma koşulları ve işyeri düzeyinde ortaya çıkan sorunları çözme amacı taşırken, çoğunlukla ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan sosyal ve politik alanlarda da faaliyet göstermektedir (Usta, 2006, s. 48).

Sanayidevrimiyle birlikte oluşan kötü çalışma şartları ve iş görenlerin sermaye sahipleri tarafından sömürülmesi, işçi kesiminin bilinçlenmesine ve kendi haklarını

örgütlü ve örgütsüz biçimde savunmalarına yol açmıştır. Örgütlü hak aramada sendikaların oluşmasına neden olmuştur (Kabasakal, 2008, s. 40).

Eğitim sendikaları eğitim alanında çalışan iş görenlerin yasal mevzuatlara uygun olarak bir araya gelmeleri ile oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarıdır. Genel olarak amaçları üyelerinin ortak ekonomik, sosyal, özlük, mesleki, sendikal hak ve çıkarlarını koruyup geliştirerek onlara daha saygın bir yaşam düzeyi sağlamaya dönük projeler geliştirmektir. Eğitim sendikaları her ilde, ilçede ve üye sayısına bağlı olarak okullarda örgütlenmektedir. Böylelikle sendikalar eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları arasında, yatay olarak yapılanmış en güçlü örgütsel ağa sahip bir konumdadır (Eraslan, 2008, s. 293-296).

Türkiye açısından 1960 yılı özellikle sendikal haklar yönünden dönüm noktası sayılabilecek bir yere sahiptir. 1961 Anayasası yürürlüğe girmiştir. 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra bu durumdan en çok yararlananlar sendikalar olmuştur. Türkiye'deki ilk eğitim sendikası Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), bu dönemde kurulan sendikalardan biridir (Cerev, 2013, s. 208). Türkiye'de memur sendika hakkının tanınmasından sonra kurulan diğer bir sendika İLKSEN, önce Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası adı altında 1965 yılında Ankara'da kurulmuştur. Bu sendika, daha sonra, İstanbul İlkokul Öğretmenleri Sendikası ile birleşerek Türkiye İlkokul Öğretmenleri Federasyonu'nu oluşturmuştur (Güvenç, 2008, s. 169). 1971 yılında Türkiye Öğretmenler Birliği (TÖB) kuruldu. 1972'de adı Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) olarak değiştirildi. 1978'deki 4. Olağan Genel Kurulu'nda Tüm Eğitim Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) adını aldı. Örgüt, her öğretim düzeyindeki öğretmenler, memurlar ve müstahdemlerden 200 bine yakın üyeye sahipti ve tüm il ve ilçeler ile bazı küçük bucak ve köylerde 600 şubesi vardır. Üyeleri arasında siyasal bakımdan ilkokul öğretmenleri başta gelmektedir. 1986 yılında ABECE dergisinin çıkması, eğitimcilerin yeniden örgütsel çabalarını destekleyen bir süreç olmuştur (Çakır, 2006, s. 59).

1990 yılında Ankara'da dönemin ilk memur ve öğretmen sendikası Eğitim-İş adı altında kurulmuştur. Eğitim-İş (Kolu Kamu Görevlileri Sendikası Eğitim-İş)'in kuruluş amacı özellikle eğitim çalışanlarının çalışma şartlarını iyileştirerek, mesleki saygınlığı artırmak, ücretlerde artış sağlamak ve demokrasinin gereği olan sendikal

haklara kavuşmak olarak belirlenmiştir. Eğitim-İş kurulduktan hemen sonra Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğit-Sen) ismi ile ikinci bir öğretmen sendikası kurulmuştur. 1995 tarihinde Eğitim-İş ve Eğit-Sen birleşerek Eğitim-Sen sendikasını kurmuşlardır. Kamu Çalışanları Platformu ise bu dönüşüm süreci içerisinde Kamu Çalışanları Sendikaları Platformu (KÇSP) şeklinde çalışmaya başlamıştır. Öğretmenlerin sendikal mücadelesini günümüzde şekillendiren sendikalardan; Eğitim-Bir Sen 1992 yılında, Türk Eğitim-Sen 1992 yılında ve Eğitim-Sen 1995 yılında Ankara merkezli kurulmuştur.

Öğretmenlerin sendikal mücadelesi içinde yer alan mevcut sendikaların yapısı incelendiği zaman özellikle Eğitim Bir-Sen sendikasının hızlı bir büyüme gösterdiği ortaya çıkmaktadır. 2004 yılında 48517 üye ile %6,59'luk bir sendikalaşma oranına sahip olan Eğitim Bir-Sen, 2009 yılında üye sayısını yaklaşık 3 kat artırarak 142425 üyeye ulaştırmış, 2011 yılında 195695 üye ile yetkili sendika olmuş ve son olarak 2012 yılında 231472 üye ve %24,33 sendikalaşma oranı ile yetkili sendika pozisyonunu korumuştur. Eğitim Bir-Sen sendikası geçen 8 yıllık süre içerisinde yaklaşık 5 kat büyümüştür (Cerev, 2013, s. 211-212).

Türkiye’de genelde sendikacılık alanında özelde ise eğitim sendikacılığında bazı problemler bulunmaktadır. Bu problemlere sivil toplumcu açıdan yaklaştığımızda bazı sendikaların devlet ile olan ilişkileri tartışma konusu olmaktadır. Hükümetler ile politik felsefeleri yakın olan eğitim sendikaları sendikacılığın doğasında olan mücadele ve müzakere özelliklerini bazı zamanlarda askıya alabilmektedir. Böylece sivil toplum-siyaset ilişkisi bir rant alanına dönüşebilmekte hükümete yakın sendikaların üyeleri üst makamlara atanabilmektedir. Bunun yanı sıra eğitim sendikalarının iş birliği yapmamaları, birbirlerini rakip görmeleri ve güçlerini üye sayılarına bağlamaları temsil ettikleri kitlenin haklarını arama mücadelesinde onları zayıflatmaktadır. Bazı sendikaların uluslararası eğitim sendikaları ile yoğun ilişki süreçleri bulunmakta iken bazı sendikalar ise sadece yerel kalmayı tercih etmektedirler. Örgütsel süreçte demokratik süreçler eğitim sendikalarında göreceli olarak bulunmaktadır (Eraslan, 2008, s. 298).

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili bir diğer önemli problem, Türkiye’de toplumun örgütlülük düzeyinin düşüklüğüdür. Sadece gönüllü birlikleri değil meslek odaları ve

sendika üyeliklerini de kapsayan istatistikler Türkiye’de STK üyeliğinin %7,8 dolaylarında seyrettiğini göstermektedir (Yeğen ve diğerleri, 2010, s. 37).

2.7.5. Mesleki Kuruluşlar

Belirli bir mesleğe sahip olan kişilerin ortak ihtiyaçlarının giderilmesi, mesleki faaliyetlerin kolaylaştırılması, geliştirilmesini sağlamak, meslek disiplinini ve meslek ahlakını muhafaza etmek amacıyla oluşturulmuş kuruluşlardır (Saygın, 2008, s. 66). Türkiye’de meslek kuruluşları oda ve dernek olarak örgütlenmişlerdir. İkisi arasındaki fark, kuruluşların sahip oldukları yetki ve sorumluluklar, devletle olan ilişkileri, üyelik koşulları ve gelir kaynakları açısındandır. Odalar kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır. Bir kamu hukuku tüzel kişisi olan odaların, bazı kamu görevleri ve kamu hukukundan doğan hakları vardır. Odalar ilgili alanda devletin yerine getirebileceği bazı görevlere eş düşen yetkileri kullanmaktadır (Dikmen Caniklioğlu, 2007, s. 181).

2.7.6. Kooperatifler

Kooperatifler, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara denmektedir (Korkmaz, 2008, s. 25). Üretim, tüketim ve satış işlerinde ortakların yardımlaşmaları gayesiyle kurulmuşlardır. Onların toplu olarak çalışması, büyük sermaye sahiplerine muhtaç olmadan üretim ve tüketim yapmalarını sağlar. Fertler arasında yardımlaşma gayesini güttüklerinden kooperatiflerden hem ekonomik, hem de ahlaki faydalar beklenmektedir (Ergür, 2006, s. 35).

2.7.7. Yurttaş Girişimleri

Sivil toplumu oluşturan bireyler; kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için bir araya gelmektedir. Bu birlikteliklerden biri ise tüzel kişilikleri olmayan, yasal mevzuat kapsamında bulunmayan, buna rağmen giderek yayılan, etkin bir şekilde çalışıp, resmi makamlara sesini duyuran sivil platform, sivil inisiyatif, sivil girişim gibi isimlerle ortaya çıkan oluşumlardır (Velioglu, 2009, s. 54). Yurttaş girişimleri, kamusal fonksiyonların gönüllü kuruluşlarca

üstlenilmesiveya desteklenmesi olarak ifade edilmektedir. Bu girişimler yerel sorunlar ve gereksinimler kapsamında bir araya gelerek oluşturulan oluşumlardır (Saygın, 2008, s. 72).

Bu bölümde Türkiye’de kurulmuş olan sivil toplum kuruluşları üzerinde durulmuştur. Bu örgütlerin kuruluş, finansman, işleyiş yönünden örgütlenerek farklılaştığı görülmüştür.

STK türleri hakkında bilgi verilmesi, bir sonraki bölümde incelenecek olan AB ülkelerindeki STK profili ile karşılaştırma yapma olanağı sağlayacaktır.

2.8. AB Ülkelerinde Sivil Toplum Kuruluşları Profili

Avrupa Birliği anlayışına göre sivil toplum kuruluşları, örgütlenmiş vatandaşların yaşadıkları ülkenin toplumsal ve ekonomik yönden kalkınmasında etkili olan kuruluşlardır (Usta, 2006, s. 79). AB’ye göre sendikalar ve konfederasyonlar, yerel birlik ve kooperatifler, ticaret birlikleri, işveren kuruluşları, profesyonel federasyonlar, hizmet ve üretim birlikleri, yerel yönetimlerin bir araya gelerek kurdukları örgütler, politik ilgi grupları, dinsel ilgi grupları ve öğrenci birlikleri STK kapsamına girmektedir (Akçadağ, t.y., s. 3).

Demokrasiyi içselleştirmiş olan AB ülkelerinde her şey devletten beklenilmediği için ihtiyaç duyulan konularda, devlet dışındaki kuruluşlar, sorunların giderilmesinde sorumlulukları devletle paylaşmaktadır (Yalçın, 2008, s. 45). Çünkü AB, farklı kategorilerde yer alan STK’ların yapılarında ahenkleştirmeyi, demokratik işlevlerinde gelişmeyi, toplumsal etki ve katkılarında büyümeyi, kamusal ilişkilerinde rasyonelleşme ve paylaşmayı, kamu ile birlikte güç birliği oluşturma ve ortaklık kurma anlayış ve yaklaşımını amaçlamaktadır (Ünalp Çepel, 2006b, s. 9).

AB, sivil toplum kuruluşları ile düzenli bir diyalog içindedir, ayrıca bu kuruluşlara fon sağlamaktadır. Avrupa Birliği’nde sivil toplum kuruluşları sadece devletin yükünü azaltan kuruluşlar olarak değil ayrıca kalkınma politikalarının oluşturulmasında önemli bir aktör olarak da görülmektedir (Meray, 2007, s. 186). STK’lar, yorum ve değerlendirmelerinin “bağlantısız” ve “özgür” nitelikleri nedeniyle karar ve görüşlere daha yoğun katılmaları yönünde teşvik edilmektedir (Efe, 2009, s. 617).

AB’de STK’lar birbirleriyle veya kamu kurumlarıyla rekabet edebilecekleri gibi bunlarla işbirliğine de girebilmektedir. Bazıları olumsuz özelliklere sahip olsalar dahi, hangi çıkar grubunu temsil ederlerse etsinler, yasalara uydukları ve vergilerini ödedikleri sürece, sivil toplum geleneğinin gereği olarak özel ilgi alanları ve çıkarları için çalışmalarına izin verilmektedir (Yatkın, 2008, s. 32). AB, STK’ların dış kaynaklı destek almasını da toplum için bir tehdit unsuru olarak görmemektedir (Karakurt, 2011, s. 40).

AB’de STK’ların örgütlenme hak ve özgürlükleri hukuki düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Sendikalara ilişkin düzenlemelerin sayısı oldukça çok ve içeriği yine oldukça çağdaştır (Çakır, 2006, s. 41-42). Bunlardan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı, Çalışanların Temel Sosyal Hakları, Topluluk Şartı, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri ve Sendika Hakları gibi düzenlemeler örgütlenme özgürlüğünü güvence altına almıştır (Selamoğlu, 2008, s. 30).

Avrupa Birliği’nde sivil toplum kuruluşları yerel, ulusal ve bölgesel düzeyde oldukça faal ve etkindir. Sivil toplum kuruluşları okul yönetiminden eğitim politikalarının belirlenmesine, Avrupa Birliği politikalarının üye ülkelerde uygulanmasının sağlanması ve izlenmesinde üye ülkelerle yürütülmesi öngörülen çalışmalara hemen her alanda eğitim sürecinin doğrudan içindedir (Karataş, 2008, s. 48). Avrupa Birliği’ni oluşturan ülkelerin her köşesinde birçok sivil toplum kuruluşu tarafından eğitim ve öğretim kurumları açılarak, işsizlerin eğitimi ve yeniden eğitime tabi tutulmasıyla ilgilenilmekte, bazen hükümet programlarına katkıda bulunularak, kimi zaman da bağımsız hareket edilerek zor durumda olanlara, bedensel özürlülere, problemlili gençlere ve işsizlere yardım edilmektedir. Ayrıca, mevcut istatistiki rakamlar açıkça göstermektedir ki, gönüllü kuruluşlar sadece yaşam kalitesinin yükseltilmesi için değil, istihdam ve ekonomik büyüme için de katkı yapmaktadır (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 260).

Ekonomik parasal birliğe kadar giden tek pazarı, toplumsal alanda yarattığı refah ortamı ve büyük bir hızla küreselleşen dünyada çok önemli bir güç haline gelmesini sağlayan tüm politikalarıyla AB’nin bugünkü başarısı, kendi içinde kurduğu son derece etkin bir denetleme sisteminin varlığından kaynaklanmaktadır. AB’nin yükselişinde etkin rol oynayan bu denetleme sisteminin başarısı ise, denetleme işlevi

için, büyük bir maliyet ve soysuzlaşma yaratabilecek denetçiler tutma seçeneğinin tercih edilmemesi; onun yerine kendiliğinden gelişen, ucuz, etkili, daima teyakkuz halinde olan kamuoyunun varlığına güvenilerek denetleme işlevinin bu kamuoyunun oluşturduğu baskı ile şeffaf bir şekilde sağlanması seçeneğinin tercih edilmiş olmasına bağlıdır (Sarıalioğlu, 2010, s. 75).

Sivil toplum kuruluşları ile devlet arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ile ilgili olarak Avrupa Birliği'nin koyduğu genel-geçer yasalar yoktur. Tüzük, kuruluşla ilgili ayrıntılar v.s. her üye ülkede farklılık göstermektedir (Kocalar, 2006, s. 95). Bu durum, Avrupa Birliği sistemi içinde sivil toplum kuruluşlarının karşılaştıkları önemli zorluklardan birisidir. Diğer bir zorluk ya da sorun ise, Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısıyla ilişkili olup, sivil toplum kuruluşlarının Avrupa Birliği'nde girişimleri başlatma (komisyonda) aşamasında etkin olabilmeleri, buna karşılık kararların alınma aşamasına (Bakanlar Konseyi'nde) sadece dolaylı olarak katılmalarıdır (Noyan, 2007, s. 47).

Avrupa Birliği'nin yapısı ve gelişimi göz önüne alındığında, bu sistemin çalışmasının yalnız yasal bakımdan bağlayıcı metinlere bağlı olmadığı, aynı zamanda Avrupa Birliği Anlaşması'nın ortak kararlarının yer aldığı metinde tanımlanmış olan Avrupa modelinin topluma daha iyi bir biçimde ulaşacak sivil toplum aktörlerine belirli teşviklerin sağlanması (programlar ve diğer fon olanakları) üzerine de inşa edildiği görülmektedir (Karakuş, 2006, s. 57). AB'den STK'ların finansal, yasal ve eğitim açısından doğrudan veya dolaylı yarar sağlamalarının dışında, üyelik perspektifiyle birlikte STK'ların prestiji artmış ve daha önce kolaylıkla ortaya konamayan konuları ortaya koyabilme yetenekleri ve cesaretleri artmıştır (Öner, 2009, s. 642).

Günümüzdeki en önemli oluşumlardan biri olan STK'lar, AB için çok önemli bir yere sahiptir. AB ülkelerindeki sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi edinmek, hem aday ülkelerin AB'ye uyum sürecine katkıda bulunacak hem de bir sonraki bölümde incelenecek olan Türkiye AB ilişkilerini anlamada ve geliştirmede yol gösterici olacaktır.

2.9. Türkiye AB İlişkilerinde Sivil Toplum Kuruluşları

Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinde iki önemli kavram vardır. Bunlar; genişleme ve derinleşmedir. Özellikle 1990'lardan bugüne sivil toplum alanı ciddi olarak genişlemekte, fakat aynı oranda derinleşmemektedir. Avrupa Birliği ilişkilerinin derinleşmesi, sivil toplumun derinleşmesine olumlu katkıda bulunacaktır (Keyman, 2004a, s. 10-15). Avrupa Birliği, resmi makamlar tarafından yeterince desteklenmeyen sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını sürdürebilmek amacıyla başvurdukları makamlardan biridir (Altın Soran, 2010, s. 91). Çünkü Türkiye'nin en büyük dış politikası Avrupa ülkesi olmaktır. Bu da birliğe tam üyelik ile gerçekleşecektir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik de o ülke için Avrupa değerlerine ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, hukuksal ve pek çok alanda uyumlu olmak demektir. Bu süreçte bugün ulusal sivil toplum kuruluşlarımıza da birçok görev düşmektedir. Kamu, özel sektör ve STK birliktelikleri ile iyi yönetim ve etkili politika yapmaya katkı sağlanması da hedeflenmektedir (Çetinkaya, 2008, s. 78). Kısacası Türkiye'de STK'ların varlığı ve etkisi de bilhassa AB üyelik sürecinde görünür olmaya başlamıştır (Akçadağ, t.y., s. 3).

Sivil toplum kuruluşlarının, kamu bilincinin gelişebildiği, demokratik katılıma imkan veren ve iletişime açık birer platform olarak Avrupa Birliği sürecinde oynadığı ve oynayacağı rol tartışmasız ve açıktır. Sivil toplumla daha etkin ve şeffaf bir diyalog kültürü yerleşmesi ve iyi yönetim ilkelerinden olan sivil toplum kuruluşlarının kamusal karar verme mekanizmalarına katılması konusu çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Sivil toplumun, üçüncü bir sektör olarak güçlenmesi ve aynı zamanda yasama ve yürütme güçleri ile etkileşimi, hukuk devletinin korunmasında ve demokratik katılımçılık seviyesinin yükselmesinde çok önemli bir rolünün olduğu görülmektedir (Selamoğlu, 2008, s. 62). Çünkü AB'nin benimsemiş olduğu katılımcı demokrasi anlayışı, Türkiye'de var olan sivil toplum anlayışını değiştirmiştir (Yalçın, 2008, s. 45). AB, sivil toplum kuruluşlarını katılımcı demokrasinin bir gereği olarak görmekte ve ilgili bütün tarafların belirli politikaların belirlenmesinde yer almasını istemektedir. Bu bağlamda amaç, farklı deneyimlere dayanan uzmanlıkların karşılıklı alışverişi sonucunda daha nitelikli politikalar geliştirilmesidir (Eraslan, 2008, s. 223). Avrupa Birliği, STK ağının kullanılmasına ve STK'larla karar alma sürecinde iyi yönetim ilkelerine dayanan bir danışma sistemi çerçevesinde fikir alışverişinde

bulunmaya büyük önem vermektedir. Avrupa Birliği kurumları özellikle Avrupa Parlamentosu içinde, STK'ların rolü ve öneminin giderek artması ile bu kuruluşlar aracılığıyla Avrupa Birliği'nin geleceği, siyasetin ve devletin şeffaflığı ilkesiyle yönlendirilecektir (Yatkın, 2008, s. 36).

Toplumsal değişimi dengeleme, demokratikleşme konusunda siyasi iktidarı sürekli itme bağlamında sivil toplumun önemli bir rolü vardır (Keyman, 2004b, s. 34). Tüm siyasi partiler, kendilerini demokrasinin yanında gösterirken her zaman sivil toplumun önemine vurgu yapmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşları; söylem düzeyinde devletin demokratikleşmesinin, güçlü ekonomi programlarının, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin önemli aktörleri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de sivil toplum ortamının sağlanabilmesi ve bu ortamda sivil toplum kuruluşlarının daha rahat hareket edebilmesi için demokratik bir ortam gereklidir. Türkiye'nin demokratikleşme sürecini tamamlayabilmesi için de sivil toplum kuruluşlarına büyük işler düşmektedir (Özalp, 2008, s. 34).

Devletin STK'lara yönelik şüpheciliği, özellikle de etnik ve dini gruplarca kurulanlara yönelik olmak üzere, hala devam etmektedir. Ancak, AB üyeliği sürecinin önemli katkısıyla, hem devlet otoriteleri hem de halk nezdinde sivil toplum kuruluşlarının kabul edilirliliği giderek artmaktadır. Yasal zeminde, sosyal yapıda ve mantalitede ortaya çıkan gelişmeler, giderek STK'ların gelişmesi için daha uygun zemin oluşturmaktadır (Özdemir, Başel ve Şenocak, 2009, s. 214-215). Aday ülkeler için üyelik ön koşulu niteliği taşıyan Kopenhag Kriterleri'ne uyum çerçevesinde bu konuya değinilmektedir. Örneğin; politika kriterleri içerisinde yer alan örgütlenme özgürlüğü, çalışma alanına bakılmaksızın bütün STK'lar için maksimum otonomi ve devletin minimum müdahalesini gerektirmektedir (Erdem, 2008, s. 13). Türkiye'nin AB müktesebatına uymasının ön koşulu ve aynı zamanda en büyük faydası, Türkiye'deki devletin ve toplumun kendisi ile hesaplaşmasıdır. Bunun öncülüğünü de toplumun ürettiği kurumlar olan sivil toplum kuruluşları yapacaktır (Sarpaşan, 2008, s. 102).

Avrupa Birliği; salt savunma ya da ekonomik amaçlı bir kuruluş olmadığı ve bunların ötesinde bir halklar birliği olduğu, tüm kriterlerin karşılanmasının dışında, bu birliğin oluşması ve taraflar tarafından özümsemesiyle bütünleşmeye ulaşılabilmeceğinden hareketle, bu birlikteliğin oluşmasında hükümetlerin ve

bürokrasinin yanı sıra her iki tarafın halklarının yani sivil toplumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının da birlikte çalışmaları gerektiğine işaret etmektedir (Kocalar, 2006, s. 94). Sivil toplum kuruluşları bir Avrupa kamuoyu yaratarak Avrupa bütünleşmesine katkıda bulunmaktadır. Avrupa Birliği, aday ülkelerde üyeliğe hazırlık sürecinin bir parçası olarak sivil toplumun gelişimini teşvik etmektedir (Karakuş, 2006, s. 53). Avrupa bütünleşmesinin tam olarak, hakkıyla sağlanabilmesi için Türkiye'deki STK'ların ve yurttaşların da en az resmi kurumlar kadar kendilerini bu alanın sorumlu birer parçası olarak görmeleri gerekmektedir (Sarıalioğlu, 2010, s. 79).

Türkiye'nin tam üyelik süreci, sivil toplum kuruluşlarının desteği ile hızlanıp kolaylaşmaktadır. Bunun yanında tam üyelik sürecinde meydana gelen değişiklikler de sivil toplum kuruluşlarının faaliyet gösterdiği ortamın Avrupa Birliği standartlarına ulaşmasına yardımcı olacaktır (Usta, 2006, s. 107). Çünkü AB üyeliği salt politik konuların ötesinde, eğitim, kültür, çevre vb. tüm toplumsal konuları kapsadığı için bunların tartışılması da gündeme gelmektedir. Bu konuların tartışılabilir hale gelmesi ve tartışılmalarında STK'ların rolü, bireyleri ve içine kapanmış oldukları ikame cemaatleri, milliyetçi, laik, dinci tutumlarını aşarak sivil toplum tabanını genişletmeye sevk etmektedir. Dolayısıyla görülmektedir ki, AB dürtüsü Türkiye'deki sivil toplum olgusunu büyük ölçüde hızlandıracak ve Türkiye'deki sivil toplumun gelişmesi ise, AB sürecini rayına oturtacak durumdadır (Karakurt, 2011, s. 40). Özellikle çevre, eğitim, bilim, sağlık, yardım, yoksulluk, kalkınma, sanat, spor, hukuk, siyaset, ekonomi, basın, iletişim vb. alanlarda faaliyet gösteren STK'lar, Türkiye AB ilişkilerine ciddi katkılarda bulunmaktadır (Efe, 2009, s. 618). Avrupa Birliği; Socrates, Leonardo da Vinci, Youth (Gençlik) gibi topluluk programları aracılığıyla gençlik değişimlerine ve üniversitelerarası işbirliğine yoğun bir şekilde yatırım yapmaktadır. Bu programlar, eğitim alanında ulus ötesi işbirliği ve değişim amacıyla düzenlenmiş olan programlardır. Bu programlar özellikle eğitim alanında, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarıyla, Avrupa Birliği'ndeki ve diğer aday ülkelerdeki sivil toplum kuruluşları arasında önemli işbirliklerinin yolunu açabilecektir (Bedük, Usta ve Kocaoğlu, 2006, s.61-62). Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan bu derinleşme ve belirginleşme süreci, aynı zamanda sivil toplumun gelişmesine önemli katkılarda bulunmuş, sivil toplumun bugün "Türkiye'nin iyi,

demokratik ve adaletli yönetimi’’ için önemli bir aktör olarak kabul edilmesinde etkili bir rol oynamıştır (Yeğen ve diğerleri, 2010, s. 39).

Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına düşen en önemli görevlerden biri de Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerde siz biz şeklindeki karşıtlık bilincinin ortadan kaldırılmasını sağlayacak diyalog ortamını oluşturmaktır. Sivil toplum kuruluşlarının Avrupa Birliği sürecinde en etkin olabileceği konu Avrupa ile Türkiye arasındaki bu siz biz farklılığının giderilmesi ve kendimizi yeniden modern bireyler olarak tanımlayan bir dünyanın penceresini açmak ve bunun için bir diyalog ortamı hazırlamaktır (Noyan, 2007, s. 82). Çünkü STK’ların, faaliyetleri ve projeleri aracılığıyla AB’de Türkiye ile ilgili görüşlerin ve Türkiye’nin AB’yi algılamasının olumlu bir biçimde değişmesinde önemli etkileri vardır (Öner, 2009, s. 642). Türkiye ve Avrupa Birliği kamuoylarının yanlış veya eksik bilgi nedeniyle birbirleri hakkında oluşan/oluşabilecek olan önyargıların ve olumsuz algılamaların giderilmesinde en etkili araç olarak sivil toplum kuruluşları görülmekte ve özellikle AB tarafından fonlar ayrılarak STK’lara finans desteği sağlanmaktadır (Çelik, 2007, s. 61). Uluslararası kuruluşlardan, diğer devletlerden ve bazı özel kaynaklardan temin edilen fonların kullanımı sivil kuruluşlar şartına bağlanması, devletin sivil toplum kuruluşlarının kurulmasını teşvik etmesine ve olumlu bakmasına sebep olmuştur (Gündem, 2006, s. 51).

Türkiye-AB ilişkilerinin, STK’lara ilişkin hukuksal düzenlemeler üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Şirin, 2008, s. 96). AB, her yıl aday olan ülkelere düzenli olarak, katılım aşamasında kaydedilen mesafeyi değerlendiren, eksikleri belirleyen ve önerilerde bulunan İlerleme Raporları hazırlamaktadır. Türkiye için hazırlanan ilk İlerleme Raporu; 1998 yılı kasım ayında yayımlandı ve bunu her yıl düzenli olarak hazırlanan raporlar takip etmiştir. AB İlerleme Raporları’nda sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren maddeler de yer almaktadır. İlerleme Raporları’na bakıldığında; Vakıflar ve Dernekler Kanunu’nda yapılan değişiklikler ile ilerlemeler kaydedilmiş, sivil toplum kuruluşları geçmişle kıyaslandığında daha büyük özgürlüklere sahip olmuş, dernek ve üye sayıları artmıştır. Örgütlenme özgürlüğü hukuki çerçevede büyük oranda AB standartlarıyla uyumlu hale gelmiştir. STK’lar AB sürecinde kamuoyunu bilinçlendirme konusunda faaliyetler sürdürmüştür.

Katılım sürecinde, AB siyasi kriterlerine uyum amacıyla Uyum Yasaları da hazırlanmıştır. Türkiye hükümeti tarafından hazırlanan 7 Uyum Yasa Paketi, 2002 ve 2003 yılları arasında çıkarılmıştır. Uyum yasaları ile Dernekler Kanunu, Vakıflar Kanunu ve Yeni Medeni Kanunu'nda bazı maddeler değiştirilmiştir. 2004 yılında Yeni Dernekler Kanunu, Basın Kanunu ve 2005 yılında Yeni Türkiye Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir. İyileşme ve gelişmelere rağmen Türkiye'nin tam üyelik sürecinde STK'lar konusunda yasal altyapılarda hala bazı eksikler vardır. Türkiye açısından temel sorun karar ve kurumlarda hükümetlerin ağırlığının hala fazla olması ve bunun STK'lara rahat bir hareket alanı tanımamasıdır. Bunun içinde yasaların düzenlenmesi yanında uygulamalarında sistem içinde içselleştirilmesi gerekmektedir (Karakuş, 2006, s. 80-81). Bunun yanında sivil toplumun AB ile müzakere sürecine katılımı, Türkiye'de hem idari müzakere örgütlenmesinde hem de sivil toplum kesimlerinde netlik kazanmış değildir (Maç, 2006, s. 4).

Özetle, Türkiye'nin tarihsel gelişiminden bu yana baktığımızda devlet denetiminde olan STK anlayışında köklü değişiklikler yapmak oldukça zordur. AB süreciyle birlikte Türkiye'de STK'lar daha özgür bir ortam bulmuşlar, daha kolay örgütlenebilmişlerdir. STK'lar giderek devletten bağımsız, siyasal anlamda söz sahibi konumuna gelmişlerdir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü vazifesi görmesi için STK'lara önemli bir rol düşmektedir.

2.10. Türkiye ve AB Ülkeleri'ndeki Sivil Toplumun Karşılaştırılması

Türkiye'deki STK'lar ile hem AB ülkelerindeki hem de batı ülkelerindeki STK'lar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklar sivil toplumun tarihi süreci, devlet-sivil toplum ilişkileri gibi nedenlerle oluşmuştur. İlk önce Türkiye'deki STK'lar ile AB ülkelerindeki STK'lar şu farklılıklar bulunmaktadır:

- Avrupa ülkelerinin çoğunda yerel meclisler sivil toplum kuruluşları temsilcilerini dinlemektedir (Öner, 2009, s. 639). Avrupa toplumunun sivil kesimi gerek kendi başlarına, gerekse de temsil edildikleri platformlar içinde kamusal alanı paylaştıkları resmi topluma karşı önemli mevziler kazanmışlardır. Bu kapsamda önemli bir örgüt, hemen her resmi kararda görüşü alınması zorunlu olan Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Konseyi'dir. Bunu dışında da konu özelinde önemli baskı grupları olarak rol üstlenen ağlar ve şemsiye örgütler gelişmiş durumdadır. Türkiye'nin sivil kesimi ise,

genelde Ekonomik ve Sosyal Konsey, özel konularda ise örneğin; bir Ulusal Gençlik Konseyi olmadığından, Avrupa Gençlik Forumu gibi platformlarda yer almamakta, uluslararası alanda söz söyleyebileceği etkinliklerden haberi bile olmamakta ve etkinliği her bir örgütün kendi gücüyle sınırlı kalmaktadır. Bu doğrultuda Avrupa ve Türkiye’de sivil toplum karşılaştırıldığında belki de başlangıçta göze çarpan en büyük farklılık ya da Türkiye’nin bu alandaki en büyük eksikliği Ekonomik ve Sosyal Konsey şeklinde bir örgütlenmenin Türkiye’de bulunmayışıdır (Noyan, 2007, s. 71-72).

- Türkiye’de STK kavramı, sivil toplumu “kuruluşlar”la sınırlı tutmaktadır. “Kuruluş” ise emniyette kaydı bulunan resmi kurumlara işaret etmektedir. Dolayısıyla devlet, bu kavramı kendi sivil toplumuyla sınırlandırmaktadır (Aslan, 2010a, s. 206). Türkiye’deki STK’lar üniversiteler, dernekler, sendikalar, vakıflar, medya, mesleki örgütler, odalar, birlikler, federasyon ve konfederasyonlar olarak sayılmaktadır. Türkiye’de eğitim, sağlık, kültür, bilimsel araştırma, sosyal yardım, çevre koruma ve ağaçlandırma kamu yararının olduğu alanlar olarak kabul görürken, Avrupa Vakıflar Merkezi bu listeyi daha geniş tutmaktadır. Buna göre; göçmenlere ve sığınmacılara yardım, vatandaşlık ve insan hakları konusundaki çalışmalar, etnik ve dini ayrımcılığı önlemek, tüketici hakları, çocuk ve gençlerin korunması, felaketzedelere yardım, Avrupa ve uluslararası işbirliğini geliştirmek, yoksulluğu önlemek, hayvanların korunması ve bakımı, spor, sosyal ve ekonomik gelişim, kamuya yararlılık, sosyal uyum, toplumdaki farklılıkların giderilmesine dönük faaliyetler de kamu yararı olarak görülmektedir (Ünalp Çepel, 2006b, s. 11).
- Çağdaş demokrasilerde vakıflar ve dernekler dışişleri yanında ikinci diplomatik kanal sayılarak hızla gelişmekte, oysa ülkemizde bu kanalın önemi henüz yeterince anlaşılmamakta, üçüncü sektörün dışa açılması engellenmekte, özellikle gençlik kuruluşlarımız dışa kapalı kalmaktadır. Ancak özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde ve komşularımızda bulunan STK’lar, Türkiye’ye göre daha fazla faaliyet göstermektedir (Selamoğlu, 2008, s. 101).
- Avrupa’da sivil toplum kuruluşları kurulurken ve ilgili oldukları alan ile ilgili çalışmalar yaparken rahatça hareket edebilmekte ve çok fazla formalitelerle karşılaşmamaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde sivil toplum kuruluşları vergiden muaftır, zira bu kuruluşlar toplum yararına işler yapan yerler olarak görülür ve yasal

düzenlemeler de bu doğrultuda yapılır. Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının kurulması zor ve maliyetli olmakla birlikte, bunların çalışmaya başlamaları karmaşık süreçler gerektirmektedir (Noyan, 2007, s. 73).

- Türkiye’de birçok yasal düzenlemenin yapılmış, iktisadi, sosyal, siyasal açılardan önemli kabul edilebilecek gelişmeler yaşanmış olmasına rağmen sivil alanın yeterince genişleyemediği görülmüştür. Bu alan içerisinde yer alan ve sayıları bir hayli fazla olan dernek, vakıf, sendika gibi örgütlerin işlevlerini tam olarak yerine getiremediği gözlenmektedir (Biber, 2009, s. 34). Gerçekte ne toplumla ne de sivillikle fazlaca ilişkisi olmayan mevcut birçok kuruluş, sivil toplumun güdük kalmasının sorumlusudur (Gözübüyük, 2002, s. 80). Türkiye’de sivil topluma, Avrupa’dakinin tam tersine profesyonel değil, amatörce bir yaklaşım hakimdir. Avrupa’da sivil toplum anlayışı bir sektör haline gelmiştir (Noyan, 2007, s 72).
- Türkiye’de alışıl gelen şey devletin tek taraflı denetim mekanizmasını sürdürmesidir. Yani, devletler her halükarda toplumu, kamu kuruluşlarını denetleme hakkına sahiptir; ancak kendisi onun denetimine girmemektedir (Altın Soran, 2010, s. 30). STK’lar tarafından yürütülen faaliyetlerin amaçları itibarıyla yerindeliği, etkinliği ve uygunluğunun denetlenmesi de STK’ların yapısı nedeniyle epey zayıf kalmaktadır. Çoğu zaman finansmanı sağlayan kuruluşun amacı, bir faaliyetin gerçekten yapılmasından çok, faaliyet bilançosunu doldurmak olduğu için, böyle bir dış denetim eksik kalmaktadır. Kitle örgütleri olmadıkları için, iç denetim mekanizması çalışmamaktadır. Ortada oldukça yüksek paralar dönmekte ve bunların doğru kullanımı genellikle denetlenmemektedir. STK veya benzeri oluşumların, ayrıcalıklı gelir sağlayıcı kuruluşlar olmaları, elde edilen kaynakların esas amaçları için kullanılmamasıyla sonuçlanmaktadır (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 270). Avrupa Birliğinin de başarı ile yürüttüğü denetim sisteminin esası; ucuz, etkili ve daima hazır bulunan bir kamuoyu, kamuoyu baskısı ve kamuoyu ile denetleme ve şeffaflıktır (Selamoğlu, 2008, s. 16).

Türkiye’deki STK’lar ile batı ülkelerindeki STK’lar arasındaki şu farklılıklar bulunmaktadır:

- Türkiye’deki STK’ların politik tepkilerinin en haklı oldukları anda bile, sadece belli kitlelere mal olarak mutlaka karşıtlarını bulduğu ve genellikle sonuçsuz kaldığı

gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Ardahan, 2010, s. 217). Türkiye’de sivil toplum, siyasete rağmen ve bazen devlete rağmen olmayıp bizzat siyasetin meşru gördüğü alanda ve müsaade ettiği kadar vardır. Türkiye’nin aksine Avrupa’da belediyeler de sivil toplum kuruluşları olarak ortaya çıkmıştır (Delioğlan, 2010, s. 3).

- Türkiye’deki STK’ların gelişim süreci batı ülkelerindekinden farklı bir seyirde gelişme göstermiştir. Bunun en önemli nedeni ise batı toplumlarında sivil toplumun gelişimini sağlayacak yeterli alt yapının mevcut bulunmasıdır (Saygın, 2008, s. 30). Türkiye’deki sivil toplum anlayışında artış yaşansa da batı toplumlarında görülen sivil toplum anlayışının oluşturulması mümkün gözükmemektedir. Çünkü sivil toplum anlayışının batıdan taklit edilmesi, birebir alınıp bizim toplumumuza uyarlanması yapılamamaktadır (İnat, 2006, s. 19-20).
- Gelişmiş toplumlarda sivil örgütlenmenin daha etkin ve yaygın bir biçimde olmasının bir sebebi; sivil toplumun çoğunlukla şehirleşmenin olduğu, şehirli insanların, şehirli kimliklerin ortaya çıktığı ve serbest pazarın olduğu bir ortamda meydana geliyor olmasıdır. Bunun haricinde, toplumu oluşturan insanların birey olmayı başarıp başaramaması, sivil inisiyatifin ortaya konulmasında etkili olabilmektedir. Bu birey olma süreci, eskiden var olan aristokrat sınıfa karşı verilmiş bir mücadelenin ürünü olarak sivil inisiyatif gruplarının faaliyetleri ile tamamlanmıştır (Talas, 2011, s. 393). Başka bir ifadeyle demokratik sivil toplum yapıları kendi toplumsal-tarihsel süreçleri içinde devlet eliyle değil, kendi kendine, kendi içlerinde ve devlete karşı verdikleri hak arama mücadeleleriyle eşzamanlı olarak gelişmiştir (Hasanov, 2008, s. 90-91). Gelişmekte olan toplumlarda ise hiçbir mücadele etmeden bazı hakların üstten alta verildiği görülmektedir (İğci, 2008, s. 17). Türk tarihinde burjuvazi olarak niteleyebileceğimiz bir sınıf hiç olmamıştır. Ekonomik alandaki egemenlik de daha çok işveren egemenliği diyebileceğimiz bir tarzıdır. Sermayeyi elinde tutan bu sınıfın gelişimi ve ortaya çıkış koşulları göz önünde bulundurulursa, devletten ayrı ve çoğu zaman devlete karşı düşünülen sivil toplumu oluşturması gibi bir durum söz konusu olmamaktadır (Kurt, 2005, s. 80).
- Batı toplumlarında devlet denetiminden uzak, bireysel becerilerle oluşan ve sivil toplum olarak adlandırılan tarihsel bir oluşum varken, Türkiye’de devletten bağımsız bir alan yani piyasanın belirlediği özerk bir oluşum yoktur (Işık, 2006, s. 12). Türkiye’de, her şey milli çıkar kavramı etrafından şekillenmektedir. Batıda milli

çıkar denildiğinde birey ve grup ortaya çıkarken, Türkiye’de milli çıkar denildiğinde devlet ve kolektiflik akla gelmektedir (Şen, 2008, s. 60). Bu gelişmelerdeki itici güç ise toplumun talepleri yerine kul statüsündeki kalem erbabının güvenlik istekleri olmuştur. Dolayısıyla sivil alandaki gelişmeler yerine devlet katındaki gelişmeler ve istekler, Türk siyasal sisteminin oluşumunu etkilemiş olup, bu gelenek büyük ölçüde günümüzde de sürmektedir (Kocalar, 2006, s. 40-41).

- Özellikle gelişmiş ülkelerde STK’ların en önemli gelir kaynağını devletten sağlanan fonlar oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, toplam STK gelirlerinin yaklaşık %40’ını devletten sağlanan fonlar oluşturmaktadır (Şahin ve Uysal, 2007, s. 3-4). Kuşkusuz Türkiye’de STK’ların en büyük sorunlarından birisi mali sorundur. STK’ların büyük bir bölümü, hazırladıkları projeler ile çalışmalarını sürdürmektedir (Altın Soran, 2010, s. 32). Ayrıca fon geliştirme ve fon temini kültürümüz yoktur ve Türkiye’de bir faaliyet ve amaç için para istenmesi ayıp olarak algılanmaktadır (Noyan, 2007, s. 73).

AB, Türkiye’den farklı olarak siyasal, ekonomik birçok amacı gerçekleştirmek için kurulmuştur. Amaçlarını gerçekleştirmek için belli başlı politikaları vardır. Bunlardan biri de eğitim politikasıdır. Hazırlanan eğitim politikalarına AB ülkeleri uyum sağlamaktadır. Eğitim sistemlerine bu politikalar şekil vermektedir.

Türkiye AB bütünleşmesinde eğitim kilit bir öneme sahiptir. AB, eğitim faaliyetlerini STK’lar aracılığı ile desteklemektedir. STK’ların eğitim sektörüyle ilgilenmesi ile birlikte AB ile Türkiye arasındaki istişareler artarak devam edecektir.

Bir ülkenin eğitim anlayışı, önceki bölümlerde açıkladığımız ülkenin tarihsel sürecinden de etkilenmektedir. Bir sonraki bölümde Türkiye’de eğitim anlayışına bakmak, hem STK’lara bu konuda düşen görevi anlamak hem de Türkiye AB ilişkilerinde eğitimin önemini kavramak açısından fayda sağlayacaktır.

2.11. Eğitim ve Sivil Toplum Kuruluşları

2.11.1. Eğitim Kavramı

Eğitim, öğrenme ve öğretmeyi içine aldığı için insanın var olmasıyla başlayan bir süreçtir. Yaşadığı değişme ve gelişmeler her kesimden insanı etkilemektedir. İnsan

yapısı itibariyle sürekli değişen, gelişen, yeniliklere açık bir varlıktır. Bu yüzden eğitim de ona ayak uydurmalıdır. Eğitim çok yönlü bir süreçtir. Teknolojinin hızla ilerlemesiyle de beraber bilginin hızına yetişmek zorlaşmaya başlamıştır. Bu hızlı değişim süreciyle birlikte yeni talepler ortaya çıkmıştır. Bu değişimler en fazla eğitimi etkilemiştir. Ülkemizde bu süreç devlet vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Eğitim alanının çok geniş olması devletin imkanlarının yeterli olmayacağı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu talepleri karşılayabilen, karar vermede daha aktif kurumlara gerek duyulmaya başlanmıştır.

Eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Başka bir tanıma göre eğitim, bireyin yaşadığı toplumda uygulama değeri olan yetenek, yöneliş ve diğer davranış örüntülerini kazandığı süreçler toplamıdır (Gürsel ve Hesapçıoğlu, 2008, s. 14). Eğitim bütün hayatı kapsayan, asla okul ve müfredat ile sınırlandırılmayacak kadar derin, etkili ve sürekli bir sürecin adıdır. Sürekli belli kalıplarla ifade edilmesine karşın hayata dair tüm olgularla iç içedir. Toplumsallaşmanın en temel belirleyicilerinden biri olan eğitim, sadece okullarda değil, hayatın her aşamasında ve her yerinde gerçekleşen bir faaliyet olarak belli bir kültürel yapının kuşaktan kuşağa aktarılması işlevini üstlenmektedir (Alver, 2005, s. 57). Bu durumda eğitimin sadece bir amacının olmadığı, bir çok işleve sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitimsisteminin en tipik örgütü olan okul, öğrenim ve meslek yaşamındaki başarıların kişisel yetenek ve becerilere bağlı olduğu inancını güçlendirerek bir yandan eşitsizlik üzerine kurulu sınıfsal yapılanmayı haklılaştırarak diğer yandan olası başarısızlığın suçunu çocuca ya da aileye yüklemektedir. Böylece işbölümündeki hiyerarşiye uygun özbenliğe sahip bireyler yetiştirir. Zaten eşitsiz olan toplumsal işbölümü, eğitim kurumlarında yeniden üretilmektedir. Böylece, okulda yaratılan etkileşimle çocukların toplumda yaşadıkları yoksunluklar yeniden üretilmektedir (Orhan, 2007, s. 14-16).

Son yıllarda Türkiye’de gerçekleşen değişim eğilimlerine bakıldığında, eğitim sistemini belirlemede devletin ya da siyasal iktidarın tek kanallı belirleyiciliğinin değiştığı görülmektedir. Geç ulus olma süreci ile geç modernleşmenin ve dahası az gelişmiş bir toplumsal formasyonun tanımladığı çoğul dinamikler, devletin oldukça güçlü bir aktör olarak toplumsal ilişkiler üzerinde belirleyiciliğine yol açarken,

eğitim sistemi de devletin dđnüşüm sürecindeki işlevini yerine getirmesinde manevra kabiliyetini arttıracak bir alan olarak önem kazanmıştır (Ercan, 2005, s. 20). Artık devlet, baba rolünden sıyrılmak, sırtında bir kambur olarak gördüğü eğitim hizmetinden sistematik olarak çekilmek istemektedir (Alpaydın, 2005, s. 84).

Kısacası, eğitim toplumun her kesimini etkileyen bir süreçtir. Eğitimde ortaya çıkan eşitsizlikler her ne kadar tamamen yok edilemese de aza indirgenebilmektedir. Bunu sağlamak kolay olmamaktadır. Devlete bu konuda destek verecek kurumlara ihtiyaç vardır. Bunlardan biri olan sivil toplum kuruluşlarının eğitimde eşitsizliğe etkileri bir sonraki bölümde incelenecektir.

2.11.2. Eğitimde Eşitlik ve STK'ların Eğitimde Eşitsizliğe Etkileri

Türkiye'de eğitim hakkı ile ilgili en önemli adımlar Cumhuriyet ile birlikte atılmış olsa da Osmanlı döneminde bazı girişimler var olmuştur. Bunlardan biri 1824 yılında 2. Mahmut, İstanbul'daki sübyan okullarına çocukların devamını zorunlu kılacak bir ferman çıkarmasıdır. Sübyan okulunun ne kadar yaygın olduğu ve bu zorunluluğun ne kadar sürdüğü bilinmemektedir. Fakat Avrupa ülkelerine bakarak, hemen hemen zorunlu öğrenim için ilk girişimdir. Bu girişim, topluma eğitim hakkının verilmesinin başlangıcı sayılmaktadır. 1876 Osmanlı Anayasası, 1896 Eğitim Genel Tüzüğü, 1913 İlköğretim Geçici Kanunu, ilk öğrenimi çağ çocukları için zorunlu kılarak bu düzeydeki eğitim hakkının verilmesini sürdürmüştür. 1923 yılında Cenevre'de, Türkiye Cumhuriyeti'nin de imzaladığı insan haklarına ilişkin Cenevre Bildirisi'nde, bedence ve ruhça gelişmenin, sıkıntı ve zorlanma içinde olanlara yardım edilmesinin, mesleğe hazırlanmanın sevgi görmenin, sömürülmemenin ve eğitim görmenin her çocuğun hakkı olduğu ilkeleri bulunmaktadır. Böylece insanların eğitim görme hakkı evrenselleşmeye başlamıştır (Başaran, 1996, s. 151). Bu durum, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarihinde Paris'te yapılan bir oturumda 30 maddeden oluşan bir İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ni yayınlanmasından da anlaşılmaktadır. Böylece Birleşmiş Milletler de eğitim hakkını benimsemiştir. Bu bildirin 26. maddesi şöyledir:

Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim hiç olmazsa ilk ve temel eğitim evrelerinde parasız olmalıdır. İlk eğitim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitimden herkes

yararlanabilmeli ve yüksek öğretim, başarıya göre, herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948, Md. 26.).

Türkiye’de eğitim hakkı 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası’nda yer almıştır. Eğitim hakkı, Türk milli eğitiminin temel ilkelerinden biridir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda yer alan Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi başlığındaki 42. madde şu şekildedir:

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 42).

Eğitim hakkı gündeme gelince en çok akla gelen kavramlardan biri eşitliktir. H herkese eşit eğitim olanakları sunmak, herkese yeterli eğitim hakkı sunmak anlamına gelmemekte, eğitimde eşitlik kavramının çoğu kez yersiz, hatta geçersiz ve aldatıcı, bu nedenle eğitim eşitliği yerine eğitim hakkı ve eğitim olanağı kavramlarını kullanmak yerinde olmaktadır. Eğitim hakkı, herkesin yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar ilkesiyle sağlanmaktadır (Dündar, 2010, s. 94). Eğitim hakkı kavramı, herkese zorunlu ve parasız temel eğitim sağlama yükümlülüğünü taşır, bu yükümlülüğü de “dört U” yaklaşımı olarak adlandırılan hususları içerecek biçimde gerçekleşmektedir. Uygunluk, ulaşılabilirlik, uzlaşılabilirlik, uyarlanabilirlik. Eğitim, uygunluk içermeli derken kasıt; zararlı maddelerden uzak tutma, her iki cinsiyet için de temizlik olanakları, ülke içinde yeterli ücret alan eğitilmiş öğretmenler ve öğretim malzemelerinin mevcut olmasıdır. İkincisi, devletin, okulların ve programların herkes tarafından ulaşılabilir olmasını garanti altına alması gerekmektedir. Bunun boyutları vardır, birincisi, ayrımcılıktan uzak olmak gerekir. İkincisi, fiziksel ulaşılabilirliktir. Uzlaşılabilirlik, eğitimin çocuklar ile ebeveynlerin üzerinde uzlaşılabilirliği bir biçimde yerine getirilmesini sağlamanın önemini anlatmak için kullanılmaktadır. Uyarlanabilirlik, eğitim ne içindir ve buna kim karar verir, sorularını gündeme getirmektedir (Hesapçioğlu ve Dündar, 2011, s. 78).

Türk milli eğitiminin temel ilkelerinden bir diğeri fırsat ve imkan eşitliğidir. Eğitimde fırsat eşitliği, eğitimsel kaynaklar özellikle demokratik toplumlarda, hiçbir ayırım yapılmaksızın herkesin gizilgüç ve yeteneklerini en uygun bir biçimde geliştirmede eğitim hizmetlerinden eşit ölçüde ulaşabilme ya da onlardan yararlanma eşitliğini ifade etmektedir. Başka bir deyimle, kaynaklardan yararlanmaya sahip olmaları demektir (Sönmez Akbey, 2006, s. 31). Bir çok ülkede, bireyin eğitim görme hakkı, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanması, sosyal hukuk devletinin en önemli görevlerindedir. Bütün demokratik kurum ve kuruluşlar bunun mücadelesini vermeye çalışır (Gürsel ve Hesapçioğlu, 2008, s. 121). Devletin, eğitim gibi toplumun en çok ihtiyaç duyduğu fakat nitelik ve nicelik olarak yeter derecede karşılayamadığı kamu görevlerine yatırım yapmaya özendirilebilmek için bu gibi alanlara daha ileri teşvikler tanınması gerekmektedir (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 255).

Eğitimde fırsat eşitliği kavramının tanımının ardından bu konuyla ilgili kanun maddesinin verilmesi konunun önemini kavranmasına daha da katkı sağlayacaktır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. bölümünde yer alan Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri başlığında 8. madde şu şekildedir:

Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973, Md.8).

Hemen hemen bütün ülkelerde bir sosyal sınıftan diğere geçişi sağlayan en önemli faktör eğitimidir. Çünkü eğitim, yoksul kesimin vasıf ve becerilerini arttırarak onların hem moral yönünden tatmin olmalarını hem de rekabetçi bir ortamda nitelikli iş bulabilme imkanını sağlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde eğitim hizmetlerinin bütün öğrencilere aynı kalitede verilmesine özen gösterilmekte ve bu suretle fırsat eşitliği sağlanmaktadır (Türkmen, 2002, s. 50). Fakat gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde görülen toplumsal faktörler, eğitim alanındaki fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitimsizlikten kaynaklanan okuma ve yazma oranının düşük olması, bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını körüklemekte, bu durum ülke içindeki bölgelerde eşit oranda eğitim sunma olanağını ortadan kaldırmaktadır (Duman, 2005, s. 68). Sınıf toplumundaki eşitsizliklerden büyük bir kesiminin okulun dışındaki kaynaklardan üremekte oluşu, eğitsel fırsatların eşitlenmesinde önemli mesafeler

almış ülkelerde bile toplumsal eşitsizliklerin gücünü koruduğunu göstermiştir. Eğitimi sağlama konusunda getirilen eşitlik, eğitimin sonuçlarını ya da yararlarını eşitlemeye yeterli olmamaktadır (Tan, 1988, s. 258). Temel sosyal hizmetlerin bölgeler arasında dengeli kalkınma ve sosyal adalet ile fırsat eşitliği ilkelerine uygun olarak yerine getirilebilmesinin, katılımcı demokrasinin güçlendirilebilmesinin artık sadece kamu kesiminin görevi olmadığı, STK'lar aracılığıyla bireylerin doğrudan katılımlarından oluşan üçüncü bir sektörün varlığı ile mümkün olabileceği ileri sürülmektedir (Avcı, 2007, s. 47-48). Çünkü bilginin çok hızlı yayılması toplumsal hayatı etkilediği gibi, eğitim sistemlerini de hızlı bir değişime zorlamıştır. Bilginin merkezden üretilip sunulduğu günümüzde sosyalleşmenin sağlandığı ortam sadece resmi eğitim kurumları değildir. Bilgiyi etkin kullanan, yönlendiren, bilgiye kolay ulaşan, değişimi önceden karşılayan ve yöneten, sivil toplum kuruluşları daha fazla toplumsal talepler ile karşı karşıyadır (Çankaya, 2005, s. 21). Artık bilgiyi üreten sadece okullar olmamakla birlikte sivil toplum kuruluşları da bu kapsama dahildir. Toplumsal eşitsizlik, bireyselleşme, sosyal bütünleşme ihtiyacı ve boş zamanın ortaya çıkışı gibi faktörlerin etkisiyle sanayi toplumunda ivme kazanan STK'lar; sosyal ihtiyaçların artması ve benzeri nedenlerin etkisiyle de sanayi sonrası toplumlarda gerek sayısal gerekse faaliyet ve kapsamı açısından büyüdükleri görülmektedir (Akatay, 2008, s. 122). Bireyin, nasıl bir programla ve müfredatla ne şekilde eğitileceğinin ve eğitim sürecinin bu bağlamda ne şekilde düzenleneceğinin kararını vermek sivil toplum kavramı ve bu kavram çevresinde gelişen tartışmaların vazgeçilmez bir parçası olarak son yıllarda tüm dünyada tartışılmaktadır (Şişman, 2008, s. 54).

Türkiye'nin içinde bulunduğu farklı derecelerde gelişme düzeyine sahip ülkelerde hala nüfus artış hızı oldukça yüksektir. Bütçeden eğitime ayrılan pay oldukça sınırlıdır. Daha da önemlisi eğitimin bir yenileşme ve toplumsal değişim olarak kullanılması düşüncesinin yeterince farkına varılmış değildir. Bu ülkelerde eğitim-öğretim; geleceği oluşturmak ve yeniden yaratmaktan çok, mevcudu korumanın, diğer toplumlarla bütünleşmek ve rekabetten çok, uzlaşmanın bir aracı olarak görünmektedir (Oktay, 2001, s. 33). Birçok STK'nın tüzüğünde belirli konularda "bilinç uyandırmak" maddesi yer almaktadır. Bu da çoğu kez bazı tutum ve önyargıları değiştirmek, kurumun önem verdiği konuları toplumun gündemine taşımakla mümkün olmaktadır. Bu noktada temel işlevi insanların tutum ve

davranışlarını değiştirmek olan eğitim hayati bir rol üstlenmektedir. Bu çerçevede STK'lar seminer ve konferanslar; okuma yazma, bilgisayar ve kişisel gelişime yönelik kurslar, kamplar, grup çalışmaları, eylemler, toplantılar gibi eğitsel etkinlikler düzenlemektedir (Alpaydın, 2005, s. 81).

Eğitimsel eksiklerden kaynaklanan eşitsizliklerin giderilmesi, hayat boyu eğitim ve sürekli öğrenme yollarının uygulanması ile mümkündür. Sürekli öğrenme, ülke kurum ve kuruluşlar için rekabette avantajın temel anahtarı olacaktır (Akçay, 2003). Nitekim, çağdaş dünyada toplumların iç barış ortamında yaşantılarını sürdürebilmeleri, ülke kaynaklarının rasyonel bir biçimde kullanılması, ekonomik büyüme ve gelişme sürecinde toplum katmanlarının tümünün katkısının sağlanabilmesinin temelinde yatan ana tezin, adil gelir dağılımı yanında fırsat eşitliğini esas alan bir eğitim ile doğrudan ilişkilidir (Türkmen, 2002, s. 51).

Türkiye'de 1960'ların sonlarından itibaren başlayan, günümüzde hala süren ve eğitimi sosyal eşitlik/adalet yolunda yasal bir hak olarak gören mücadele süreci, eğitimdeki olanak eşitsizliğini giderek arttıran unsurları (eğitimin özelleştirilmesi, iki tip okul/eğitim yapısının ortaya çıkması vb.) eleştirmeye devam etmiştir. Türkiye'de sivil toplum kuruluşları da konunun çözümüne daha ilk aşamalardan itibaren dahil olmaya çalışmıştır. Öğrenci dernekleri, eğitim sendikaları, eğitimle ilgili vakıf ve birlikler, veli oluşumları vb. örgütlenmeler, eğitim mekanizmasının üst ve orta sınıfların lehine şekillenmesi, yönetilmesi ve çalıştırılmasına karşı yoğun mücadeleler vermiştir (İnal, 2005, s. 44). İlk dönemlerinde daha çok yardım amaçlı faaliyet gösteren bu kuruluşların, daha sonraki zamanlarda toplumda eşitliğin sağlanması, kamu eğitimi, sosyal hizmetler, toplumsal sorunların belirlenmesi, demokratikleşmenin sağlanması gibi çok çeşitli işlevler üstlendikleri görülmektedir (Erdoğan, 2011, s. 70).

Sonuç olarak eğitim hakkı, fırsat ve imkan eşitliği devletin yerine getirmesi gereken görevlerdir. Fakat devletin bu konularda çabası yeterli olmamaktadır. Okulda veya okul dışında eğitimde eşitsizlik oluşmaktadır. Türkiye'de eğitim alanında çalışan STK'lar, yaptıkları faaliyetlerle bu durumun iyileşmesi için çaba sarfetmektedir. Bahsedilen bu STK'ların çeşitlerine göre eğitime katkıları bir sonraki bölümde kısaca incelenecektir.

2.12. Türkiye’de İlk Öğretmen Kuruluşları

Eğitim çalışanlarının Türkiye’de kurdukları ilk örgüt, 1906 devriminden sonra kurulan Encümeni Muallimin’dir. İlk başkanlığını kendisi de öğretmen olan Zeki Bey yapmıştır. Örgütün üyelerinin çoğunluğunu ilkokul öğretmenleri oluşturmuştur. On beş günde bir çıkarılan Mir’at Maarif adlı dergilerinde günün eğitim sorunlarına eğilmişler, okulların disiplin içinde yönetimi, pedagoji sisteminin değişmesi ve eğitimin ekonomik yönüne ilişkin sorunları çözmeye çalışıp eğitimciler arasındaki iletişimi sağlamaya çalışmışlardır (Çakır, 2006, s. 58).

Kurulan bu teşebbüsten çok az bir zaman sonra 1908 yılında Muhafaza-yı Hukuk-ı Muallimin Cemiyeti adında ikinci bir cemiyet kurmuşlardır. Bu ikinci cemiyetin kuruluş amacı, öğretmenlerin haklarını savunmak ve halk arasında eğitimin yayılmasını sağlamaktır.

Yine aynı yılın sonlarına doğru bu cemiyet ile Encümeni Muallimin, Cemiyeti Muallimin adı altında birleşmişler ve başkanlığa yine Zeki Bey’i getirilmiştir. Encümeni Muallimin olumlu çalışmalar yapmıştır. Öğretmen maaşlarına zam yapılmasını sağlamak, kıdem-ehliyet listeleri düzenleyerek öğretmen tayinleri konusunda Maarif Nezaretine yardımcı olmak, öğretmenliğin meslekleşmesi sorunlarına eğilmek, taşra maarif idareleri ile temasa geçmek çalışmalarından en önemlileridir (Akyüz, 1970, s. 110-114).

2.13. Türkiye’de Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren STK Örnekleri ve Faaliyetleri

Türkiye’de eğitim amaçlı sivil toplum faaliyetleri Selçuklu ve Osmanlı imparatorlukları dönemine kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet’in ilk yılları ile birlikte durağanlaşma dönemi yaşamış ise de 1950’den sonra sivil toplum kuruluşlarının eğitim amaçlı çalışmalara hız vermesiyle bu alanda kurulan kuruluşların sayısı artış göstermeye başlamıştır. Türkiye’de 1980 den sonra sivil toplum anlayışı ve faaliyetlerinde çok hızlı bir artış yaşanmıştır (Çankaya, 2005, s. 23). Sivil toplum kuruluşlarının eğitim hizmetleri konusunda çok fazla bilimsel araştırma verileri bulunmamaktadır. Bu konuda ülkemizde çok fazla araştırma yapılmamıştır. Fakat bu kuruluşların bazılarının eğitim hizmetlerine genel olarak bakıldığında önemli

hizmetler yaptıkları söylenebilmektedir. Özellikle vakıflar ve dernek türündeki sivil toplum kuruluşları eğitimsel etkinliklere yönelmişlerdir (Tezcan, 2003).

2.13.1. Vakıflar ve Eğitimdeki Rolü

Vakıf kurumunun eğitim alanında oldukça aktif olduğu görülmektedir. Osmanlılar döneminde kurulan vakıflar başta olmak üzere, çeşitli dönem ve tarihlerde kurulan vakıfların çoğunda, eğitim ve öğretim konusuna geniş yer verilmiştir (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 264). Türk insanının yardımseverliği, bu konuda geniş rol oynamıştır. Öğrenci kamplarının ve yurtlarının açılması, burslar vermek, bazı eğitim kurumlarına katkı ve yardım gibi örnekler vakıfların eğitim hizmetleri hakkında bize fikir verebilmesi bakımından önemlidir (Tezcan, 2003). Anne-Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Türk Eğitim Vakfı (TEV), Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) en çok faaliyet gösteren vakıflardandır.

2.13.1.1. Anne-Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

AÇEV, 1993 yılında, ihtiyaç sahibi çocuklara ve ailelerine yönelik tüm eğitimleri iyi ve sağlıklı bir “erken çocukluk dönemi” geçirilmesi, daha gelişmiş bir toplum yaratılması ve eğitimde fırsat eşitliği sağlanması amacıyla kurulmuştur. Erken yaş dönemi çocuğun en hızlı geliştiği ve öğrendiği bir dönem olduğu için her çocuğu erken yaşlardan başlayarak potansiyelinin en üst seviyesine erişmesi için eğitim yoluyla desteklemeyi hedeflemektedir. Oluşturdukları ulusal ve uluslararası işbirlikleriyle bugün Türkiye’de 81 ilde ve ağırlıklı olarak Avrupa ve Orta Doğu’da olmak üzere 12 farklı ülkede faaliyet göstermektedir (<http://www.acev.org/biz-kimiz/Hakkimizda>).

2.13.1.2. Türk Eğitim Vakfı (TEV)

TEV, 4 Mayıs 1967 tarihinde merhum Vehbi Koç'un önderliğinde eğitime gönül vermiş 205 hayırsever tarafından kurulmuştur. Uzun yıllardan beri uygulanmak zorunda kalınan, toplumsal maliyeti çok yüksek, ekonomik istikrar programları karşısında, eğitim alanında gittikçe artan gereksinimleri ve istekleri salt devlet tarafından karşılanma olanağı bulamamaktadır. Bu nedenle, kamu kaynaklarının yetersiz kaldığı günümüzde, herkesin gücü oranında milli eğitimin temel sorunlarının çözümüne destek olmak amacıyla kurulmuştur (<http://www.tev.org.tr/>).

2.13.1.3. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), başta Suna Kıraç olmak üzere, bir grup sanayici, yönetici ve akademisyenin girişimi ile “devlet tarafından verilen temel eğitime destek olmak” amacıyla 23 Ocak 1995 tarihinde kurulmuştur.

TEGV, bugün ülkenin karşı karşıya bulunduğu birçok sorunun temelinde eğitim yetersizliğinin bulunduğu, bu sorunu çözmeden çağdaş uygarlık seviyesine ulaşılmasının mümkün olmayacağı inancı ve buna katkıda bulunmak azmi ve arzusu etrafında birleşen 55 kişilik bir mütevelli heyetiyle kurulmuştur.

İlköğretim çağındaki çocuklara “okul dışı eğitim desteği” vermeye odaklanan TEGV, yıllar içinde Türkiye'nin eğitim alanında faaliyet gösteren en yaygın sivil toplum kuruluşu olmuştur. TEGV 2009 yılında Bakanlar Kurulu tarafından “izin almadan yardım toplama” hakkına sahip vakıflardan biri olarak tanınmıştır (<http://www.tegv.org/>).

2.13.1.4. Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)

Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) Aralık 2002’de kurulmuştur. Vakıf, gençlerin gönüllü olarak sosyal sorumluluk çalışmalarına katılmasını sağlayarak kişisel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Böylece gençlerin gönüllülük temelinde toplumsal katılımlarını artırmaktadır. Gönüllülük, proje yönetimi, insan hakları, sosyal haklar, üreme hakları, sağlık okuryazarlığı, ekolojik okuryazarlık ve örgüt yönetimi gibi konularda eğitimci eğitimleri ve diğer akran eğitimlerini gerçekleştirmekte, ilişkide olduğu üniversite kulüplerine yerel ihtiyaca yönelik yüzyüze destekler sunmakta ve gençlere burs ve staj imkanları sağlamaktadır (<http://tog.org.tr/>).

2.13.1.5. Geleceğimizin Çocukları Vakfı (GCV)

1997 yılında kurulan Geleceğimizin Çocukları Vakfı'nın amacı, başta korunmaya muhtaç çocuklar olmak üzere, her yaştan insanı yeniden topluma kazandırmak yönünde gereken her türlü yatırımı yapmak ve tüm gerekli olanakları sağlamaktır. Çocukların her türlü eğitim ve öğretim giderlerini karşılayarak, insanca yaşayabilecekleri ortamlar yaratarak, okul, çocuk yuvası, aş evi ve sığınma evi gibi

eğitim kurumları kurarak Türk insanının çağdaş düzeye ulaşmasında katkıda bulunmak için çalışmaktadır (<http://www.gcv.org.tr/>).

2.13.1.6. Çocuk Vakfı

1990 yılında çocukların sosyal, kültürel ve eğitim bakımından gelişmesine katkıda bulunmak, çocukluk çağlarının evreleri dikkate alınarak programlar geliştirmek, çocuk psikolojisi, sağlığı, eğitimi alanlarında ortaya çıkan verilerin ışığında okul öncesi ve okul çağı çocuklarının sorunlarına yardımcı olacak araştırmaların yapılmasına ortam hazırlamak, aile, çocuk, okul ve çevre ilişkilerinin düzenlenmesinde benzer kurum ve kuruluşlarla işbirliğini sağlamak, beden ve ruh sağlığının kazanılmasında, özel ilgi gerektiren çocuklara yönelik çalışmalara öncülük etmek amacıyla kurulmuştur (<http://www.cocukvakfi.org.tr/>).

2.13.1.7. İlköğretim Okullarına Yardım Vakfı (İLKİYAR)

Özellikle köy okullarına; okuma heyecanı ve eğitimini daha ileri düzeyde sürdürme motivasyonu kazandırmak, eğitimlerine katkıda bulunmak, okullara kitap yardımı yapmak ve öğretmenler için programlar düzenlemek amacıyla 1998 yılında kurulan vakıftır.

2.13.1.8. Nesin Vakfı

Nesin Vakfı 1973'te Aziz Nesin tarafından kurulmuştur. Nesin Vakfı'nın amacı, eğitim olanaklarından yoksun çocukların, tükettiğinden çok üreten, toplumsal sorumluluğu olan, özgüvenli ve özverili, kendini sürekli geliştiren, kendine ve dünyaya eleştirel gözle bakan, topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır. Nesin Vakfı'na genellikle ilkokul çağına girmemiş ya da yeni girmiş çocuklar kabul edilmektedir. Çocuklar toplumda kendi başlarına ayakta durabilecek eğitim, beceri ve olgunluk düzeyine eriştikten sonra Nesin Vakfı'ndan kendi istekleriyle ayrılmaktadırlar.

2.13.2. Dernekler ve Eğitimdeki Rolü

Dernekleşme çabaları Türkiye'de fazla köklü değildir. Ancak, kamu hizmeti sunumunda derneklerin rolü, bugünkü gelişme seviyesinde bile, ihmal edilemeyecek kadar önemlidir. Sağlıklı bir toplumsallaşmanın bireyin olgunlaşmasına ve suç

oranının azalmasına olumlu katkı yapması dolayısıyla, dernekler, devletin bu alandaki sorumluluğu ve rolünü paylaşmaktadır. Öte yandan, derneklerin çoğunlukla toplumsal işlerde çalışmak için kurulmaları, toplumsal değişim için onlara bir avantaj da sağlamaktadır (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 266). Bu toplumsal alanlardan eğitim; derneklerin doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisini çekmekte ve dernekler eğitim alanını doğal çalışma alanı olarak görmektedirler. Eğitim dernekleri, kuruluş, faaliyet alanı ve amaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik derneklerin sayısına yansımakta özellikle son yıllarda genel olarak derneklerin; özelde ise eğitim alanındaki derneklerin sayısında artış gözlenmektedir (Eraslan ve Bertlek, 2011, s. 1162). Eğitim amaçlı birçok dernek ülkemizin çeşitli yörelerinde yer almıştır. Bu dernekler yoksul ve başarılı çocukların okutulmasına katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca okul yardımlaşma dernekleri kurulmuştur. Bu dernekler, okulun tüm gereksinimlerini karşılamaktadır (Tezcan, 2003). Ülkemizde Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), Türk Eğitim Derneği (TED), Türkiye Gönüllü Eğitimciler Derneği (TÜGED) derneklere örnek olarak verilebilmektedir.

2.13.2.1. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)

ÇYDD, Prof. Dr. Türkan Saylan önderliğinde kurulmuştur. Atatürk ilke ve devrimlerini korumak, geliştirmek, çağdaş eğitim yoluyla çağdaş insan ve çağdaş topluma ulaşmak amacını güden Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, ülkenin çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkması ülküsü için bilgi, beceri ve deneyim birikimiyle, gönüllü çalışan bir sivil toplum örgütüdür. Kuruluşundan bu yana eğitime destek amacıyla 130 yurt, okul, anaokulu yaptırmıştır. Toplam 1726 okul, yurt, YİBO'ya eğitim malzemesi desteği vermişlerdir. 6 eğitim ve kültür merkezinde kadınlara, gençlere, çocuklara yönelik eğitim çalışmaları yürütmektedirler (<http://www.cydd.org.tr/>).

2.13.2.2. Türk Eğitim Derneği (TED)

Türk Eğitim Derneği, eğitimde hedeflenen seviyeye ulaşmak için özel girişimin çalışmalarına ihtiyaç olduğu temel vizyonu doğrultusunda, Atatürk'ün ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran kadroların öncülüğünde 31 Ocak 1928 tarihinde kurulmuş ve 12 Aralık 1939 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Kamuya Yararlı Dernek statüsü

edinmiştir. İlk adı ‘‘Türk Maarif Cemiyeti’’ olan Derneğimiz, 1946 yılından itibaren, ‘‘Türk Eğitim Derneği’’ adı altında çalışmalarını başarıyla sürdürmektedir.

2.13.2.3. Türkiye Gönüllü Eğitimciler Derneği (TÜGED)

TÜGED, 2013 tarihinde kurulmuştur. Derneğin amacı; Atatürk’çü ve çağdaş bir gençlik yetiştirmek için ilk, orta ve yüksek öğretim kurumlarında okumak isteyip de okuyamayan, yardıma muhtaç ve mağdur durumdaki öğrencilerin eğitimlerine katkıda bulunmak ve öğrencilerin eğitimlerini tamamlamaları için destek olmak için gerekli çalışmaları yapmaktır. Toplumda eğitim düzeyinin yükseltilmesi için eğitim ile ilgili yurt içi ve dışında her türlü araştırma ve inceleme v.b. faaliyetler ile eğitimle ilgili her türlü; konferans, sempozyum, şura, panel, seminer, toplantı, etkinlik ve organizasyonlar düzenlemektedir. Eğitim ve sağlık, sanat ve kültür ile spor ve müziğin her alanında danışmanlık hizmeti almakta ve vermektedir. Ülkenin gelişmesine katkıda bulunacak her türlü sosyal amaçlı çalışmalarda bulunmaktadır.

2.14. İlgili Araştırmalar

Sivil toplum kuruluşları ve eğitim arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların akademik çevrelerde oldukça önemli bir ilgi odağı oluşturduğu görülmektedir. Konuyu farklı perspektif ve ölçme aracında ele alan çalışmaların göz önünde bulundurulması gerek çalışmamızın kapsamının ortaya konması gerekse bu çalışma ile literatüre katkı sağlamayı beklediğimiz özgün yönlerin ortaya konması açısından önem arz etmektedir. Bu noktadan hareketle bu bölümde, öncelikle bu bölümdeki analizimizin çerçevesi ilgili literatüre atıfta bulunularak şekillendirilecek, sonrasında ise çalışmamızda ulaştığımız bulgular paylaşılacaktır.

2.14.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalara değinmeden önce, diğer ülkelerde eğilinen sorunlar ile ülkemizdeki çalışmalara konu olanlar arasındaki benzerlikler ve farklılıkların ortaya konulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bölümde yurtdışı literatürde karşılaşılan çalışmalar ele alınarak, yurtiçi literatürün çerçevesi ile yurtdışı literatür kapsamının eşleşip eşleşmediği kontrol edilecektir.

Dejaeghere 2000 yılında “Eğitimde STK’larla İşbirliği: Fırsatlar ve Engeller Üzerine Bir Çerçeve (NGO Partnerships in Education: A Framework of Opportunities and Obstacles)” adlı bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının eğitim hizmetlerini geliştirmede bir ortak olarak yer alma rolü incelenmektedir. Miller, Welmond ve Wolf tarafından USAID’in desteğiyle hazırlanan “Gelişen Ortaklıklar: Afrika’da Temel Eğitimde STKların Rolü (Evolving Partnership: The Role of NGOs in Basic Education in Africa)” adlı araştırma raporunda ise Afrika’daki dört ülkenin eğitim alanında sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği süreçleri bölümler halinde incelenmiştir: (i) sivil toplum kuruluşları ve hükümet ilişkisi, (ii) sivil toplum kuruluşları ve eğitim politikaları (iii) sivil toplum kuruluşları ve uluslararası bağışçı ilişkileri, (iv) sivil toplum kuruluşlarının topluma etkisi. Sivil toplum literatürün geneli ile içerik bakımından örtüşen bu çalışmanın yanında, Reimers’in 1997 yılında “Eğitimsel Yenileşmenin Desteklenmesinde STK’ların Rolü: Latin Amerika Örnek Olay İncelemesi (The Role Of NGOs In Promoting Educational Innovation: A Case Study In Latin America)” adlı çalışmasında göze çarpan bir başka çalışmadır. Bu çalışmada eğitim alanında faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının konum ve işlevleri analiz edilmiştir. Karşılaşılan üçüncü bir araştırma Rugh ve Bossert tarafından 1998 yılında yapılan “Toplum Katma: Eğitim Programlarını Kurtarmada Katılım (Involving Communities: Participation In The Delivery of Education Programs)” adlı çalışmadır. Bu çalışmada temel eğitimi yaygınlaştırmak için toplumun katılımıyla yürütülen proje üzerinden sivil toplum kuruluşlarının konum ve işlevleri üzerine bir inceleme yapılmaktadır.

“Sentez Raporu: Herkes İçin Eğitimde Sivil Topluma Katılım (Synthesis Report: Involvement of çivil society in Education for All)” adlı rapor ise, 2001 yılında uluslararası eğitim konferansında hazırlanmıştır. Bu raporda sivil toplum kuruluşlarının eğitim alanındaki konum ve işlevleriyle ilgili kuramsal bir çerçeve belirlenmektedir.

Yurtdışıliteratürün içerdiği konu ve içerik zenginliği, elbette bu çalışmalarla sınırlı değildir. Ancak incelediğimiz çalışmaların gösterdiği temel sonuç, yurtdışı literatürde sivil toplum kuruluşları ve eğitim ekseninde sorgulanan ilişkilerin

ilerleyen bölümlerde yurtiçi literatür çalışmalarında da paylaşılacağı üzere birbiri ile benzer ilişkiler olduğu ve evrensel nitelik taşıdığıdır.

2.14.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Literatürde ana akımını oluşturan ve sonuçları yurt içinde en genellenebilir bulguları içeren çalışmalar ülkemiz genelinde faaliyet gösteren STK'lara ve bu STK'ların eğitim sistemi üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Bunlardan Eraslan (2008) sivil toplum kavramına genel bir yaklaşım getirerek eğitim alanındaki faaliyetleri ile bilinen ve farklı kesimleri temsil eden üç farklı STK'yı mercek altına alırken, Orhan (2007) eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması odağında STK'ların rollerine odaklanmıştır. Şirin (2009)'da ise daha ziyade STK'ların eğitimde karar alma süreçlerine katılımları konusuna odaklanıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar arasında önemli bir yere sahip olan EARGED (2010), ülke genelinde gerçekleştirdiği bir araştırma ile Milli Eğitim Müdürlükleri yöneticileri ile Sivil Toplum Kuruluşları yöneticilerine kurumlar arasındaki ilişkiyi irdeleyen bir araştırma anketi uygulamıştır. Bu çalışma her ne kadar aradaki ilişkiyi yöneticiler boyutunda incelese de, bu çalışma aradaki ilişkiyi çift yönlü incelemesi yönünden önem arz etmektedir.

Eraslan'ın çalışması 2008 yılında "Türkiye'de Sivil Toplum Sorunsalı ve Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Değerlendirilmesi: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Türk-Eğitim-Sen Örneği" adı ile Ankara Üniversitesi'nde doktora tezi olarak kabul edilmiştir. Çalışmada Türkiye'de eğitim alanında faaliyet gösteren STK yöneticileri ve üyeleri ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda; Türkiye'nin eğitim alanında sivil toplum unsurlarının oluşmasının nedeninin bu alanda yaşadığı problemlerin çokluğu, yetersiz okullaşma, nüfus artışının yüksek olması, eğitim ile çağdaşlaşma arasında kurulan doğrusal ilişki, bütçeden eğitime ayrılan payın düşüklüğü, okuma-yazma oranının bölgesel bazda farklılık göstermesi, kadın ve kız çocuklarının eğitim sürecine katılma oranlarının düşüklüğü ve eğitime toplumun verdiği önem gibi etmenler olduğu ortaya çıkmıştır. Orhan (2007)'nin çalışması ise "Türkiye'de Eğitim Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlişkisi" adıyla 2007 yılında Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisans tezi olarak onaylanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekilde sıralanmıştır: (i) STK'lar eğitim politikalarında sıkça görülen kadın istihdamını arttırmak, genç işgücü

yaratmak, kalkınmayı geliştirmek gibi vurgularla eğitimi sadece ekonomi politikalarının bir parçası olarak tanımlamaktadır. (ii) STK'lar eğitimin herkese açık olduğunu, adaletsiz gelir dağılımının etkilerinin yapılan eğitim kampanyalarıyla azaltılacağını vurgulanmakla birlikte, yardım kampanyalarıyla birlikte yapılan bu iyilikler, eğitimin finansmanındaki dönüşümün gerçek boyutlarını gizlemektedir. (iii) STK'lar tanımları gereği hükümet dışı kuruluşlar olarak adlandırılırsalar da gerek devlet kurumlarıyla gerekse ulusal ve uluslararası sermayeyle yakın ilişki içindedir.

Şirin, 2009 yılında yayınladığı “Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitime İlişkin Karar Alma Süreçlerine Katılımları Üzerine Bir Araştırma” adlı makalede Türkiye’de eğitimle ilgili 14 sivil toplum kuruluşu yöneticisi ile görüşme yapmıştır. Araştırma sonucunda şu sonuçlar sıralanmıştır: (i) Sivil toplum kuruluşları karar süreçlerine katılmak istemekte, ancak katılımları istedikleri düzeyde gerçekleşmemektedir. (ii) Sivil toplum kuruluşlarının eğitim sistemine ilişkin karar sürecini etkilemek üzere kullandıkları argümanlar/yollar; (a) protestolar, mitingler ve çeşitli eylemler düzenlemek ya da (b) çeşitli yayın ve araştırmalar yayımlamak, basın açıklamaları yapmak, konferans/sempozyum düzenlemek, politikacılar ve yöneticilerle doğrudan iletişim kurmak biçiminde iki grupta toplanmaktadır.

Ülke geneline hitap eden çalışmaların başında gelen ve Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından gerçekleştirilen “Milli Eğitim Müdürlükleri İle Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişki” adlı araştırmada Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinden sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre en az ve en çok gelişmiş 14 il ve bu illere bağlı il/ilçe milli eğitim müdürlüğünde görev yapan 830 yönetici ile sivil toplum kuruluşlarında görevli veya yetkili 1898 yöneticiye anket uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şunlardır: (i) İl/ilçe milli eğitim müdürlüğü yöneticileri; il/ilçe milli eğitim müdürlüğü yöneticileri ile sivil toplum kuruluşu yöneticileri arasındaki ilişkileri, sivil toplum kuruluşu yöneticilerine göre daha olumlu değerlendirmişlerdir. (ii) Ankette yer alan her bir ifadeye ilişkin, il/ilçe milli eğitim müdürlüğü yöneticilerinin görüşleriyle sivil toplum kuruluşu yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. (iii) Katılımcı iki gruba ait en belirgin görüş ayrılığı, eğitim kurumlarına ait fiziki alanların kullanımı konusunda gerçekleşmiştir.

STK ve eğitim ilişkisini daha dar alanda inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalardan Çakır (2006), sivil toplum kuruluşlarının ülke genelinde eğitime katkılarını birçok STK'nın üye olduğu bir vakfın üye portföyü kapsamında incelerken, Yaltı (2003) aynı konuyu İstanbul ili ölçeğinde STK'ların gerçekleştirdikleri faaliyet ve projeler bazında incelemiştir. Her iki çalışmada STK'lar ile görüşülmüş ve onların görüşleri üzerinden bulgular elde edilmiştir. Karataş (2008) ise İstanbul ili örneğinde, hem eğitim kurumlarının, hem de STK'ların görüşlerine başvurarak, karşılıklı ilişkileri ele alan kapsamlı bir inceleme gerçekleştirmiştir. Karataş'ın çalışmasını diğerlerinden farklı kılan en önemli özellik, EARGED (2010)'da olduğu gibi, bir tarafta okullarda görev yapan personeller ve diğer tarafta sivil toplum kuruluşu üyeleri olmak üzere ilişkinin iki tarafında görüşlerinin ele alınmış olmasıdır.

Çakır (2006)'nın çalışması "Sivil Toplum Kuruluşları İle Eğitim Kurumları İlişkisi" başlığı ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir. Çalışmada Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) çatısı altında toplanan 90 STK ile görüşülmüş, araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekilde sıralanmıştır: (i) Eğitim alanında çalışan STK'lar; baskıda bulunma/etkileme, ortak işbirlikler yapma ve katkıda bulunma şeklinde eğitim kurumlarıyla ilişki içindedir. (ii) STK'ların eğitime yaptıkları katkı hususunda; burs verme, eğitim projeleri hazırlama ve eğitim işbirlikleri, kurs düzenleme, eğitim programı hazırlama ve kitaplık yaptırma faaliyetlerinin diğer faaliyetlere göre daha fazla yapıldığı görülmektedir. Yaltı (2003)'ün çalışması ise Yıldız Teknik Üniversitesi'nde "Sivil Toplum Kuruluşları'nın Eğitime Katkısı" başlığı ile yüksek lisans tezi olarak onaylanmıştır. Çalışma kapsamında İstanbul ilinde eğitim amaçlı olarak kurulan ve faaliyet gösteren 40 sivil toplum kuruluşu ile görüşülmüştür. Bu sivil toplum kuruluşlarının okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yüksek öğretim ve halk eğitim alanlarında yaptıkları faaliyetler baz almıştır. Araştırmanın sonucunda, STK'ların öğretim kademelerine yönelik etkinlik ve projeleri, yetişkin eğitiminde kullanmış oldukları okuma-yazma eğitimi, el becerileri ve meslek becerilerine yönelik projeler STK'lar baz alınarak verilmiştir. Çalışmada STK'ların en çok yükseköğretime katkıda bulunurken, en az okul öncesi eğitime katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Karataş'ın çalışması ise “Türk Eğitim Sisteminde Sivil Toplum Kuruluşları: Konumları ve İşlevleri” başlığı 2008 yılında Marmara Üniversitesi'nde doktora tezi olarak kabul edilmiştir. Çalışma kapsamında İstanbul ilinde bulunan 201 resmi ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okul yöneticisi ile Türkiye’de eğitim alanında faaliyet gösteren önde gelen 36 sivil toplum kuruluşu yöneticisiyle görüşülmüştür. Araştırmasonucunda elde edilen bulgular şunlardır: (i) Sivil toplum kuruluşu büyük bir oranda “hayır amaçlı” oluşumlar olarak görülmektedir. (ii) Devlet, sivil toplum kuruluşlarına genelde ön yargılı bir tutum sergilemektedir. (iii) Sivil toplum kuruluşları çeşitli sebeplerle toplumla sağlıklı bir ilişki içinde olamamakta, toplumsal tabanı oluşturamamaktadır. (iv) Sivil toplum kuruluşları ile eğitim alanında işbirliği hususunda okul yöneticileri isteksizdir. Eğitim kurumları ve STK’lar arasındaki ilişkiyi çift yönlü olarak ölçen EARGED (2010) ile birlikte Karataş (2008)’in uyguladığı anketler, çalışmamızda kullanılan ölçme aracının şekillendirilmesinde de kaynak olarak kullanılmıştır.

Araştırma alanını Sivil Toplum Kuruluşları'nın genelinden ziyade sendikaların eğitim faaliyetleri ile ilişkisi düzeyinde tutan çalışmalarda literatürün önemli bir kolunu oluşturmaktadır. Bu çalışmalardan Top (1999) Ankara ili sınırları içinde faaliyet gösteren sendikaların merkez örgütlerini çalışanlar bazında incelerken, Gemici (2002) ise sendikaları İzmir ili ölçeğinde okullarda görev alan yönetici, öğretmen ve destek işgörenlerinin perspektifinden yansıtmaktadır. Çankaya (2005)'te sivil toplum örgütlerinin eğitim amaçlı faaliyetlerini Elazığ ili ve sendika örneğine indirgemıştır. Tipioğlu (2003)'te ise, sendikaların yaygın eğitim faaliyetlerine katkısından ziyade sendikaların kendi üyeleri üzerinde gerçekleştirdiği eğitim faaliyetlerine odaklanılmıştır.

Top, 1999 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştirdiği yüksek lisans tez çalışmasında “Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü'nde Alınan Kararlara Eğitim Sendikalarının Katılımı” başlığını çalışmıştır. Bu çalışma kapsamında, genel merkezleri Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan 5 eğitim sendikasının, merkez ve şubelerinde görevli bulunan 145 eğitim sendikası yöneticisi ile görüşülmüştür. Araştırmada mevcut sendikaların bakanlık merkezi tarafından alınan olumlu kararlara katıldıkları, fakat tek taraflı alınan kararlara karşı şerh koydukları ve reddettikleri tespit edilmiştir. Eğitim sendikaları alanında yapılan diğer

bir bölgesel araştırma Gemici'nin 2002 yılında İzmir ili Büyükşehir Belediye sınırları içinde yönetici, öğretmen ve destek işgörenleri ile yaptığı "Eğitim Sendikalarının Okul Geliştirme Sürecine Etkileri" adlı 9 Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne bağlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. 16 ilköğretim okulunda çalışan 51 yönetici, 627 öğretmen ve 24 destek işgörenle görüşülmüştür. Araştırmada deneklere 49 maddeden oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekilde sıralanmıştır: (i) Herhangi bir eğitim sendikasına üye olan yönetici, öğretmen ve destek iş görenleri ile sendika üyesi olmayanların algıları arasında anlamlı farklılık gözlenmiştir. Sendika üyesi olanlar, sendika üyesi olmayanlara göre eğitim sendikalarının okul geliştirme sürecine daha fazla etki ettiklerini düşünmektedirler. (ii) Yönetim kursu almayan deneklerin, sendikaların etkilerinin olduğu algısının, yönetim kursu alan deneklere göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Çankaya'nın "Sivil Toplum Örgütleri'nin Eğitim Amaçlı Faaliyetleri (Elazığ İli Sendika Örneği)" konulu 2005 yılında Fırat Üniversitesi'nde yapmış olduğu yüksek lisans çalışması da sendika örneğinde yapılan diğer bir bölgesel çalışmadır. Çalışmada, Elazığ ilinde faaliyette bulunan sendika üyesi olan derneklerle görüşülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şunlardır: (i) Sivil inisiyatiften derneklerin görüşleri sonucuna göre beklentilerin yüksek olduğu ve sivil toplum örgütlerinin eğitim, sosyalleşme, kültürel, ekonomik alanındaki faaliyetlerinin okul faaliyetlerinin yanında küçümsenemeyecek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. (ii) Örgüt içi iletişim eksikliği, üyelerin yaklaşımlarının daha az dikkate alınması, insan kaynaklarından daha etkili biçimde yararlanma hususunda bu tür sivil kuruluşların çalışma alanlarının dar olması en önemli problemler arasında olduğu gözlenmiştir. Tipioğlu ise "Kamu Çalışanlarının Sendikal Eğitimi" adlı 2003 yılında Gazi Üniversitesi'nde yaptığı yüksek lisans çalışmasında sendikalar tarafından verilen üye eğitimi seminerleri gibi faaliyetlerin, üyeler üzerindeki olumlu etkiler ortaya çıkardığı sonucuna varmıştır.

Literatürde Sivil Toplum Kuruluşları'nı sendikal faaliyetlere odaklanarak inceleyen literatürün yanında, derneklerin eğitimle ilgili faaliyetlerini ele alan çalışmalarda önemli yer tutmaktadır. Bunlardan Tezcan (2003), çalışmasında bir eğitim derneği

örneğinden yola çıkmaktadır. Ersan ve Bertlek (2011) ise eğitim amaçlı derneklerden çeşitli yönetici ve üyelerle ile görüşerek çalışmalarını şekillendirmişlerdir.

Tezcan “Cumhuriyetimizin 80. Yılında Ülkemizde ‘Eğitim Sosyolojisi Alanının Durumu ve Sivil Toplum Örgütleri’’ konulu 2003 yılında Milli Eğitim Dergisi’nde yayınlanan bir makale çalışması yapmıştır. Tezcan, çalışmasında Cumhuriyet’in 80. yılında Türk Eğitim Sistemi’nin genel görünümünü değerlendirmesiyle birlikte Türkiye Eğitim Derneği örneğinden hareket ederek eğitim alanında sivil toplum kuruluşlarının yapmakta oldukları faaliyetleri listelemekte ve analiz etmektedir. Yapılan bir diğer araştırma ise Eraslan ve Bertlek’in “Türkiye’de Eğitim Derneklerinin Sorun Alanlarının Değerlendirilmesi’’ adlı 2011 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi’nde yayınlanan makale çalışmasıdır. Araştırmada 20 adet eğitim amaçlı dernek yöneticisi ve üyesi ile görüşme yapılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanmıştır: (i) Türkiye’de eğitim derneklerinin hızlı bir gelişim sürecine sahip olduğu ancak çeşitli alanlarda da sorun alanları larının bulunduğu görülmektedir. Başta ekonomik alan olmak üzere, bu sorun alanları, devlet ile ilişkiler, toplumsal destek ve iletişimsizlik biçiminde sıralanmıştır. (ii) Dernek çalışmalarının sistematik yapılamadığı, dernek üyeleri arasında ve diğer dernekler arasında etkili bir iletişim ve koordinasyonun olmadığı tespit edilmiştir.

Tüm bu literatüre ek olarak Sivil Toplum Dergisi’nin, 2005 yılında çıkardığı 12. sayısında “Eğitim’’ konusunu ele alınmıştır. Dergide sekiz makale, “Eğitim ve Sivil Toplum’’ adlı soruşturma ve “STK’ların Eğitimi’’ ve “Eğitim Sendikaları ve Eğitime Katkıları’’ adlı iki araştırma bulunmaktadır.

Ele alınan literatürün geneli incelendiğinde, zengin bir içeriğe sahip olmasına rağmen gerek Sivil Toplum, gerekse eğitim konularının daha çok üzerinde durulacağı ve iki alanı da içine alan birçok yeni çalışma yapılacağı aşıkardır.

Bizim de çalışmamızın temel noktası, bu zengin içeriğe rağmen eğitim sistemimizin temel basamağı olan ilkokullarımızda sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetlerine katkısı ile ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmamış olmasıdır. Bunun yanında, eğitim sisteminin uygulamaya en yakın unsurları olan öğretmenlerin sivil toplum kuruluşları ile ilgili algı ve beklentilerinin ölçülmesinin ele alınması gereken

konulardan biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu amaçla literatürdeki çalışmaların eğitim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkileri ele alış biçimleri de göz önüne alınarak bir ölçme aracı hazırlanmış, bu ölçme aracı Edirne ilinde faaliyet gösteren ilkokullarda rassal olarak ulaşılan öğretmenlere uygulanmıştır. Diğer bölümde, uygulanan yöntem ve elde edilen bulgular, literatürdeki bulgularla karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, ölçme aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırma Modeli

Araştırma betimsel ve tarama modelinde nicel verilere dayanılarak yapılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan, araştırmaya konu olan olay, birey, nesne ve koşulları kendi içinde tanımlamaya çalışan modellerdir (Karasar, 2007, s. 77). Bu araştırmada resmi ilkokullarda çalışan öğretmenlerin STK'lar ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2013-2014 eğitim yılında Edirne il sınırı içinde bulunan 19 resmi ilkokulda çalışan 292 öğretmenden oluşmaktadır. Bu öğretmenlere, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi; maliyetin az olması, araştırmacıya tanıdık bir katılımcı grubu olması, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması nedenleriyle tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 59). Edirne ilindeki çalışma grubunu oluşturan okul ve öğretmen sayıları Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Edirne İlinde Seçilen Okul ve Öğretmen Sayıları

Sıra	Okul Adı	Çalışan Öğretmen Sayısı	Geri Dönen Sayısı	
		N	N	%
1	Uzunköprü Gazi Mahmut ilkokulu	13	12	92,3
2	Havsa Sokollu ilkokulu	11	9	81,8
3	Uzunköprü Ergene ilkokulu	12	12	100
4	Merkez 75. yıl ilkokulu	30	25	83,3
5	Uzunköprü Cumhuriyet ilkokulu	12	11	91,6
6	Merkez İnönü ilkokulu	17	16	94,1
7	Merkez 50. yıl ilkokulu	19	17	89,5
8	Keşan Bademlik ilkokulu	12	11	91,6
9	Merkez Şehit Asım ilkokulu	17	14	82,3
10	Merkez İsmail Güner ilkokulu	12	11	91,6
11	Merkez Ferah ilkokulu	13	12	92,3
12	Merkez Mustafa Necati ilkokulu	8	8	100
13	Keşan Dr. Ali İhsan Çuhacı ilkokulu	29	26	89,6
14	Uzunköprü Kadripasa ilkokulu	18	18	100
15	Merkez Yüksel Yeşil ilkokulu	28	24	85,7
16	Keşan Paşayığit ilkokulu	10	9	90
17	Keşan Rasim Ergene ilkokulu	16	13	81,2
18	Merkez Şükrü Paşa ilkokulu	25	23	92
19	Uzunköprü Demokrasi ilkokulu	21	21	100
TOPLAM		323	292	90,4

Kaynak: <http://edirne.meb.gov.tr/>

Tablo 3.1'e göre; çalışma grubu (292), 19 ilkokulda çalışan öğretmen sayısının (323) %90'ını oluşturmaktadır.

Edirne ilinde bulunan ve bu ile bağlı resmi ilkokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin değişkenler incelenmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların 154'ü (%52,7) kadın, 138'i (%47,3) ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu veri, cinsiyet bakımından veri kaynağının dengeli dağıldığını göstermektedir.

Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların 72'si (%24,7) 0-5 hizmet yılları arasında, 57'si (%19,5) 6-10 hizmet yılları arasında, 59'u (%20,2) 11-20 hizmet yılları arasında, 104'ü (%35,6) 21 ve üzeri hizmet yılları arasında bulunmaktadır. Katılımcıların büyük bir bölümü, 21 yıl ve üzerinde hizmet yapan öğretmenlerden oluşmaktadır.

Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların 165'i (%56,5) hiçbir STK'ya üye olmamıştır. Katılımcılardan 76'sı (%26,0) STK'larda aktif olmayan üye, 51'i (%17,5) aktif üye olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu STK'lara üye değillerdir.

Katılımcılardan 162'sinin (%55,5) görev yaptığı okullarda son 3 yıl içerisinde hiçbir STK ile ilişki kurmadığı görülmektedir. Katılımcıların 130'u (%44,5) ise görev yaptığı okulda son 3 yıl içerisinde STK'lar ile ilişki kurmuştur. İlgili soruya cevap veren katılımcıların çoğunluğunun hiçbir STK ile ilişki kurmamış olması gözardı edilmemesi gereken bir gerçektir.

STK ile ilişki kurduğunu beyan eden katılımcıların hangi STK'larla ilişki kurduğuna ilişkin tablo incelendiğinde, en yüksek ağırlığın %46,9 ile sendikalarda olduğu görülmektedir. Sendikaları dernekler (%16,1), vakıflar (%7,2), ticaret odaları (%4,8), ziraat odaları (%4,5), sanayi odaları (%4,1), esnaf odaları (%3,1), barolar (%0,3) ve tabip odaları (%1,0) gibi kurumlar takip etmektedir. SMMM odaları ile kurulan ilişkilere ise çalışma grubumuzda rastlanmamıştır.

STK ile ilişki kurduğunu beyan eden katılımcıların STK'larla hangi konularda ilişki kurduğuna bakıldığında ilişki türünün (%34,6) ile konferans ve panellere katılım şeklinde daha ziyade kısa süreli etkinlikler olduğu görülmektedir. Eğitim çalışmalarına destek amaçlı işbirliği yapılması gibi belli bir hazırlık aşaması gerektiren ve daha uzun süreli çaba gerektiren çalışmalar ise %23,3 ile ikinci sırada gelmektedir. Bu faaliyet alanları haricinde, kültürel etkinliklere yönelik yardım (%18,8), tamir onarım ve tadilat işlerine destek (%12,3), sosyal yardım amaçlı etkinliklere yardım (%10,6) ve araç/gereç bağışı ya da donanım alımı (%10,3) gibi yardım faaliyetlerinin ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Veriler incelendiğinde, spor etkinliklerine yönelik yardım (%8,2), öğrencilere burs verme (%7,9) ve okula yapılan nakit yardım (%7,5) gibi yardım konularında da STK'ların ilkokulları konu alan faaliyetleri olduğu anlaşılmaktadır. Derslik/laboratuvar yapımı (%4,5) ve okul/ek bina yapma, arsa veya bina bağışı (%2,4) gibi konular ise diğer konulara nispeten oldukça seyrek karşılaşılan ilişki konularıdır. İlkokullarda STK'larla kurulan ilişkilerin yalnızca %23,3'ünün eğitim çalışmalarına destek amacıyla işbirliği yapılması olduğu görülmektedir. Bir diğer önemli bulgu ise farklı konularda STK'ların okullara yaptığı yardımlar tek bir başlık altında ele alındığı takdirde

asında STK'ların ilkokullarla en yoğun ilişki kurma biçiminin yardım faaliyetleri olduğunun ortaya çıkmasıdır.

Ölçme aracı çalışmasında dikkat çekilen bir diğer konuda, STK'larla ilkokullar arasında gerçekleştirilen çalışmalarda zorluklarla karşılaşılıp karşılaşılmadığı, karşılaşılıyor ise bu zorlukların hangi kurum ve uygulamalardan kaynaklandığı üzerine yapılan araştırmadır. Ölçme aracının uygulandığı ilkokul öğretmenlerinin STK'lar ile çalışılırken karşılaşılan zorlukların en fazla kanun ve mevzuata bağlı olduğunu (%31,8) düşündükleri görülmektedir. Soruya cevap veren katılımcıların %39,7'si konu ile ilgili fikir beyan etmezken, %14,7'si ise STK'larla çalışmanın sanılan aksine hiçbir zorluğu olmadığını ifade etmektedir. Kalan katılımcıların bir kısmı sorunları STK'lara (%6,2), bir kısmı ise okul ve çevreye (%4,1) bağlamakta, %3,4'lük bir kısım ise özeleştiride bulunarak sorunların öğretmen veya idarecilerden kaynaklı olduğunu düşünmektedir. "Sorunların kanun ve mevzuattan kaynaklı olduğunun düşünülmesi, literatürde de sıklıkla karşılaşılan ve STK'ların gelişimini engelleyen unsurların başında sayılmaktadır. Edirne ilinde yapılan bu ölçme aracında da zorlukların kaynağının genellikle kanun ve mevzuattaki engellere dayandırılması, literatürdeki bu yargı ile paralel bir bulgu göstermektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğretmenlerin, sivil toplum kuruluşlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla 26 maddelik bir ölçme aracı uygulanmıştır. Ölçme aracı maddelerini hazırlamada geçerli iki ana ilke vardır. Bunlardan birisi, sorulacak her sorunun araştırmanın ana konusu ya da hipotezi ile doğrudan ilişkili olması, ikincisi ise soru cetvelinin bir iç bütünlüğe sahip bulunmasıdır. Bu ilkelere birincisi ilgisiz soruların sorulmamasını, ikincisi de birbirine benzer soruların kendi aralarında gruplandırılmalarını ve dolayısıyla soru cetvellerinin mantıklı bir bütünlük oluşturmasını ifade etmektedir (Seyidoğlu, 1995, 30-31). Ölçme aracı 2 bölümden oluşmaktadır. Bunlar; demografik özellikler bölümü ve sivil toplum kuruluşlarına ait öğretmen görüşlerinin alındığı bölümdür.

Ölçme aracının geliştirilme aşamalarında öncelikle yapılan tarama sonucunda daha önceki çalışmalarda kullanılan ölçme araçları incelenmiştir (Çakır 2006; Çankaya, 2005; Eraslan, 2008; Karataş, 2008; Pamuk, 2010).

Buradan hareketle öncelik olarak öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşünü ölçen bir ölçme aracı geliştirme amaçlanmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda araştırmacı tarafından 40 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçme aracı maddeleri hazırlanırken, maddelerin sade ve anlaşılır olmasına, bir maddenin birden fazla yargı, düşünce ve duyuş içermemesine dikkat edilmiştir. İncelenen içerikte belirlenen unsurlar olumlu veya olumsuz olma durumlarına göre incelenmiştir.

Maddeler oluşturulduktan sonra, 3 öğretim elemanı tarafından incelenmiştir. Bunun sonucunda uzman görüşlerine bağlı olarak bazı maddeler çıkarılırken bazı maddeler biraraya getirilmiş, bu maddeler arasında birbirlerini tekrar eden veya oldukça benzer olanlar tek madde altında birleştirilerek 26 maddeden oluşan bir ölçme aracı hazırlanmıştır.

Genel uygulamadan önce bir pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot uygulama, 30 kişilik bir öğretmen grubuna gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonunda ölçme aracındaki maddelerin açık, net ve anlaşılır olduğu, çalışma grubunun dil özelliklerine uygun olduğu ve maddeler ile alt boyutlar arasında bir uyum olduğu belirlenmiştir.

İki bölümden oluşan ölçme aracının demografik özellikler bölümünde; cinsiyet, hizmet yılı, STK üyeliği, ilişki kurduğu STK türleri ve içeriği, STK ile çalışırken karşılaşılan zorluk kaynağından oluşan altı madde bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları bölümünde ise öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerini amacıyla 20 maddeye yer verilmiştir. 4 alt boyuttan oluşan bu maddeler; katılım, yeterlilik, işlevsellik, engel isimlerini almıştır. Katılım alt boyutu 4 maddeden, yeterlilik alt boyutu 6 maddeden, işlevsellik alt boyutu 5 maddeden ve engel alt boyutu 5 maddeden oluşmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarına ait öğretmen düşüncelerinin alındığı boyutlarda yer alan maddeler, 1: Hiç Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum olarak 5'li likert tipinde derecelendirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında ilk önce çalışma grubu belirlenmiştir. Daha sonra ölçme aracı hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılacak olan ölçme aracının ön çalışması

yapılmıştır. Öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 6 madde, STK'lara ait görüşlerini belirlemek amacıyla ise 20 madde olmak üzere toplam 26 maddeden oluşan ölçme aracı veri toplama aracı olarak hazırlanmıştır. Veri toplama aracı öğretmenlere 20 Şubat – 20 Nisan 2014 tarihleri arasında uygulanmış ve veriler toplanmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından yapılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın bu kısmı verilerin çözümü ve yorumlanması ile ilgili çalışmalardan oluşmuştur.

Ölçme aracında beşli Likert değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Her bir dereceye verilen ve aritmetik ortalamayı bulmak için kullanılan puanlar; “hiç katılmıyorum (1.00-1.79)”, “katılmıyorum (1.80-2.59)”, “kararsızım (2.60-3.39)”, “katılıyorum (3.40-4.19)”, “tamamen katılıyorum” (4.20-5.00) şeklindedir. Araştırmada öğretmenlerin STK'lar ile ilgili görüşlerinin cinsiyet, hizmet yılı ve STK üyeliği değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analizlerde 1,3,4,5,9,10,13,15,17 ve 18. maddeler tersten kodlanmış ve toplam puan elde edilerek hesaplama yapılmıştır. Öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerini belirlemek için oluşturulan maddeler, uzman görüşüne göre gruplandırılmıştır. Gruplandırılırken anlam birliğine bakılmış, aynı anlam bütünlüğü gösteren maddeler bir boyut altında toplanmıştır. Böylece 4 alt boyut oluşturulmuştur. Katılım alt boyutundan alınabilecek en yüksek puan 20, en düşük puan 4'tür. 14-20 arasında alınabilecek puanlar, öğretmenlerin STK'ların katılım problemi yaşadığını düşünmesi anlamına gelmektedir. Yeterlilik alt boyutundan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan 6'dır. 21-30 arasında alınabilecek puanlar, öğretmenlerin STK'ları yetersiz gördükleri anlamına gelmektedir. İşlevsellik ve engel alt boyutları eşit sayıda maddeye sahip olduklarından iki alt boyuttan da alınabilecek en yüksek puan 25, en düşük puan 5'tir. 17-25 arasında alınabilecek puanlar, öğretmenlerin STK'ları işlevsiz gördükleri anlamına gelmektedir. Aynı şekilde 17-25 arasında alınabilecek puanlar, öğretmenlerin STK'ların engeller yaşadığını düşünmesi anlamına gelmektedir. Değerlendirmeler ölçme aracından elde edilen bulgular üzerinden yapılmıştır. Çalışmamızda kullanılan ölçme aracı formu, Ek-1'de ayrıntılı olarak incelenebilir.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde değerleri saptanmıştır. Araştırma amaçları doğrultusunda aşağıdaki analizler yapılmıştır:

1. Öğretmenlerin demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları,
2. Öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşleri için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri,
3. Öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız gruplar t testi,
4. Öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinin hizmet yılı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere parametrik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Scheffe testi,
5. Öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinin STK üyeliği değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız gruplar t testi teknikleri kullanılmıştır.

Bu teknikler kullanılırken, $p=.05$ anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir. Ölçme aracı aracılığı ile toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS 22,0 (The Statistical Packet for The Social Sciences) istatistik programında çözümlenmiş, manidarlıklar .05 düzeyinde sınıanmış, diğer manidarlık düzeyleri ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun şekilde çizelgeler halinde sunulmuştur.

Analiz edilen veriler, ilgili tabloların altında literatürde daha önce karşılaşılan bulgular ve tartışma konularına işaret edilerek değerlendirilmiş ve çalışmanın sonuç bölümünde elde edilen bulgular özet halinde ortaya konmuştur.

Alt boyutlar ve kaç maddeden oluştukları şu şekildedir:

Katılım alt boyutu şu maddelerden oluşmaktadır:

- Medya, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir.
- Eğitim alanındaki STK'larda demokratik katılımcı bir yönetim sergilenmektedir.

- Eğitim alanındaki STK'lar gönüllü bulmakta sıkıntı yaşamaktadır.
- Eğitim alanındaki STK'lar ekonomik açıdan yetersizdir.

Yeterlilik alt boyutu şu maddelerden oluşmaktadır:

- Sivil toplum kuruluşları eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinlik göstermektedir.
- Sivil toplum kuruluşları Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamamaktadır.
- Eğitim alanındaki STK'ların eğitim politikalarını etkileme gücü vardır.
- Eğitim politikalarının uygulanmasında sivil toplum kuruluşları yeterli etkinliği göstermektedir.
- Eğitim alanındaki STK'ların sivil inisiyatif oluşturma güçleri bulunmaktadır.
- Eğitimle ilgili faaliyet gösteren STK'lar, bu faaliyetleri gerçekleştirmek için yetersizdir.

İşlevsellik alt boyutu şu maddelerden oluşmaktadır:

- İdeolojik kaygılar, STK'ların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamasını engellemektedir.
- Eğitim alanındaki STK'ların etkinlikleri belirli alanlarda sıkışmıştır.
- STK'lar okullar ile ortak çalışma ve projeler gerçekleştirmeye hazır durumdadır.
- Türkiye'de eğitim alanında işlevsiz birçok STK vardır.
- Eğitim alanındaki STK'lar birbirleri ile işbirliği içerisindedir.

Engel alt boyutu şu maddelerden oluşmaktadır:

- MEB, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir.
- STK'ların eğitim kurumlarına ulaşmasının önünde yasal ve bürokratik engeller bulunmaktadır.
- Devlet STK'ların görev alanlarını kısıtlamaktadır.
- Devlet STK'lara olumlu bir biçimde yaklaşmaktadır.
- Devletçi anlayış STK'ların gelişmesini engellemektedir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiş, tartışma konularına işaret edilerek değerlendirilmiş ve araştırmanın sonuç bölümünde elde edilen bulgular özet halinde ortaya konmuştur.

Çalışma grubundaki öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinden elde edilen toplam puanların ve önceden belirlenen katılım, yeterlilik, işlevsellik ve engel alt boyut puanlarının öğretmenlerin cinsiyet, hizmet yılı ve STK üyeliği değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

4.1. Öğretmenlerin STK'lar İle İlgili Görüşleri

Öncelik olarak öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinden elde edilen toplam puanları ve önceden belirlenen belirlenen katılım, işlevsellik, yeterlilik, engel alt boyut puanlarının \bar{x} ve ss değerlerini içeren betimsel sonuçlar verilecektir. Sonrasında STK'lara ilişkin görüşlerinin demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ve aralarındaki ilişkilere ait analizlere geçilecektir.

Tablo 4. 2. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım

<i>Madde</i>		\bar{x}	ss
17	Medya, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir.	2,33	0,94
18	Eğitim alanındaki STK'larda demokratik katılımcı bir yönetim sergilenmektedir.	2,66	1,00
19	Eğitim alanındaki STK'lar gönüllü bulmakta sıkıntı yaşamaktadır.	3,68	0,95
20	Eğitim alanındaki STK'lar ekonomik açıdan yetersizdir.	3,75	0,92

Tablo 4.1'e göre; "Katılım" alt boyutuna ilişkin görüşlerle ilgili 4 madde bulunmaktadır. Bu boyutta öğretmenler en fazla "Eğitim alanındaki STK'lar ekonomik açıdan yetersizdir." ($\bar{x}=3,75$, ss.=0,92–Katılıyorum) ifadesini desteklerken, en az destekledikleri "Medya, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir." ($\bar{x}=2,33$, ss.=0,94–Katılmıyorum) ifadesidir. Bu görüşlere göre; öğretmenler, medyanın STK'lara destek vermediği, STK'ların ekonomisinin yeterli olmadığı ve gönüllü bulmakta zorlandıkları düşüncesindedir. Bunun yanında

STK'ların demokratik katılımcı bir yönetime sahip olması konusunda kararsız kalmışlardır.

Tablo 4. 3. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım

<i>Madde</i>		\bar{x}	<i>ss</i>
1	Sivil toplum kuruluşları eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinlik göstermektedir.	2,26	1,04
2	Sivil toplum kuruluşları Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamamaktadır.	3,81	0,98
3	Eğitim alanındaki STK'ların eğitim politikalarını etkileme gücü vardır.	3,06	1,13
4	Eğitim politikalarının uygulanmasında sivil toplum kuruluşları yeterli etkinliği göstermektedir.	2,67	0,99
5	Eğitim alanındaki STK'ların sivil inisiyatif oluşturma güçleri bulunmaktadır.	2,99	1,00
6	Eğitimle ilgili faaliyet gösteren STK'lar, bu faaliyetleri gerçekleştirmek için yetersizdir.	3,60	0,95

Tablo 4.2'ye göre; “Yeterlilik” alt boyutuna ilişkin görüşlerle ilgili 6 madde bulunmaktadır. Bu boyutta öğretmenler en fazla “Sivil toplum kuruluşları Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamamaktadır.” ($\bar{x}=3,81$, $ss.=0,98$ –Katılıyorum) ifadesini desteklerken, en az destekledikleri “Sivil toplum kuruluşları eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinlik göstermektedir.” ($\bar{x}=2,26$, $ss.=1,04$ –Katılmıyorum) ifadesidir. Bu görüşlere göre; öğretmenler STK'ların eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinlik göstermediği düşüncesinde olmalarının yanında bu politikaların uygulanmasında yeterli etkinliği göstermesi, STK'ların eğitim politikalarını etkileme gücü olması ve sivil inisiyatif oluşturma güçleri bulunması konusunda kararsız kalmışlardır. Bunun yanı sıra STK'ların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamadığı ve eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmede yetersiz kaldığı düşüncesindedirler.

Tablo 4. 4. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım

<i>Madde</i>		\bar{x}	<i>ss</i>
7	İdeolojik kaygılar, STK'ların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamasını engellemektedir.	3,86	0,94
8	Eğitim alanındaki STK'ların etkinlikleri belirli alanlarda sıkışmıştır.	3,70	0,88
9	STK'lar okullar ile ortak çalışma ve projeler gerçekleştirmeye hazır durumdadır.	2,61	1,02
12	Türkiye'de eğitim alanında işlevsiz birçok STK vardır.	3,69	0,86
13	Eğitim alanındaki STK'lar birbirleri ile işbirliği içerisindedir.	2,19	0,85

Tablo 4.3'e göre; "İşlevsellik" alt boyutuna ilişkin görüşlerle ilgili 5 madde bulunmaktadır. Bu boyutta öğretmenler en fazla "İdeolojik kaygılar, STK'ların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamasını engellemektedir." ($\bar{x}=3,86$, ss.=0,94–Katılıyorum) ifadesini desteklerken, en az destekledikleri "Eğitim alanındaki STK'lar birbirleri ile işbirliği içerisindedir." ($\bar{x}=2,19$, ss.=0,85–Katılmıyorum) ifadesidir. Bu görüşlere göre; öğretmenler STK'ların birbirleri ile işbirliği içerisinde olmadığı, etkinliklerinin belirli alanlarda sıkıştığı, işlevsiz birçok STK olduğu ve ideolojik kaygıların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılımlarını engellediği düşüncesindedirler. Bunun yanında STK'ların okullar ile ortak çalışma ve projeler gerçekleştirmeye hazır durumda olduğu konusunda kararsız kalmışlardır.

Tablo 4. 5. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerini Gösteren Dağılım

<i>Madde</i>		\bar{x}	ss
10	MEB, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir.	2,20	0,94
11	STK'ların eğitim kurumlarına ulaşmasının önünde yasal ve bürokratik engeller bulunmaktadır.	3,58	0,96
14	Devlet STK'ların görev alanlarını kısıtlamaktadır.	3,61	0,93
15	Devlet STK'lara olumlu bir biçimde yaklaşmaktadır.	2,74	0,94
16	Devletçi anlayış STK'ların gelişmesini engellemektedir.	3,34	1,03

Tablo 4.4'e göre; "Engel" alt boyutuna ilişkin görüşlerle ilgili 5 madde bulunmaktadır. Bu boyutta öğretmenler en fazla "Devlet STK'ların görev alanlarını kısıtlamaktadır." ($\bar{x}=3,61$, ss.=0,93–Katılıyorum) ifadesini desteklerken, en az destekledikleri "MEB, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir." ($\bar{x}=2,20$, ss.=0,94–Katılmıyorum) ifadesidir. Bu görüşlere göre; öğretmenler STK'ların eğitim kurumlarına ulaşmasının önünde yasal ve bürokratik engeller bulunduğu ve devletin STK'ların görev alanlarını kısıtladığı, MEB'in STK'lara yeterli desteği vermediği düşüncesindedirler. Bunun yanında devletin STK'lara olumlu bir biçimde yaklaşmaması ve devletçi anlayışın STK'ların gelişmesini engellemesi konusunda öğretmenler kararsız kalmışlardır.

4.2.Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Gösteren t testi Sonuçları

Bu bölümde öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşleri ile demografik değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. 6. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Katılım	Kadın	154	3,63	0,64	290	0,54	0,59
	Erkek	138	3,59	0,72			

Tablo 4.5'e göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin katılım alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($t=0,54$; $p>.05$).

Tablo 4. 7. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Yeterlilik	Kadın	154	3,44	0,54	290	1,12	0,26
	Erkek	138	3,37	0,51			

Tablo 4.6'ya göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin yeterlilik alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($t=1,12$; $p>.05$).

Tablo 4. 8. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
İşlevsellik	Kadın	154	3,72	0,57	290	0,86	0,39
	Erkek	138	3,66	0,71			

Tablo 4.7'ye göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin işlevsellik alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($t=0,86$; $p>.05$).

Tablo 4. 9. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Engel	Kadın	154	3,51	0,62	290	-0,13	0,89
	Erkek	138	3,52	0,68			

Tablo 4.8'e göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin engel alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($t=0,89$; $p>.05$).

Tablo 4. 10. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Toplam Puan	Kadın	154	3,57	0,42	290	0,91	0,42
	Erkek	138	3,52	0,48			

Tablo 4.9'a göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($t=0,91$; $p>.05$).

4.3.Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t testi Sonuçları

Bu bölümde öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşleri ile demografik değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. 11. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{x}	<i>Ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	1-5 yıl	72	3,45	0,73	G.Arası	3,182	3	1,061	2,335	0,074
	6-10 yıl	57	3,59	0,69	G.İçi	130,8	288	0,454		
	11-20 yıl	59	3,65	0,52	Toplam	134,0	291			
	21 ve üzeri	104	3,72	0,70						
	Toplam	292	3,61	0,68						

Tablo 4.10'a göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin katılım alt puanlarının hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır (F=2,335; p>.05).

Tablo 4. 12. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{x}	<i>Ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	1-5 yıl	72	3,35	0,55	G.Arası	0,790	3	0,263	0,950	0,417
	6-10 yıl	57	3,48	0,46	G.İçi	79,75	288	0,277		
	11-20 yıl	59	3,46	0,55	Toplam	80,54	291			
	21 ve üzeri	104	3,37	0,54						
	Toplam	292	3,40	0,53						

Tablo 4.11'e göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin yeterlilik alt puanlarının hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır (F=0,950; p>.05).

Tablo 4. 13. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{x}	<i>Ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	1-5 yıl	72	3,64	0,73	G.Arası	1,107	3	0,369	0,899	0,442
	6-10 yıl	57	3,72	0,67	G.İçi	118,2	288	0,410		
	11-20 yıl	59	3,80	0,54	Toplam	119,3	291			
	21 ve üzeri	104	3,65	0,61						
	Toplam	292	3,69	0,64						

Tablo 4.12'ye göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin işlevsellik alt puanlarının hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır (F=0,899; p>.05).

Tablo 4. 14. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{x}	<i>Ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	1-5 yıl	72	3,34	0,63	G.Arası	3,343	3	1,114	2,713	0,045
	6-10 yıl	57	3,54	0,68	G.İçi	118,3	288	0,411		
	11-20 yıl	59	3,52	0,61	Toplam	121,6	291			
	21 ve üzeri	104	3,62	0,65						
	Toplam	292	3,52	0,65						

Tablo 4.13'e göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin engel alt puanlarının hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur (F=2,713; p<.05). Bu noktadan sonra hangi hizmet yılı gruplarının birbirinden farklı olduğunu bulmak için ikili karşılaştırma testlerinden Scheffe testi uygulanmıştır.

Tablo 4. 15. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
0-5 yıl	6-10 yıl	-0,202	0,114	0,368
	11-20 yıl	-0,180	0,113	0,464
	21 ve üzeri	-0,278*	0,983	0,048
6-10 yıl	0-5 yıl	0,202	0,114	0,368
	11-20 yıl	0,022	0,119	0,998
	21 ve üzeri	-0,075	0,106	0,917
11-20 yıl	0-5 yıl	0,180	0,112	0,464
	6-10 yıl	-0,022	0,119	0,998
	21 ve üzeri	-0,097	0,104	0,834
21 ve üzeri	0-5 yıl	0,278*	0,098	0,048
	11-20 yıl	0,075	0,106	0,917
	11-20 yıl	0,097	0,104	0,834

Tablo 4.14'e göre; Scheffe testinin sonuçları incelendiğinde 0-5 hizmet yılına sahip öğretmenler ile 21 yıl ve üzeri hizmet yılına sahip öğretmenlerin STK'ların

karşılaştığı engeller konusundaki düşünceleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. 21 ve üzeri hizmet yılına sahip öğretmenler, 0-5 hizmet yılına sahip öğretmenlere göre STK'ların engeller yaşadığı görüşüne daha fazla katılmaktadır.

Tablo 4. 16. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{x}	<i>Ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	1-5 yıl	72	3,44	0,48	G.Arası	1,120	3	0,373	1,855	0,137
	6-10 yıl	57	3,58	0,45	G.İçi	57,92	288	0,201		
	11-20 yıl	59	3,60	0,41	Toplam	59,04	291			
	21 ve üzeri	104	3,57	0,44						
	Toplam	292	3,54	0,45						

Tablo 4.15'e göre çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinin hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($F=1,855$; $p>.05$).

4.4. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Gösteren t testi Sonuçları

Bu bölümde öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşleri ile demografik değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. 17. Öğretmenlerin STK'lara Katılım Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Katılım	Hayır	165	3,56	0,70	290	-1,50	0,13
	Evet	127	3,66	0,64			

Tablo 4.16'ya göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin katılım alt boyutu puanlarının STK üyeliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($t=-1,50$; $p>.05$).

Tablo 4. 18. Öğretmenlerin STK'ların Yeterlilik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Yeterlilik	Hayır	165	3,37	0,50	290	-1,15	0,25
	Evet	127	3,44	0,56			

Tablo 4.17'ye göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin yeterlilik alt boyutu puanlarının STK üyeliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($t=-1,15$; $p>.05$).

Tablo 4. 19. Öğretmenlerin STK'ların İşlevsellik Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
İşlevsellik	Hayır	165	3,60	0,65	290	-2,78	0,006
	Evet	127	3,81	0,62			

Tablo 4.18'e göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin işlevsellik alt boyutu puanlarının STK üyeliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($t=-2.78$; $p<.05$). STK'ya üye olan öğretmenler olmayanlara göre STK'ların işlevsiz olduğu görüşüne daha çok katılmaktadır.

Tablo 4. 20. Öğretmenlerin STK'ların Engel Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Engel	Hayır	165	3,40	0,60	290	-3,66	0,00
	Evet	127	3,67	0,67			

Tablo 4.19'a göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin engel alt boyutu puanlarının STK üyeliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($t=-3,66$;

$p < .05$). STK'ya üye olan öğretmenler olmayanlara göre STK'ların engellerle karşılaştığı görüşüne daha çok katılmaktadır.

Tablo 4. 21. Öğretmenlerin STK'lara İlişkin Görüşlerinin STK Üyeliği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Toplam Puan	Hayır	165	3,47	0,43	290	-3,16	0,002
	Evet	127	3,64	0,46			

Tablo 4.20'ye göre; çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerinin STK üyeliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($t = -3,16$; $p < .05$). STK'ya üye olan öğretmenler olmayanlara göre STK'ların sorunlarla karşılaştığı görüşüne daha çok katılmaktadır.

BÖLÜM V: SONUÇ

Bu bölümde yapılan araştırmanın “Amaçlar” başlığı altında bulunan alt problemlere “bulgular” başlığı altında cevap aranmış olup, bu bölümde elde edilen sonuçların bir değerlendirmesi yapılmış ve öneriler getirilmiştir.

5.1. Yargı

Bu araştırmada öğretmenlerin STK'lara ilişkin görüşlerini ölçmek amacıyla 40 maddelik bir ölçme aracı geliştirilmiş ve kapsam geçerliliği için 3 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Ardından sorunlu olduğu belirtilen maddelerde düzeltme yapılarak ölçme aracından çıkarılmıştır. Kalan 26 maddelik ölçme aracı 292 öğretmene uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen yargılar şu şekilde özetlenebilir:

- Öğretmenlerin çoğu hiçbir STK'ya üye olmamıştır.
- Öğretmenlerin çoğu buldukları okullarda son 3 yıl içerisinde hiçbir STK ile ilişki kurmamıştır.
- Öğretmenler son 3 yıl içerisinde en çok sendikalar ile ilişki kurmuşlardır.
- Öğretmenlerin STK'larla kurduğu ilişki en çok konferans ve panellere katılım şeklinde olmuştur.
- Öğretmenlerin STK'larla çalışırken en fazla kanun ve mevzuattan kaynaklı zorluk yaşadığı görülmektedir.

Ölçme aracı ile ilgili yargıların sonuçları aşağıda verilmiştir:

- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda medyanın eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermediğini belirtmektedirler.
- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda eğitim alanındaki STK'larda demokratik katılımcı bir yönetim sergilendiği konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar.
- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda eğitim alanındaki STK'ların gönüllü bulmakta sıkıntı yaşadığını belirtmektedirler.
- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda eğitim alanındaki STK'ların ekonomik açıdan yetersiz olduğunu belirtmektedirler.

- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda sivil toplum kuruluşlarının eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinliği göstermediğini belirtmektedirler.
- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda sivil toplum kuruluşlarının Türk Eğitim Sistemi’ne gerektiği ölçüde katılım sağlamadığını belirtmektedirler.
- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK’ların eğitim politikalarını etkileme gücünün var olması konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar.
- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitim politikalarının uygulanmasında sivil toplum kuruluşlarının yeterli etkinliği göstermesi konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar.
- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK’ların sivil inisiyatif oluşturma güçleri bulunması konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar.
- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitimle ilgili faaliyet gösteren STK’ların, bu faaliyetleri gerçekleştirmek için yetersiz olduğunu belirtmektedirler.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda ideolojik kaygıların, STK’ların Türk Eğitim Sistemi’ne gerektiği ölçüde katılım sağlamasını engellediğini belirtmektedirler.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK’ların etkinliklerinin belirli alanlarda sıkıştığını belirtmektedirler.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda STK’ların okullar ile ortak çalışma ve projeler gerçekleştirmeye hazır durumda olup olmaması konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda Türkiye’de eğitim alanında işlevsiz birçok STK olduğunu belirtmektedirler.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK’ların birbirleri ile işbirliği içerisinde olmadığını belirtmektedirler.
- Öğretmenler “engel” alt boyutunda MEB’in, eğitim alanındaki STK’lara yeterli desteği vermediğini belirtmektedirler.
- Öğretmenler “engel” alt boyutunda STK’ların eğitim kurumlarına ulaşmasının önünde yasal ve bürokratik engeller bulunduğunu belirtmektedirler.

- Öğretmenler “engel” alt boyutunda devletin STK’ların görev alanlarını kısıtladığını belirtmektedirler.
- Öğretmenler “engel” alt boyutunda devletin STK’lara olumlu bir biçimde yaklaşması konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar.
- Öğretmenler “engel” alt boyutunda devletçi anlayışın STK’ların gelişmesini engellediği konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar.
- Öğretmenlerin görüşleri, tüm alt boyutlarda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedirler.
- Öğretmenlerin görüşleri, hizmet yılı değişkenine göre katılım, yeterlilik, işlevsellik alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermezken, engel alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermektedir. STK’ların engeller yaşadığı görüşüne en fazla katılan grup 21 ve üzeri hizmet yılına sahip öğretmenlerden oluşurken, bu görüşe en az katılan grup ise 0-5 hizmet yılına sahip öğretmenlerden oluşmaktadır.
- Öğretmenlerin görüşleri, STK üyeliği değişkenine göre katılım ve yeterlilik alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermezken, işlevsellik ve engel alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermektedir. STK’ya üye olan öğretmenler olmayanlara göre STK’ların işlevsiz olduğu ve engellerle karşılaştığı görüşüne daha çok katılmaktadırlar.

5.2. Tartışma

Ölçme aracını oluşturan STK’lar ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi ile ilgili maddeler, önceden belirlenen “katılım”, “işlevsellik”, “yeterlilik” ve “engel” olarak isimlendirilen 4 alt boyuta ayrılmıştır. Her bir madde ile ilgili sonuçlar ve sonuçlar ışığında yapılan değerlendirmeler aşağıda verilmiştir:

Katılım alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır.

- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda medyanın eğitim alanındaki STK’lara yeterli desteği vermedikleri görüşündedir. Buna paralel olarak Ardahan (2010) çalışmasında belirttiği gibi STK’lara katılımcılığın önündeki engellerden biri medyanın sadece başarısız örnekleri göstermesidir. Yine Genç (2011) çalışmasında medyanın STK’ların gönüllü faaliyetlerinden haberdar olma konusunda son derece düşük bir etken olduğu bulgusuna

ulaşmıştır. Karakuş (2006) çalışmasında Sivil Toplum Geliştirme Programı çerçevesinde incelenen STK'ların sorunları analizi raporunun sonuçlarında STK medya ilişkilerinde; medyanın bağımlı yapısı, olayların medya tarafından popüler kılınarak şaşırtıcı ve eğlendirici hale getirilerek hafifsenmesi, STK'ların temsil ettikleri sorunlar yerine kendi kuruluşlarının medyada yer almasından memnun olması, STK'ların medya ile etkin ilişkiler geliştirmesinin önündeki temel neden ve engeller olarak değerlendirildiği bulgusuna ulaşmıştır. Kılıç (2012) araştırmasında STK'ların sorunlarından birinin medyanın ilgisizliği olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Eraslan (2008) tezinde medyanın eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermesine “biraz katılıyorum” şeklinde bir yönelim belirtmektedir. Soran (2010) çalışmasında medyanın her sivil toplum kuruluşuna aynı özenle yaklaşmadığını, devlet ve büyük şirketler tarafından desteklenen STK'ların gündeme taşınarak, kampanyalarının ücretsiz tanıtımı yapılarak onlara destek sunulurken, bunların dışında kalan STK'ların çalışmaları haber değeri olarak görülmediğini ifade etmektedir. Yine Çelik (2007) sivil toplum kuruluşlarının medyada ortaya çıkma olanağı buldukları ölçüde, siyasal kararları etkileyebildiğini belirtmektedir. Çelik (2007) medyada baskın olan, öncelik verilen, medyaya bol yansıyan konuların, izleyenlerin ve kamunun da zihninde baskın hale geldiğini ve kamunun da ister istemez gündemini oluşturmakta önemlilik derecesinin de bir göstergesi sayıldığını ortaya koymaktadır. Aslan (2010) çalışmasında Türkiye’de sivil toplumun önemli unsurlarını oluşturan medya gruplarının demokratik ülkelerdeki sivil toplum misyonu yerine tamamen devletten rant bekleyen, devletçi refleksle hareket eden ve toplumsal inisiyatife karşı merkeziyetçi eğilimlerin yanında yer alan kapıkulu toplulukları rolünü üstlendiğini ifade etmektedir.

- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda eğitim alanındaki STK'larda demokratik katılımcı bir yönetim sergilendiği görüşünde kararsızdır. Yıldırım (2001) çalışmasında STK'ya üye olan kişilerin üyelik süreci ile beraber potansiyel yönetim kurulu üyeliği hakkına sahip olduğunu, fakat üyelerin, kişisel anlamdaki donanım eksikliği nedeniyle yönetimi fazla seçici davranmadan gönüllülere bırakma eğiliminin ortaya çıktığını, bundan dolayı da üyelerin yönetimin güdümünde inisiyatif kullanma eğiliminde olmadan faaliyetlerini sürdürdüklerini ifade etmektedir. Selamoğlu (2008) çalışmasında sivil toplum

kuruluşlarının çoğunda demokratik yönetim yapısının ve anlayışının gelişmediğini belirtmektedir. Yine Saygın (2008) araştırmasında Türkiye’deki kamu vakıflarının merkezi yönetime bağlı olması ve yöneticilerinin merkezi yönetim tarafından atanmasının bu vakıfların ne kadar sivil toplumu temsil ettiği yönündeki soruları da beraberinde getirdiğini ifade etmektedir. Sivil toplum, demokratik toplum yönetiminin katılımcı demokrasi modeli içinde kurulmasının anahtar kavramıdır (Usta, 2006, s. 99). Fakat Eraslan’ın (2008) STK üyesi olanlarla yaptığı araştırmasında STK’larda demokratik katılımcı bir yönetim sergilendiği bulguları araştırma sonucumuzla farklılık göstermektedir

- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda eğitim alanındaki STK’ların gönüllü bulmakta sıkıntı yaşadığı görüşündedir. Bu bulguya paralel olarak Akatay (2008) araştırmasında STK’ların en önemli sorunlarından birisinin gönüllü tabanını zenginleştirememeleri olduğunu belirtmektedir. Mentesh’in (2008) yılında yaptığı “Kadınlara Yönelik Faaliyet Gösteren STK’ların İncelenmesi” adlı çalışmada gönüllülüğün tüm STK yönetici ve katılımcıların temel vurgusu olduğunu ifade etmiştir. Yıldırım (2001) çalışmasında STK’ların üye sayılarının oldukça düşük düzeylerde seyrettiğini ortaya koymaktadır. Eraslan ve Bertlek (2011)’in yaptığı çalışmada derneklerin katılımcı sayılarının az olmasının faaliyet alanlarını sınırlandırdığını, yeteri kadar üye bulmakta zorlandıklarını belirtmektedir. Yine Karataş (2008)’in okul yöneticileriyle yaptığı çalışmada toplumun, henüz sivil toplum kuruluşlarına istenilen düzeyde ilgi gösterilmediğini belirtmektedir. Eraslan (2008) çalışmasında vatandaşların yakınlarına ve akrabalarına yardımda bulunma eğilimi gösterecekleri de STK’lara gönüllü olarak destek vermediklerini ortaya koymaktadır. Erdoğan (2011) çalışmasında gönüllülük konusunda vatandaşların STK’lara yeterince destek vermediklerini ifade etmiştir. Araştırma bulguları araştırma sonucumuzla paralellik göstermektedir.
- Öğretmenler “katılım” alt boyutunda eğitim alanındaki STK’ların ekonomik açıdan yetersiz olduğu görüşündedir. Eraslan (2008) araştırmasında STK’ların devletten maddi destek alması gerektiğini ortaya koyarak bu bulgu ile çalışmamıza paralellik göstermektedir. Yine Eraslan ve Bertlek (2011)’in yaptığı çalışmada STK’ların ekonomik sıkıntı içinde olduğu ve faaliyetlerini gerçekleştirmede halkın desteğini sağlayamadıklarından dolayı

kamuoyu oluşturmada ve karar sũreçlerini etkilemede problem yaşadıklarını belirtmektedir. Özalp (2008) STK'lar ile ilgili araştırmasında STK'ların sorunlarından birinin mali kaynak yetersizliği olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışkan (2005) araştırmasında STK'ların en önemli sorununun ekonomik yetersizlik olduğunu ve kendi amaçlarını gerçekteşirmek için bu durumdan Őikayetçi olduklarını ifade etmektedir. Yıldırım (2001) araştırmasında STK'ların faaliyetlerini, ekonomik imkanlarının sınırlı olmasını nedeniyle yeterli bir dũzeyde gerçekteşmesinin engellendiğini ortaya koymaktadır.

Katılım alt boyutu, STK'ların katılım eksikliği yaşadığı konuları barındırmaktadır. Bunların bir kısmı STK'ların kuruluş amaçlarını gerçekteşirmelerini zorlaştırırken, bir kısmı da faaliyetlerini yũrũtmelerinde engelleyici olmaktadır. Medya, STK'ları gũrũnũr kılan kurumlar olması bakımından STK'lar için önem arz etmektedir. STK'lar, ۆzellikleri gereği ekonomik çıkar gũzetmeyen kurumlar oldukları için zaman zaman ekonomik sıkıntılar yaşamaktadır. Aynı zamanda STK'lar gũnũllũlerle ayakta kalan kurumlardır. Medyanın desteğini alan STK'lar daha fazla tanınma olanağı bulduğundan hem ekonomik hem de gũnũllũ sıkıntısının özũlmesinde katkı bulunabilmektedir. Bu sebeple medya STK'ların gũrũnũrlũęũnũ arttırmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarının işlevlerinden biri, kendi içerinde meydana getirdikleri katılımcı ve çoğulcu bir kũltũrle beslenmiş, bununla birlikte yũnetim deneyimi de elde etmiş bireylerin yetişmesini sağlamaktır. Bũylece demokratik yũnetim için gerekli deneyimleri teşvik etmiş ve farklı bireyler arasındaki ortak çıkar bilincinin doğmasını da kolaylaştırmış olacaktır. STK'lar gũnũllũlũk esasına dayalı olarak kurulan ve faaliyetleri gũnũllũler tarafından yũrũtũlen kurumlardır. STK'lara gũnũllũ katılımın azlığı, STK'ların faaliyetlerini ve faaliyet alanlarını daraltmakta ve bu faaliyetlerin yerine getirilmesini zorlaştırmaktadır. STK'lar ekonomik amaç gũtmeyen kuruluşlardır. Bunun yanında her STK'nın kuruluş amaçlarını gerçekteşirmek için sũrdũrmesi gereken faaliyetler bulunmaktadır. STK'ların ekonomik problemler yaşaması, bu faaliyetlerin sũrdũrũlebilirlięini azaltmakta ve yeterli dũzeye ulaşamamalarına neden olmaktadır.

Yeterlilik alt boyutu 6 maddeden oluşmaktadır.

- Őęretmenler ‘‘yeterlilik’’ alt boyutunda sivil toplum kuruluşlarının eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinliği gũstermedięi gũrũşũndedir.

Bu bulguya paralel olarak Karataş (2008) araştırmasında STK'ların, eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinliği gösteremediğini belirtmektedir. Erdoğan (2011) çalışmasında politikaların oluşturulması sürecinde çeşitli nedenlerden dolayı etkili olmadıklarını ya da çabalarının yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Avcı (2007) çalışmasında STK'ların yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılımlarının çok düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında Eraslan (2008) araştırmasında Türkiye'de eğitim alanındaki STK'ların etkili politika üretme ve yönlendirme gücüne sahip olduğunu belirterek bulgumuzla farklılık göstermiştir. Yine Akay (2012) araştırmasında sivil toplum kuruluşlarının, kamu politikalarının belirlenmesi sürecine, birey isteklerini dile getirip kamuoyu oluşturma yoluyla katkı sağladığını belirtmektedir. Kabasakal (2008) çalışmasında devlet yönetimlerinde üretilen politikalarda sivil toplum sürekli varlığını hissettirdiğini belirtmektedir. Akçadağ (t.y.) STK'ların devletin vesayeti altında olmadan kendi yapılanmaları ve faaliyetleri hakkında kendilerinin karar verebilmesi ve devlet politikasının gidişatını etkileyebilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda sivil toplum kuruluşlarının Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamadığı görüşündedir. Bu bulguya paralel olarak Karataş (2008) sivil toplum kuruluşlarının Türk eğitim sisteminde beklenen düzeyde bir katılım imkanına sahip olmadığını belirtmektedir. Orhan (2007) sivil toplum kuruluşlarının Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlayamadığı görüşüne katılmaktadır. Çankaya (2007) da çalışmasında sendikaların eğitim sistemi üzerinde daha etkili çalışmalar yapması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında Özet (2007) TEGV'i inceleyen çalışmasında vakfın eğitim sisteminin küresel standartlarla entegrasyonuna katkı sağladığını belirtmektedir.
- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK'ların eğitim politikalarını etkileme gücünün var olup olmaması konusunda kararsızdır. Eraslan (2008) araştırmasında Türkiye'de eğitim alanındaki STK'ların eğitim politikalarını etkileme gücüne sahip olduğu görüşüne “biraz katılıyorum” şeklinde bir yönelim olduğunu belirtmektedir. Avcı (2007) araştırmasında STK'ların kamu politikalarına etkisi düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Kılıç (2011) çalışmasında sivil toplum kuruluşlarının devlet

politikaları konusunda yeterli etkiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Gündem (2006) çalışmasında STK'ların bugün uluslararası politikayı etkileyebilen ve süreklilik gösteren birer aktör olduklarını ortaya koymuştur. Bedük, Usta ve Kocaoğlu çalışmasında (2006) STK'ların etkinliklerini arttırdığını ve kendi alanlarında devlet politikalarını etkilemeye başladıklarını belirtmektedir. Yine Erdem (2008) çalışmasında STK'ların, üstlendikleri işlevler ile küresel boyutta politikaları etkileme ve hatta bazen belirleme gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Işık (2006) çalışmasında sendikaların kendi üyelerini etkileyen konularda kamu otoritesinin politika ve çalışmalarını etkilemeye çalıştığını belirtmektedir.

- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitim politikalarının uygulanmasında sivil toplum kuruluşlarının yeterli etkinliği gösterip göstermediği konusunda kararsızdır. Bu konuda Karataş (2008) çalışmasında eğitim politikalarının uygulanmasında STK'ların yeterli etkinliği göstermediğini ortaya koymaktadır. Kılık (2011) çalışmasında politikaların uygulanması sürecinde STK'ların göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır. Akay (2012) araştırmasında hükümetin politikaların veya kanunların uygulaması aşamasında sivil toplum kuruluşlarından destek alması, bu uygulamaların toplum tarafından daha kolay benimsenmesini sağlayacağını belirtmektedir. Bunun yanında Genç (2011) çalışmasında STK'ların eğitim politikalarının yürütülmesinde ağırlıklarını hissettirdiğini belirterek bulgumuzla farklılık göstermiştir.
- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK'ların sivil inisiyatif oluşturma güçleri bulunup bulunmadığı konusunda kararsızdır. Eraslan (2008) araştırmasında eğitim alanındaki STK'ların sivil inisiyatif oluşturma potansiyeline, “biraz katılıyorum” şeklinde bir yönelim belirtmektedir. Bulgumuzdan farklı olarak Karataş (2008) araştırmasında devletin kurumsal, ideolojik ve statükocu eğitim anlayışı küreselleşme olgusuyla paralellik içinde yürütemeyince, toplumun yeni duruma özgü ihtiyaçlarını gidermenin yollarını aramak için daha fazla inisiyatif kullanmaya başladığını belirtmektedir. Yine Özet (2007) araştırmasında STK'ların eğitime doğrudan ya da dolaylı etkide bulunan birçok sosyal konuda inisiyatif almakta olduğunu ve çeşitli girişimlerde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

- Öğretmenler “yeterlilik” alt boyutunda eğitimle ilgili faaliyet gösteren STK’ların, bu faaliyetleri gerçekleştirmek için yetersiz olduğu görüşündedir. Çankaya (2007) çalışmasında öğretmenlerin yarısına yakın bir kısmının STK’ların eğitim amaçlı faaliyetlerini yetersiz bulduklarını belirtmektedir. Akdoğan (2007) araştırmasında STK’ların eğitim programlarının uygulanmasında yetersizlikler yaşadığını ortaya koymaktadır. Eraslan ve Bertlek (2011) STK’ların pek çoğunun sivil toplum alanında gerçekleşen faaliyetleri; yaşanan sorunları, gelişmeleri ve organizasyonları takip etmeden, kendi sınırlı dünyalarında, kendileri için yaşadıklarını belirtmektedir. Selamoğlu (2008) araştırmasında STK’ların siyaset alanı dışında yeterince örgütlenemediği, faaliyetlerinin yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.

Yeterlilik alt boyutu, STK’ların yetersizlik yaşadığı konuları barındırmaktadır. Bu yetersizlikler STK’ların yapacaklarını kısıtlamakta ve geciktirmektedir. STK’lar belirli işlevlere sahiptir. Bunlardan biri de STK’nın kuruluş amacı doğrultusunda devletin yetişemediği yerlere yetişerek o alandaki açığı kapatmaya çalışmaktır. Eğitim alanındaki STK’lar, eğitim sistemine katılarak o alanda var olan eksikliği daha kolay görebilmekte ve bu konuda var olan imkanları doğrultusunda çalışmalar yapabilmektedir. Eğitim politikalarının belirlenmesinde söz sahibi olmak da, eğitime yapılacak en önemli katkılardan biri olmaktadır. Dünyada STK’lar, politika önerileri geliştirmeye katkı sağlayarak aktif aktörlerden biri haline gelmişlerdir. Son yıllarda sorgulayan, haklarını bilen, eleştiren birey tip daha ön plana çıkmaktadır. Bu durum, hem devlet anlayışını hem de eğitim sistemini yenilemeye zorlamaktadır. Bu durum sivil toplumsal anlayışın önem kazanmaya başlamasının da bir göstergesidir. Aynı zamanda devlet, yaşadığı kaynak yetersizliği ve yapısal sorunlar nedeniyle sorumluluğu paylaşmak adına STK’lara ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle STK’lar eğitim sistemi içerisinde daha aktif rol almalıdır. STK’lar küreselleşme ile beraber, politikalar üzerinde ulus devletinin yetki ve sorumluluklarını paylaştığı yeni bir aktör olmuştur. STK’lar eğitim politikalarını etkileyerek hükümet politikalarının şekillenmesine doğrudan müdahil olabilmektedir. Böylece politika, sivil toplumun aktif rol oynadığı çoğulcu bir zeminde ele alınacaktır. STK’ların amaçlarından biri, etkin kamuoyu desteği ile gerçekçi, uygulanabilir politikalar üretmek ve bu politikaları uygulamaya teşvik etmektir. STK’lar bir taraftan vatandaşların düşüncelerini devlete iletirken, devletin politikalarını da vatandaşa aktarmaktadır.

Bireylerin taleplerini dile getirdiği için eksik olan yönleri görerek gerekli düzeltilmelerin yapılması için faaliyet içerisinde olacaktır. Sivil toplum kuruluşları, devletin şekillendirmediği, kendi inisiyatifiyle faaliyet gösteren bağımsız kuruluşlardır. STK'lar devletin veya birçok organizasyonun göze alamadığı inisiyatifi, oluşturdukları kamuoyu sayesinde hem devletleri ve hem de birtakım kuruluşları harekete geçirebilirler. Bilgi toplumuna geçişin hızlandığı günümüzde STK'lar ihtiyacı karşılamak için eğitim ve öğrenme amaçlı faaliyetlerini arttırmalıdır. STK'lar etkin olabilmek için geniş kitlelere ulaşabilecek faaliyetlerde bulunabilmelidir.

İşlevsellik alt boyutu 5 maddeden oluşmaktadır.

- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda ideolojik kaygıların, STK'ların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamasını engellediği görüşündedir. Karataş (2008)'in okul yöneticileri ile yaptığı çalışmada STK'ların Türk eğitim sisteminde beklenen düzeyde bir katılım imkanına sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Özalp (2008) STK'lar ile ilgili araştırmasında STK'ların sorunlarından birinin ideolojik özelliklerini ön plana çıkarma olduğunu ortaya koymuştur. Şirin (2008) çalışmada ideolojik kaygıların, STK'ların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamasını engellediğini, belirli toplumsal sınıf ya da diğer toplumsal oluşumların üyelerince paylaşılan toplumsal kavrama biçimi olarak ideolojinin eğitim sistemlerinin oluşturulmasında önemli rol oynadığını belirtmektedir. Yine Şirin (2009) başka bir çalışmada birçok STK'nın farklı ideolojik görüşleri benimsemeye, mevcut sistemin yeniden yapılanmasında bir rol oynamaya zorlandığını ortaya koymaktadır. İnat (2006) çalışmada bazı hükümetler tarafından STK'ları kendi ideolojilerini yaymada kullanmakta olduğunu, kabul etmezlerse bu STK'ların çoğulcu yapısından yararlanarak yıkılmasına ve dağılmasına neden olduklarını belirtmektedir.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK'ların etkinliklerinin belirli alanlarda sıkıştığı görüşündedir. Eraslan (2008) araştırmasında eğitim alanındaki STK'ların belirli ve sınırlı etkinlik alanlarında sıkıştığını ortaya koyarak bulgumuzla paralellik göstermiştir.

Yine Biber (2009) çalışmasında Türkiye’de sivil toplumun hem boyut, hem de işlev olarak dar bir alana sıkışıp kalmış olduğunu belirtmektedir. Kuzu (2010) çalışmasında sivil toplumun üstlendiği işlevin eğitim, sağlık gibi alanlarda devletin kendini geri çekmesiyle boşalan alanları doldurması şeklinde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgulardan farklı olarak Okutan (2008) çalışmasında STK’ların çalışma yaptıkları alanların genişlediğini ve sosyal teşebbüsler olarak birçok alanda çığır açan yaklaşımlar sergilediklerini belirtmektedir.

- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda STK’ların okullar ile ortak çalışma ve projeler gerçekleştirmeye hazır durumda olup olmaması konusunda kararsızdır. Karataş (2008) çalışmasında STK’ların sayılarında ve faaliyet alanlarında son yıllarda görülen hızlı artışa rağmen okullarla gerçekleştirilen işbirliği sayısının düşük olduğunu belirtmektedir. Bulgumuzdan farklı olarak Çankaya (2007) araştırmasında sivil toplum kuruluşlarının eğitim, sosyalleşme, kültürel, ekonomik alandaki faaliyetlerinin okul faaliyetlerinin yanında küçümsenemeyecek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda Türkiye’de eğitim alanında işlevsiz birçok STK olduğu görüşündedir. Eraslan (2008) araştırmasında eğitim alanında işlevsiz birçok STK bulunduğunu belirtmektedir. Şen (2008) çalışmasında STK’ların niceliksel anlamda gösterirken yürüttükleri faaliyetlerde zamanla niteliksel anlamda bir gerilemenin olduğunu ortaya koymaktadır. Yine Sevin (2007) çalışmasında sivil toplumun nicel olarak toplum içinde yaygınlaşmasını ve kendisine atfedilen söylemsel önemin nitel bir yapıya dönüştürülmesi gerektiğini belirtmektedir. Korkmaz (2008) çalışmasında nicelik olarak sivil toplum kuruluşlarının sayılarının arttığını, fakat nicelikteki bu artışın niteliğe aritmetik olarak sirayet etmediğini ortaya koymaktadır.
- Öğretmenler “işlevsellik” alt boyutunda eğitim alanındaki STK’ların birbirleri ile işbirliği içerisinde olmadığı görüşündedir. Karataş (2008) çalışmasında STK yöneticilerinin diğer STK’ları yeteri kadar tanıma gayreti göstermediğini belirtmektedir. Eraslan (2008)’ın yapmış olduğu araştırmada çalışma grubunun STK’ların birbirleri ile ilişki düzeylerini ve birlikte hareket etme potansiyellerini yeterli görmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna benzer çalışmalardan biri olan Eraslan ve Bertlek (2011) STK’ların birbirleri ile olan

iletişim düzeyleri düşük olduğunu belirtmektedir. Özalp (2008) çalışmasında STK'ların sorunlarından birinin sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişimsizlik olduğunu ortaya koymuştur. Yine Özmutaf (2007) çalışmasında STK'ların kendi içlerine kapanan bir yapılaşma sergileyerek birbirleriyle iletişimlerinin olmadığını ortaya koymaktadır.

İşlevsellik alt boyutu, STK'ların yaşadığı işlevsel problemleri ele almaktadır. STK'lar işlevlerini yerine getiremediklerinde kuruluş amaçlarını da gerçekleştirememiş olurlar. Sivil toplum devlet denetiminin ve baskısının olmadığı kurumlar olduğu için resmi bir dili, dini ve ideolojiyi kabul etmesi beklenmemelidir. İdeolojik kaygıların olduğu yerde sivil toplumdan söz edilemez. İdeolojik kaygıların varlığı ve yoğunluğu sivil toplumun özgür alanını da kısıtlamaktadır. STK'lar, devletin yetersiz kaldığı ve yetişemediği alanlarda, topluma hizmet götürmek amacıyla o hedefe yönelmiş kişilerden oluşan kurumlardır. STK'ların çalışma alanları geniştir. Devlet, yasal düzenlemelerle STK'ların çalışma alanlarına kısıtlama getirmediği sürece STK'lar birçok alanda faaliyet gösterebilirler. Eğitim alanındaki STK'lar azımsanmayacak sayıdadır. Bu STK'lar yürüttükleri projelerle birçok faaliyet gerçekleştirmektedir. Fakat proje hazırlama ve sürdürmenin ülkemizde bilinmemesi, bu konudaki uzmanların sayısının azlığı sebebiyle okullar ile ortak projeler gerçekleştirmek zorlaşmaktadır. Sivil toplum kuruluşları nicel olarak artış içinde olmakla birlikte, nitel olarak artış göstermektedir. Bu da işlevsiz birçok STK'nın bulunduğunu göstermektedir. Niteliksel ve niceliksel artışın birbirine paralel gitmesi gerekmektedir. Türkiye'de STK'lar birbirileri ile işbirliği içerisinde bulunmamaktadır. Bu sebeple birbirlerinin yaptığı faaliyetlerden habersizdirler. Ortak bir şekilde hareket etmek yerine, her bir STK kendi kabuğunda kalmaktadır. Bu da kendi alanlarındaki gelişmeleri izlemediklerinin bir göstergesidir.

Engel alt boyutu 5 maddeden oluşmaktadır.

- Öğretmenler “engel” alt boyutunda MEB'in, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermediği görüşündedir. Eraslan (2008) araştırmasında eğitim alanındaki STK'ların MEB'ten yeteri kadar destek alamadığını belirtmektedir. Aynı şekilde Pamuk (2010)'un çalışmasında STK'ların eğitim etkinliklerini yapmak için eğitim kurumlarının fiziki alanlarından faydalanma

talebini karşılamada milli eğitim müdürlüğü ve sivil toplum kuruluşu yöneticilerinin tamamı “az” düzeyde karşılandığını belirtmişlerdir.

- Öğretmenler “engel” alt boyutunda STK'ların eğitim kurumlarına ulaşmasının önünde yasal ve bürokratik engeller bulunduğu görüşündedir. Karataş (2008) okul müdürleri ile yaptığı araştırmasında sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini güçleştiren birtakım bürokratik ve yasal zorlukların olduğunu belirtmektedir. Buna paralel olarak Eraslan (2008) araştırmasında farklı kanun ve uygulamalar ile faaliyetlerini yürüten sivil toplum kuruluşlarının yasal bağlamda çeşitli problemler yaşadığını ortaya koymaktadır. Özalp (2008) araştırmasında sınırlı yeni düzenlemelerin STK'ların sorunlarından biri olduğunu ortaya koymaktadır. Çakır'ın araştırmasında da (2006) STK'ların kamu kuruluşları ile arasında yeterli bürokratik destek bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Türkiye gibi katı merkeziyetçilikle yönetilen ülkeler, diğer toplumsal etkinliklere olduğu kadar STK'lara da aşılması çok zor kısıtlamalar getirmektedir. Sivil faaliyetlere güvensizlikten kaynaklanan bu durum, her ne kadar son yıllarda demokratikleşme adımları çerçevesinde değiştirilmeye çalışılsa da varlığını devam ettirmektedir. Gönüllü kuruluşların verimli işleyişini zorlaştıran hukuksal çerçevede en önemli sorunlardan biri, mevzuatın gereğinden fazla detaylı ve karmaşık olmasıdır (Ateş ve Nohutçu, 2006, s. 268-269).
- Öğretmenler “engel” alt boyutunda devletin STK'ların görev alanlarını kısıtladığı görüşündedir. Eraslan (2008) araştırmasında devletin STK'ların görev alanlarını kısıtladığını belirtmiştir. Benzer olarak Akşit, Tabakoğlu ve Serdar (t.y.,) araştırmalarında Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının hareket alanının büyük ölçüde devlet tarafından belirlendiğini ya da sınırladığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla, sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğunun bu sınırlı alan içinde hareket ederken devletle karşı karşıya kaldığını ve sorun yaşadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Çalışkan (2005) çalışmasında STK'ların devletten olumlu bir yaklaşım beklediğini, aynı zamanda kendi faaliyet alanlarında, müdahale edilmeksizin ve yaptığı işler kesintiye uğratılmaksızın çalışan meşru bir yapı olarak tanınmayı istediklerini ortaya koymaktadır. Farklı olarak Karataş (2008)'in çalışmasında son yıllarda devletin STK'ların özgürlük alanlarını genişlettiği belirtilmiştir.

- Öğretmenler “engel” alt boyutunda devletin STK’lara olumlu bir biçimde yaklaşması konusunda kararsızdır. Aslan (2010c) çalışmasında devletin sivil toplum alanını kendi kontrolü altına almak istediğini belirtmektedir. Yine Ercan (2002) çalışmasında STK’ların devletten bağımsız olarak kurulmadığını ve faaliyet gösteremediklerini ortaya koymaktadır. Erdoğan (2011) çalışmasında Türkiye’de devletin, sivil toplumu kendi kurallarıyla istediği gibi düzenleyebilme ve kontrol altına alabilme yetkisini kendisinde bulundurmasının, bireylerin bireysel iradelerini koruma ve ortaya koymalarına engel oluşturacağını belirtmektedir. Öte yandan Karataş (2008) çalışmasında STK yöneticilerinin, devletin olumlu yaklaşımlarını artıracığına ve sorumluluklarını sivil toplumla paylaşması gerektiğine inandığını ortaya koymaktadır.
- Öğretmenler “engel” alt boyutunda devletçi anlayışın STK’ların gelişmesini engellediği konusunda kararsızdır. Eraslan (2008) araştırmasında devletin merkeziyetçi yapısının ve tek elden yönetim anlayışının sivil toplumun gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Akatay (2008) çalışmasında devlet anlayışının etkisinin gönüllü bulmanın temel zorluklarından birisini oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Akşit (t.y.) çalışmasında Türkiye’de sivil toplumun mevcut durumunun gelişmeyi engelleyici etkenlerinden birisinin devlet geleneğinin baskıcı tutumu olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Engel alt boyutu, STK’ların karşılaştığı engellerden oluşmaktadır. STK’lar karşılaştıkları engellerle kısıtlanmakta, özgürlük alanları daralmaktadır. STK’ların amacı devletin eksik kaldığı alanlarda devlete destek olarak var olan eksikliği kapatmak için projeler yürütmektir. Destek olduğu alanların en önemlilerinden biri eğitimidir. STK’ların eğitim kurumlarına ulaşmasında devlet ve MEB tarafından kısıtlanma veya yasal engeller yaşaması, projelerini aksatıp gerçekleştirememesine kısacası var olma amacına ulaşamamasına neden olmaktadır. Devletçi anlayış STK’ların faaliyetlerini gerçekleştirmesini zora sokmaktadır. Yasal ve bürokratik engeller de STK’ların varlığını sürdürdükleri alanı daraltmakta ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Eğitim alanındaki STK’ların işlevselliğini arttırmak için devlet ve MEB STK’ları desteklemelidir. STK’lar devletin vesayeti altında olmadan kendi yapılanmaları ve faaliyetleri hakkında kendileri karar verebilmeli, devlet politikasının gidişatını

etkileyebilmelidir (Akçadağ, t.y., s. 12-13). STK'ların eğitim kurumlarına ulaşmasını engelleyen yasal ve bürokratik engeller ortadan kaldırılmalıdır.

- Öğretmenlerin STK'ları ile ilgili görüşleri, tüm alt boyutlarda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin hepsi STK'ların sorun alanlarının ve bu sorunların kaynağının farkındadır.
- Öğretmenlerin STK'lar ile ilgili görüşleri yalnızca engel alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermektedir. Hizmet süresi en fazla olan öğretmenler, hizmet süresi en az olan öğretmenlere göre STK'ların engeller yaşadığı görüşüne daha çok katılım göstermektedir.
- Öğretmenlerin STK'lar ile ilgili görüşleri, STK üyeliği değişkenine göre yalnızca işlevsellik ve engel alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermektedir. STK'ya üye olan öğretmenler, olmayanlara göre STK'ların yaşadığı işlevsel problemlerin ve engellerin olduğuna daha fazla katılmaktadır.

5.3. Öneriler

Bu araştırmada ya da buna benzer araştırmalarda STK'ların her alanda var olmaya çalıştığı ve var olma sürecine devam edeceği görülmektedir. STK'ların görev alanlarının en önemlilerinden biri eğitimidir. Eğitimin diğer ayağını da okullar oluşturmaktadır. Bu çalışmada öğretmenlerin STK'ya ilişkin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın yargı ve yorumlarına dayanarak şu öneriler getirilmiştir:

- STK'ların tanınmasında medya en etkili faktörlerden biridir. Bir STK'nın medya tarafından desteklenmesi, her STK'da bulunan gönüllü sayısının artmasına ve dolayısıyla faaliyetlerin artmasına olanak sağlayacaktır. Bu sebeple medya eğitim alanındaki STK'lara daha fazla destek vermelidir.
- STK'ların faaliyetlerinin yürütülmesinde gönüllülerin fazla olması, STK'ların amaçlarına ulaşmak için yaptıkları faaliyetlerin sekteye uğramamasını sağlayacaktır. Bundan dolayı kurumlar, STK'larda gönüllü olarak çalışmaya yönlendirilmelidir.
- STK'lar, vatandaşlar ile devlet arasında köprü olması nedeniyle vatandaşın düşündüğünü devlete, devletin politikalarını vatandaşa aktarabilme gücüne

sahiptir. Bu sebeple STK'lar eğitim politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında yeterli etkinliği göstermelidir.

- Eğitim alanındaki STK'ların okullar ile işbirliği yaparak okulların bulunduğu bölgenin kalkınmasına katkı sağlayıcı projeler geliştirilmelidir. Diğer STK'larla işbirliği içerisinde olmalıdır.
- Eğitim alanındaki STK'lar diğer STK'larda olduğu gibi devletin yetişemediği, eksik kaldığı noktalarda birtakım faaliyetlerle bu eksiklikleri gidermeye çalışmaktadır. Bu eksiklikleri giderirken MEB, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermelidir.
- STK'lar devletten bağımsız olması gereken kuruluşlardır. Fakat bağımsızlık, devletin izin verdiği ölçüde olmaktadır. Bu durum da STK'ların kısıtlanmasına, istediği gibi hareket edememesine neden olmaktadır. Bundan dolayı devlet, STK'lara olumlu bir biçimde yaklaşmalıdır. Bunun yanında STK'lar da sivil inisiyatif oluşturma gücünün farkında olmalı ve bu gücü kuruluşun amaçları doğrultusunda kullanmalıdır.

Araştırmacılara yönelik öneriler şunlardır:

- Bu araştırma Edirne iline bağlı ilkokullardaki öğretmenlere uygulanmıştır. Ayrıca aynı araştırma farklı okul düzeylerine de uygulama yapılarak STK'ların eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.
- Eğitimin bir parçası olan velilerin de STK'ya ilişkin görüşleri alınarak karşılaştırma yapılmalıdır.
- Resmi ve özel okullarda görev yapan öğretmenlerin, STK'ya ilişkin görüşleri belirlenip aralarındaki farka bakılarak STK'ların okullar ile ilgili görüşlerini belirleyen araştırmalar yapılmalıdır.

EKLER

Sivil Toplum Kuruluşları Ölçme Aracı

Bu ölçme aracı, ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin sivil toplum kuruluşlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın konusu ile ilgili görüşlerinizi belirlemeye yönelik hazırlanan sorular aşağıdadır. Ölçme aracının dikkatlice okunarak cevaplanması, araştırmanın sonuçlarının daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Bu ölçme aracında elde edilen bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılacağından isminizi yazmanıza gerek yoktur. Verdiğiniz destek için teşekkür ederim.

Filiz ÇAVUŞ

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi

I. Demografik Özellikler

1. Cinsiyetiniz

() Kadın

() Erkek

2. Kaç yıldır MEB'e bağlı olarak çalışmaktasınız?

() 0-5

() 6-10

() 11-20

() 21 ve üzeri

3. Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK)'na üye misiniz?

() Hayır

() En az bir STK'ya üyeyim ancak aktif faaliyette bulunmuyorum.

() En az bir STK'ya üyeyim ve aktif biçimde faaliyetlerine katılıyorum.

4. Son 3 yılda okulunuz ve eğitim faaliyetleri ile ilgili ilişki kurduğunuz STK'ların türü nedir?

(Gerekirse birden fazla kutucuğu işaretleyiniz)

☐ Hiçbir STK ile ilişki kurmadım.	☐ Esnaf Odası
☐ Vakıf	☐ Ticaret Odası
☐ Dernek	☐ SMMM Odası
☐ Sendika	☐ Baro
☐ Sanayi Odası	☐ Diğer
☐ Ziraat Odası	

5. Son 3 yıl içinde okulunuz ve eğitimle ilgili STK ile kurulan ilişkinin içeriği:
(Gerekirse birden fazla kutucuğu işaretleyiniz)

- Hiçbir STK ile ilişki kurmadım.
- Eğitim ile ilgili düzenlenen konferans ve panellere katılım
- Okula yapılan nakit yardım
- Spor etkinliklerine yönelik yardım
- Kültürel etkinliklere / eğitim amaçlı gezilere yönelik yardım
- Sosyal yardım amaçlı etkinliklerine yardım
- Eğitim çalışmalarına destek amacıyla işbirliği yapılması
- Derslik/ laboratuvar yapımı ya da tefrişatı konusunda yardım
- Araç / gereç bağışı ya da donanım alımı konusunda destek
- Okulun ihtiyaçlarına yönelik tamir, onarım ve tadilat işlerine destek
- Okul / ek bina yapma, arsa veya bina bağışı ya da alımı konusunda destek
- Başarılı ve ihtiyacı olan öğrencilere yönelik burs verme / eğitim giderlerini karşılamada destek

6. Bir STK ile çalışırken karşılaşılan zorlukların en çok:
(Yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz)

- STK'lardan kaynaklandığına inanıyorum.
- Öğretmen veya idarecilerden kaynaklandığına inanıyorum.
- Kanun ve mevzuattan kaynaklandığına inanıyorum.
- Okul ve çevreden kaynaklandığına inanıyorum.
- STK'larla çalışmanın hiçbir zorluğu yoktur.
- STK'larla hiç çalışmadım, o yüzden bir fikrim yok.

II. Sivil Toplum Kuruluşları

Aşağıdaki önermeleri dikkatlice okuduktan sonra karşılarında yer alan ölçme aracında size uygun gelen seçeneğin bulunduğu kutucuğun içini X şeklinde işaretleyiniz.		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1	Sivil toplum kuruluşları eğitim politikalarının belirlenmesinde yeterli etkinlik göstermektedir.					
2	Sivil toplum kuruluşları Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamamaktadır.					
3	Eğitim alanındaki STK'ların eğitim politikalarını etkileme gücü vardır.					
4	Eğitim politikalarının uygulanmasında sivil toplum kuruluşları yeterli etkinliği göstermektedir.					
5	Eğitim alanındaki STK'ların sivil inisiyatif oluşturma güçleri bulunmaktadır.					
6	Eğitimle ilgili faaliyet gösteren STK'lar, bu faaliyetleri gerçekleştirmek için yetersizdir.					
7	İdeolojik kaygılar, STK'ların Türk Eğitim Sistemi'ne gerektiği ölçüde katılım sağlamasını engellemektedir.					
8	Eğitim alanındaki STK'ların etkinlikleri belirli alanlarda sıkışmıştır.					
9	STK'lar okullar ile ortak çalışma ve projeler gerçekleştirmeye hazır durumdadır.					
10	MEB, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir.					
11	STK'ların eğitim kurumlarına ulaşmasının önünde yasal ve bürokratik engeller bulunmaktadır.					
12	Türkiye'de eğitim alanında işlevsiz birçok STK vardır.					
13	Eğitim alanındaki STK'lar birbirleri ile işbirliği içerisindedir.					
14	Devlet STK'ların görev alanlarını kısıtlamaktadır.					
15	Devlet STK'lara olumlu bir biçimde yaklaşmaktadır.					
16	Devletçi anlayış STK'ların gelişmesini engellemektedir.					
17	Medya, eğitim alanındaki STK'lara yeterli desteği vermektedir.					
18	Eğitim alanındaki STK'larda demokratik katılımcı bir yönetim sergilenmektedir.					
19	Eğitim alanındaki STK'lar gönüllü bulmakta sıkıntı yaşamaktadır.					
20	Eğitim alanındaki STK'lar ekonomik açıdan yetersizdir.					

KAYNAKLAR

- Akatay, A. (2008).Gönüllü kuruluşların insan kaynakları sorunlarına eğitsel bir çözüm. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*,3(1), 115-137.
- Akay, H. (2012). Sivil toplum kuruluşlarının yönetim anlayışındaki değişime etkileri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akçadağ, E. (t.y.). Avrupa birliği sürecinde kamu diplomasisi faaliyetlerinde sivil toplum kuruluşlarının rolü. *Kamu Diplomasisi Enstitüsü Politika Dergisi*, 18.<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/siviltoplumkuruluslari.pdf> adresinden 24 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Akçay, R. C. (2003). Küreselleşme, eğitimsel yoksunluk ve yetişkin eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 159.http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/159/akcay.htm adresinden 17 Mart 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Akdemir, A. (2006). Sivil toplum kuruluşları ve insan hakları Antakya'daki sivil toplum kuruluşu yöneticilerinin sivil toplum ve insan hakları tartışmalarına ilişkin görüşleri üzerine bir alan çalışması, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdoğan, F. (2007). Yetişkin eğitim programı düzenleyen bir sivil toplum örgütü örneği: "Cem evleri", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksoy, N. (2008). *Sivil toplum ve baskı grupları*. İstanbul: Kaknüs.
- Akyüz, Y. (1970). Türkiyede ilk öğretmen kuruluşları hakkında orijinal bir belge ile unutulmuş bir kaynak. *Ankara Üniversitesi Dergisi*, 3(1), 109-119.
- Altın Soran, B. (2010). Sivil toplum kuruluşlarının kadınlara yönelik çalışmalarının sosyolojik açıdan incelenmesi: Diyarbakır örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alpaydın, Y. (2005). Türkiye'de STK'ların yetişkin eğitime katkısı.*Sivil Toplum Dergisi*,3(12), 81-90.
- Alver, K. (2005). Okumanın halleri: okumanın sosyolojisi üzerine. *Sivil Toplum Dergisi*, 3(12),51-59.
- Ardahan, F. (2010). Sivil toplum kuruluşlarının etkin yönetimi için stratejik işbirliği ve Türkiye eğitim gönüllüleri vakfı (TEGV) Suna- İnan Kıraç Antalya eğitim parkı örneği.*Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 210-233.
- Arslanel, N. ve Hamdemir, B. (2007). Küreselleşmenin sivil toplum siyaseti.*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 12-23.

- Aslan, M ve Kaya, G. (2002). 1980 sonrası Türkiye’de siyasal katılımı sivil toplum kuruluşları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 113-223.
- Aslan, S. (2010a). Sivil toplum: kavramsal değişim ve dönüşüm (Elektronik versiyon). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,9(33), 188-212.
- Aslan, S. (2010b). Sivil toplum ve demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,15(2), 357-374.
- Aslan, S. (2010c). Türkiye’de sivil toplum (Elektronik Versiyon). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 260-283.
- Ateş, H. ve Nohutçu, A. (2006). Kamu hizmeti sunumunda gönüllü kuruluşlar ve devlet. *SÜ İİBF Sosyal ve Elektronik Araştırmalar Dergisi*,6,245-276.
- Avcı, M. (2007). Yönetişim çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarının değişen rolü ve sivil toplum kuruluşları üzerine bir inceleme: Isparta ili örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcı, A. (2001).*Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye eğitim sistemi*. Ankara: Yargı.
- Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve sivil toplum örgütlerinin engelleri: patronaj ve nepotizm, *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 1-13.
- Bedük, A., Usta, S. ve Kocaoğlu, M. (2006). Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde Türkiye’de sivil toplum kuruluşları ve demokratikleşme sürecindeki misyonları.*Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(9), 52-64.
- Biber, A. (2009). Türkiye’de sivil alanın darlığının tarihsel nedenleri üzerine bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,11(3), 27-42.
- Cerev, G. (2013). Geçmişten günümüze öğretmenlerin sendikal örgütlenme mücadelesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 203-216.
- Cicioğlu, F. (2005). Küresel eşitlik, II. *Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi* içinde (s. 139-149) Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Cihan, A. ve Doğan, İ. (2007). *Osmanlı toplum yapısı ve sivil toplum*. İstanbul: 3F.
- Çabuk, D. (2009). Türkiye’de kurumsal sosyal sorumluluk: Sivil toplum kuruluşları yöneticilerinin tutumları üzerine bir araştırma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çaha, Ö. (1994). Osmanlı’da sivil toplum. *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*,49(3), 79-99.

- Çaha, Ö. (2011). Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplum. A. Yayla ve B. Şahin (Ed.), *Türkiye’de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sivil toplum ve demokrasi*(s. 87-125). Ankara:Liberal Düşünce Topluluğu Derneği.
- Çakır, M. (2006). Sivil toplum kuruluşları ile eğitim kurumları ilişkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çankaya, İ. (2005). Sivil toplum örgütlerinin eğitim amaçlı faaliyetleri (Elazığ ili sendika örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, A. H. (2007). Sivil toplum kuruluşlarının Türk dış politikasına etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya, K. (2008). 1980 Sonrası sivil toplum,*Yayınlanmamış Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı.
- Dejaeghere, J. (2000).*NGO partnerships in education: a framework of opportunitiesandobstacles*. Web site: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED450067.pdf> adresinden 8 Nisan 2013 tarihinden edinilmiştir.
- Delioğlan, S. (2010). Yerel yönetimlerin güçlendirilmesinde sivil toplum kuruluşlarının rolü – Erzurum Kalkınma Vakfı - (Er – Vak örneği) - , *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dikmen Caniklioğlu, M. (2007). *Sivil toplum ve Türkiye demokrasisindeki izdüşümleri*. Ankara: Seçkin.
- Doru, S. (2007). Türkiye’deki belediyeler ile sivil toplum kuruluşlarının Avrupa Birliği’ne uyum sürecini desteklemeye yönelik işbirliği modelleri: Avrupa evi örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duman, M. Z. (2005). Enformasyon toplumu ve eğitimde fırsat eşitliği. *Sivil Toplum Dergisi*,3(12),61-70.
- Dündar, S. (2010). Eğitimde fırsatların eşitliği ve postmoderndeki dönüşümü: Türkiye örneği, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Efe, H. (2009). Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde sivil toplum kuruluşlarının artan önemi,*VI. Uluslararası STK’lar Kongresi içinde* (s. 615-623). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

- Eraslan, L. (2008). Türkiye’de sivil toplum sorunsalı ve eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının değerlendirilmesi: Çağdaş yaşamı destekleme derneği, Türkiye eğitim gönüllüleri vakfı, Türk-Eğitim-Sen örneği, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eraslan, L. ve Bertlek, S. B. (2011). Türkiye’de eğitim derneklerinin sorun alanlarının değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1161-1181.
- Ercan, F. (2005). Neoliberal eğitim politikalarını anlamak. *Sivil Toplum Dergisi*, 3(12), s. 17-37.
- Erdem, D. (2008). Sivil toplum kuruluşlarında etkinlik ölçümü: Türkiye örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, Ü. (2011). Sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimlerin karar alma sürecindeki rolü Aydın ili örneği, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan Tosun, G. (2001). *Demokratikleşme perspektifinden devlet-sivil toplum ilişkisi*. İstanbul: Alfa.
- Ergür, E. D. (2006). Sivil toplum kuruluşları ve kültürel etkinlikleri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğlu, T. (2006). Sivil toplum kuruluşları bilgi toplumunun neresinde. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 198-217.
- Ertürk, D. (2005). Bireyden cemaate sivil toplum, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Esenel, D. (2006). Sosyal sponsorluk uygulamalarında STK eğitim projelerinin yeri: Açev - “7 çok geç”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gemici, Y. (2002). Eğitim sendikalarının okul geliştirme sürecine etkileri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Genç, A. (2011). Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olma güdülleri: Türk Kızılayı Eskişehir şubesi gönüllüleri üzerine bir araştırma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göze Orhon, H. (2007). Türk basınında sivil toplum: Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık eylemleri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gözübüyük, M. (2002). Türkiye’de demokrasi ve hoşgörü kültür ve eğitiminin yaygınlaştırılmasında sivil toplum kuruluşlarının yeri ve önemi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gözübüyük Tamer, M. (2009). Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolü, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gözübüyük Tamer M. (2010). Tarihsel süreçte sivil toplum. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*,27(1), 89-105.
- Güder, N. (2004). *Sivil toplum örgütleri için iletişim, işbirliği ve kampanyayürütme kılavuzu*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. Web site: <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/s/i/sivil-toplumcunun-el-kitabi-2.pdf> adresinden 21 Şubat 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Gündem, T. (2006). Türkiye Avrupa Birliği müzakere sürecinde Türkiye’yi bekleyen muhtemel krizler ve sivil toplum kuruluşlarının çözüme dönük kriz iletişim stratejileri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güvenç, S. (2008). Türkiye’de öğretmen sendikacılığı ve İLKSEN. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 6(22), 164-187.
- Gürsel, M ve Hesapçioğlu, M. (2008). *Eğitim bilimine giriş*. Konya: Eğitim Akademi.
- Hasanov, E. (2008). Azerbaycan’da sivil toplum kuruluşları olarak işçi sendikaları, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hesapçioğlu, M. ve DüNDAR, S. (2011). *Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliği ve postmodernizm*. Konya: Eğitim Akademi.
- Işık, M. (2006). Sivil toplum kuruluşları ve emniyet teşkilatı ilişkileri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İğci, A. (2008). Sivil toplum kuruluşu üyeliğinin siyasal katılma davranışı üzerindeki etkisi: Isparta örnek olayı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnal, K. (2005). Türkiye’de devlet destekli sivil toplum örgütlerinin eğitimde eşitsizliğe yaklaşımları. *Sivil Toplum Dergisi*,3(12), 39-50.
- İnat, Ş. (2006). Sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleri ve kentleşme süreci (Antalya örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. (1948). 10 Aralık 1948
http://www.meb.gov.tr/belirligunler/insan_haklari/bildirge.htm adresinden
14 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Kabasakal, M. (2008). Sivil toplum ve demokrasi, *Yayınlanmamış Denetçi Yeterlilik Tezi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı.
- Karakurt, R. (2011). Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili yapısal ve yasal düzenlemeler ve sivil toplum kuruluşlarının farkındalığı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş, O. (2006). Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karataş, İ.H. (2008). Türk eğitim sisteminde sivil toplum kuruluşları: konuları ve işlevleri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keyman, F. (2004a). Sivil toplum, sivil toplum kuruluşları ve Türkiye, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, STK Eğitim ve Araştırma Birimi, 4*, 1-20. İstanbul: Bilgi Üniversitesi. Web
site:http://stk.bilgi.edu.tr/docs/keyman_std_4.pdf adresinden 22 Şubat 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Keyman, F. (2004b). Türkiye'de ve Avrupa'da sivil toplum, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, STK Eğitim ve Araştırma Birimi, 3*, 1-34. İstanbul: Bilgi Üniversitesi. http://stk.bilgi.edu.tr/docs/keyman_std_3.pdf adresinden 22 Şubat 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Kılıç, N. P. (2012). Türkiye'de eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının halkla ilişkiler uygulamaları, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kilik, M. (2011). Kurum imajı ve lider etkileşimi: sivil toplum kuruluşları örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocalar, N. (2006). Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının yeri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, T. (2008). Siyasal partilerin sivil toplum algılayışı: Türkiye uygulaması, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, H. (2005). Yurttaşlık kültürünün gelişmesi ve sivil toplum kuruluşları (Bodrum Turgutreis gönüllüleri platformu örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Leyla Kuzu, Ş. (2010). Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının değişen işlevi ve kadın STK’lar: Kagider ve Kamer örnekleri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Maç, N. (2006). *AB sürecinde sivil toplum kuruluşları*. Konya Ticaret Odası, Etüt Araştırma Servisi 42(15), 1-5. Web site: http://www.kto.org.tr/d/file/absiviltoplum_rapor.pdf adresinden 17 Şubat 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Menteş, Ş. (2008). Sivil toplum kuruluşlarıyla (STK) ilgili bir inceleme: kadınlara yönelik faaliyet gösteren STK örnekleri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Meray, A. E. (2007). Türkiye’de uluslararası sivil toplum kuruluşlarının siyasal karar alma mekanizmalarına etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Miller Grandvaux, Y., Welmond, M. ve Wolf, J. (2002). Evolving partnerships: the role of NGOs in basic education. Web site: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACQ444.pdf adresinden 7 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim*. Ankara: Resmi istatistik programı yayını.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). T. C. Resmi Gazete, 14574, 24 Haziran 1973. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> adresinden 12 Mart 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Noyan, C. (2007). Türkiye’de Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde sivil toplum örgütlerinin yeri ve önemi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oktay, A. (2001). 21. yüzyılda yeni eğilimler ve eğitim. O. Oğuz, A. Oktay ve H. Ayhan (Ed.), *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi* (s. 15-39). İstanbul: Sedar.
- Oktay, E. ve Pekküçükşen, Ş. (2009). Yerel yönetimlerin demokratikleşmesinin bir aracı olarak sivil toplum kuruluşları -Türkiye için kısa bir değerlendirme-. *KMU İİBF Dergisi*, 11(16), 172-186.
- Orhan, S. (2007). Türkiye’de eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması ve sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öner, S. (2009). Türkiye’deki Türkiye-AB ilişkileriyle ilgili STK’lar ve bu süreçteki rolleri. *VI. Uluslararası STK’lar Kongresi* içinde (s. 639-647). ÜNİ
- Özalp, A. (2007). Sivil toplum düşüncesinde kırılma noktası. *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 18, 41-63.

- Özalp, A. (2008). Sivil toplum örgütlerinin toplumsal ve siyasal bakımdan önemi, *Yayınlanmamış Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı.
- Özdaşlı, K. (2007). Sivil toplum kuruluşlarında toplam kalite yönetiminin uygulanabilirliği: bir araştırma, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, S., Başel, H. ve Şenocak H.(2009). Sivil toplum kuruluşları (STK)'nın artan önemi ve Üsküdü' de faaliyet gösteren bazı STK'lar üzerine bir araştırma, *Sosyal Siyaset Konferansları*, 56, 151–234. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Özer, M. H. (2008). Günümüz itibariyle sivil toplum kuruluşlarının iktisadi ve sosyal fonksiyonları (Elektronik Versiyon). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.
- Özet, İ. (2007). Bir eğitim STK'sı modeli olarak Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özmutaf, N. M. (2007). Sivil toplum kuruluşlarının misyonlarını gerçekleştirmede insan kaynaklarının rolünün gönüllü yönetimi yaklaşımları bağlamında incelenmesi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, E. (2010). Liderlik davranışları ile cinsiyet ilişkisi: Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarında bir araştırma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Reimers, F. (1997). The role of NGOs in promoting educational innovation: a case study in Latin America. Web site: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic648757.files/RoleOfNGOs_Reimer_s1997pp33-44.pdf adresinden 8 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Rugh, A. ve Bossert H. (1998). Involving communities: participation in the delivery of education programs. Web site: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACC721.pdf adresinden 8 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Ryfman, P. (2006). Sivil toplum kuruluşları. (Çev: İsmail Yerguz). İstanbul: İletişim.
- Sarıalioğlu, A. (2010). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarpaşan, C. (2008). Devletin sivil topluma yaklaşımı çerçevesinden devlet-sivil toplum ilişkisi, *Yayınlanmamış Yeterlilik Tezi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı.
- Saygın, D. (2008). Avrupa Birliği müzakere sürecine sivil toplum kuruluşlarının bakışı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Scholte, J. A. ve Keyman, F. (2005). Küreselleşme ve sivil toplum, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, STK Eğitim ve Araştırma Birimi, 10*, 1-23. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Selamoğlu, P. (2008). Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde sivil toplum örgütleri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevin, Ç. (2007). Sosyal yardımda etik boyut: Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençler örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seyidoğlu, H. (1995). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. İstanbul: Güzem.
- Sönmez Akbey, S. (2006). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde eğitimin fırsat eşitliği açısından değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Süer, N. B. (2010). Çevre sivil toplum kuruluşlarının ilköğretim düzeyinde gerçekleştirdiği çevre eğitimlerinin değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahin, M. ve Uysal, Ö. (2007). Sivil toplum kuruluşlarının devlet tarafından finansmanı üzerine bir tartışma. *Maliye Dergisi, 153*, 1-13.
- Şen, Ş. (2005). Sivil toplumun demokratikleşme sürecindeki yeri ve kamu yönetimine etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, S. (2008). Yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının yeri ve önemi İzmir'de yoksullara yardım dernekleri üzerine bir çalışma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şirin, H. (2008). Eğitimin siyasal işlevleri ve Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin bu işlevlere ilişkin görüşlerinin analizi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şişman, M. (2008). Bireyi özgürleştirme süreci olarak eğitim. Ş. Abak, *Yeni Anayasa'da eğitim ve özgürlükler: Panel kitabı* (pp. 38-43). Ankara: Eğitim Bir Sen Yayınları.
- Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi, *Niğde Üniversitesi Türklük Bilimi Araştırmaları, 29*, 387-401.
- Tan, M. (1988). Eğitsel fırsat eşitliği: sosyolojik bir kavram olarak gelişimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi (AÜEBF) Dergisi, 20(1-2)*, 245-259.
- Tezbaşaran, A.A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: TPD Yayınları.

- Tezcan, M. (2003). Cumhuriyetimizin 80. yılında ülkemizde "eğitim sosyolojisi" alanının durumu ve sivil toplum örgütleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 160. Web site: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/tezcan.htm adresinden 10 Mart 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Tipioğlu, V. (2003). Kamu alışanlarının sendikal eğitimi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Top, S. (1999). Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde alınan kararlara eğitim sendikalarının katılımı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk, E. (2008). Avrupa Birliği sürecinde sivil toplumun önemi ve TÜSİAD'ın rolü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). T. C. Resmi Gazete, 2709, 9 Kasım 1982. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/kanun2709-1.htm> adresinden 14 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Türkmen, F. (2002). Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye'de eğitim ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması, *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- UNESCO. (2001). Synthesisreport: involvement of çivil societyin educationforall. Web site: http://www.unesco.org/education/efa/global_co/policy_group/special_session_26_10_01.pdf adresinden 8 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Usta, S. (2006). Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde sivil toplum kuruluşları: Sivil toplum, demokrasi ve güven, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünalp epel, Z. (2006a). "AB sivil toplum diyalogu" ve Türkiye: demokratikleşme bağlamında sorunlar ve beklentiler, *II. Uluslararası STK'lar Kongresi* içinde (s. 549-559). anakkale: anakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Ünalp epel, Z. (2006b). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Velioğlu, M. (2009). Sivil toplum kuruluşlarının demokrasi üzerindeki etkileri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wood, E. M. (1990). *Sivil toplumun yararları ve zararları*. Web site: <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/s/i/siviltoplumuyarar.pdf> adresinden 20 şubat 2013 tarihinde edinilmiştir.

- Yalçın, N. (2008). Sivil toplum kuruluşları ve yoksulluk, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaltı, A. (2003). Sivil toplum kuruluşlarının eğitime katkısı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yatkın, A. (2008). Avrupa Birliği üyelik sürecinde sivil toplum kuruluşları: güçlü sivil toplum kuruluşları, Avrupa Birliği üyesi Türkiye, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 29-38. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Yeğen, M., Keyman, F., Çalışkan, A. ve Tol, U. (2010). *Türkiye’de gönüllü kuruluşlarda sivil toplum kültürü*.
<http://www.yasamadair.org/Adminjkl/1.pdf> adresinden 24 Ocak 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Yıldırım, A. (2001). Sosyal bütünleşme açısından sivil toplum örgütleri -Isparta Uygulaması-, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, M. (2003). Sivil toplum ve devlet. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 226-242.
- Yıldırım, Y. (2007). Şerif Mardin düşüncesi ışığında Türk modernleşmesi açısından sivil toplum ve Osmanlı kaynakları, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin.
- Yücekök, A. N., Turan, İ. ve Alkan, M. Ö. (1998). *Tanzimattan günümüze İstanbul’da sivil toplum kuruluşları*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Yüksel, E. ve Sezgin, H. F. (2012). *Türkiye’nin önde gelen sivil toplum kuruluşlarının sivil toplum algısı analizi*. İstanbul: Beta.